SEGÍTÜNK A TANULÁSBAN

EFOP-5.2.4-17-2017-00004
Társadalmi innovációk – Adaptációk, új módszerek kiterjesztése

„Segítünk a tanulásban! - Adaptáció a korai iskolaelhagyás csökkentése és a hátrányos helyzetű tanulók felzárkóztatása innovatív, digitálisan támogatott módszertan alkalmazásával” c. projekt

Felzárkóztatás és fejlesztés

2019-2020

SZÉCHENYI 2020
MAGYARORSZÁG KORMÁNYA
Európai Unió
Európai Szociális Alap
BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

Szerző: Borsos Lidia
© Dél-Alföldi Regionális Társadalomtudományi Kutatási Egyesületet

Tartalomjegyzék

Tartalomjegyzék 2
Köszöntő 3
1. Általános bemutató projekt hátteréről, céljairól és eredményeiről 4
1.1. A projektről és céljairól 4
1.2. A módszertanról röviden 6
2. Felzárkóztatás Magyarországon 7
2.1. Miért van szükség felzárkóztatásra? 7
2.1.1. A felzárkóztatás és a mobilitás fogalma, valamint a fogalmak háttere 8
2.2. Szakpolitikák és célcsoportok a felzárkóztatás és a mobilitás jegyében 9
2.2.1. A felzárkóztatás legnagyobb célcsoportjai, demográfiájuk 10
2.2.2. Nemzetközi szakpolitikai irányok a felzárkóztatás segítésére 13
2.2.3. A legfontosabb hazai szakpolitikai programok 15
2.2.4. Nemzeti Társadalmi Felzárkóztatási Stratégia 16
2.2.5. Gondolatok a felzárkóztatás realitásáról Magyarországon 17
2.3. A leghíresebb hazai oktatási jó gyakorlatok a felzárkóztatásban 19
2.3.1. Arany János Tehetséggondozó és Kollégiumi Program 19
2.3.2. Integrációs Pedagógiai Rendszer (IPR) 19
2.3.3. Útravaló Ösztöndíj Program 21
2.3.4. Felsőoktatási Mentor Program 21
2.3.5. Gandhi Közalapítványi Gimnázium és Kollégium 21
2.3.6. Szakiskolai Fejlesztési Program 22
2.3.7. Híd-osztályok, Híd Program 22
2.3.8. Tanoda programok 23
2.4. További lehetséges oktatási irányzatok a felzárkóztatásért 26
2.4.1. Inkluzív iskola koncepciója és megvalósítása 26
2.4.2. Digitális oktatás és felzárkóztatás: jó gyakorlatok 28
2.5. Elkészült tananyagok és relevanciájuk a felzárkóztatáshoz kapcsolódóan 34
2.5.1. Az önismeret tananyag szakmai háttere 34
2.5.2. A kifejlesztett önismereti tananyag vázlata 36
2.5.3. A szövegértés tananyag szakmai háttere 40
3. Gyakorlati útmutató IKT tananyagok elkészítéséhez 49
3.1. Bevezető: Mit tartalmaz a gyakorlati útmutató? Miben lehet segítségemre? 49
3.2. Adaptációra ajánlott programok 51
3.2.1. A Tanlet alkalmazás 51
3.2.2. Whiteboard 55
3.2.3. Kahoot! 58
3.2.4. Wooclap 60
3.2.5. Learning Apps/Tankockák 63
3.3. Segítség a videós-képernyőképes oktatásban: ajánlott programok 66
3.3.1. Powtoon 66
3.3.2. Animoto 68
3.3.3. Hippo Video 70
3.3.4. Camstudio 73
3.3.5. Explain Everything 75
3.3.6. YouCut 78
3.3.7. Doodly 80
3.4. Kitekintés: hasznos listák, csoportok 81
4. Összegzés 83
Hivatkozásjegyzék 86
Törvények és rendeletek 88
Feldolgozott szakirodalom 88
Ábrajegyzék 89
Mellékletek 91
1. számú melléklet: A hátrányos helyzet és a halmozottan hátrányos helyzet törvényi definíciója 91
2. számú melléklet: A digitális intelligencia keretrendszere 93

Kedves Kolléga!

Ez a dokumentum, melyet a kezedben tartasz, egy öt tanulmányból álló sorozat második eleme, melynek a címe „Felzárkóztatás és fejlesztés". A következő oldalakon megismerkedhetsz a projekt céljaival, a tanulmánysorozat legfőbb irányvonalaival, illetve a második tanulmány témájának bővebb kifejtésével is.
Ezt a módszertani tanulmánysorozatot első sorban akkor ajánljuk számodra, amennyiben az innovatív, digitális módszertanok bevezetése, kipróbálása mellett döntesz. Ezek a dokumentumok – melyek a *„Segítünk a tanulásban! - Adaptáció a korai iskola-elhagyás csökkentése és a hátrányos helyzetű tanulók felzárkóztatása innovatív, digitálisan támogatott módszertan alkalmazásával"* című projekt keretében jöttek létre, azért, hogy sikerrel léphess be az általunk fejlesztett online módszertan világába - a következő lépcsőkön fognak téged átvezetni:

- Az első, alapozó tanulmány elején röviden olvashatsz a projektről, melyben ez a dokumentum és a felhasználandó módszertan született. Itt átláthatod a projekt előzményeit, megismerkedhetsz a kezdeti célkitűzéseinkkel és az eredménymutatókkal is, melyek a projekthez kapcsolódnak.
- Szintén a legelső, alapozó tanulmányban tájékozódhatsz a következő témakörökről is: kompetenciák és azok értelmezése az Európai Uniós szakpolitikában; EU-s oktatási szakpolitikák; digitális oktatás; blended learning és egyéb online tanulási értelmezések, valamint mindezek kapcsolódódása a projekthez és annak céljaihoz; illetőleg a legelső tanulmányban kerül bemutatásra is egy jó gyakorlaton és egy lépésről-lépésre útmutatón keresztül a keretrendszer is, mellyel dolgozunk.
- A jelenlegi, második tanulmány a szakmai tudásod további bővítése okán jött létre. A témakörök, amiket körbejárunk a következőek: felzárkóztatás Magyarországon – altémákkal, Európai Uniós felzárkóztatási stratégiák, a fejlesztési irány összefüggései a digitális oktatással – szintúgy altémákkal. A második tanulmányhoz kapcsolódik két, már elkészült tananyag rövid bemutatása is: az önismeret és a szövegértés, valamint azok szakmai háttere kerül említésre. Továbbá, egy gyakorlati útmutatóval is készültünk számodra, amely a projekt jelenlegi állásában az IKT- tananyagok létrehozását tudja számodra támogatni. Ez a tanulmány utolsó fejezete.
- A további, készülőben lévő tanulmányok a szakmai háttér és a tananyagok köré szerveződnek. Szóba kerül majd még a tanulmánysorozatban a tehetséggondozás, a kompetenciamérések relevanciája, illetve jó gyakorlatok és mérés alapú minőségbiztosítási elemek is bemutatásra kerülnek majd a további, kidolgozott öt tananyag mellett (matematika, honismeret, illemtan, környezetismeret, sporttörténet).

Minden egyes tanulmány végén pár lezáró, kitekintő gondolatot is olvashatsz majd a továbbiakról, mely inkább az inspiráció okán jelenik itt meg – hiszen a cél, hogy mindezeket áttekintve magabiztosabban tudd alkalmazni a projektben fejlesztett módszereket. Ehhez igyekszünk minden támogatást megadni: az a célunk, hogy az általunk elkészített dokumentumok segítséget jelentsenek számodra a munkádban – hogy támogatva érezd magad szakmailag és módszertanilag, miközben az innováció útjára lépsz.

Mindezek alapján, a módszertan használatához sok örömöt, és sikereket kívánunk!

1

1.1. A projektről és céljairól

A *„Segítünk a tanulásban! - Adaptáció a korai iskola-elhagyás csökkentése és a hátrányos helyzetű tanulók felzárkóztatása innovatív, digitálisan támogatott módszertan alkalmazásával”* című projekt azért született, hogy támogassa a korai iskola-elhagyók számának csökkenését, valamint a hátrányos helyzetű tanulók felzárkóztatását. A projekt erősen támaszkodik a leadott pályázatban meghatározott, szoros módszertani keretekhez, hiszen innovatív jellegét is ez, m-learningre alapozó módszertan biztosítja első sorban. Az innováció legfontosabb eleme a digitális kompetenciafejlesztés: személyre szabott tanulási útvonalakkal; tanulás- és tanítástámogatással; valamint drámapedagógia alapú csoportmunkával kiegészítve.
A projekt módszertana erősen összefügg a projekt céljaival, illetve a projektcsapat *(Dél-Alföldi Regionális Társadalomtudományi Kutatási Egyesület, Új Esély Közhasznú Egyesület, Katolikus Egyetemisták és Főiskolások Egyesülete)* előzetes tapasztalataival is. E két pont közül mindkettő hosszabban bemutatásra került a projekt Szakmai Tervében, így itt csak a legfontosabb pontokat kívánjuk hangsúlyozni.
A konzorcium sikerességét garantálja, hogy a bevont szervezeteknek egyenként is több éves tapasztalatuk van a felzárkóztatás és az iskola-elhagyás csökkentése területén, de csak az elmúlt éveket nézve, elmondható, hogy e két témában a konzorciumi tagok összesen 28 projektet valósítottak meg sikerrel. Így nem túlzás azt mondani, hogy szakértői konzorciummal állunk szemben - mely a módszertan és a projekt célok összehangolásánál is fontos volt, hiszen a megfogalmazásra került állítások tapasztalatokon nyugodtak. Ezek közül a tapasztalatok közül a célrendszer megértéséhez a következőek a legfontosabbak:

• A konzorcium észlelte a problémát, hogy az egyes projektcsomagok a projektek végeztével kimerülnek és a létrejött jó gyakorlatok nem adaptálódnak tovább, így bevallott terve támaszkodni az előzőleg megismert (és továbbfejleszteni kívánt) jó gyakorlatok pilotjaira. Ezek alapján elmondható, hogy e projekt több közvetlen előzményprojekttel is rendelkezik, de a módszertanhoz legközelebb álló előzményprojekt az Új Esély Közhasznú Egyesület által megvalósított Erasmus+ KA2-es ún. „M’Inspire” projekt, mely egyaránt dolgozott drámás, illetve (a jelen programban is megjelenő) tabletes módszertannal. Ez a tanulmány nagyban támogatja ennek a módszertannak a megértését is.

• A „M’Inspire” projekt azon túl, hogy sok ponton egyezett a jelen projekt célrendszerével, még messzebbre tört: nem titkolt célja volt digitális tananyagokon keresztül elősegíteni egy, az oktatáspolitikában végbemenő paradigmaváltást. Ez a paradigmaváltás az adaptív tanulást támogató folyamatokat állítaná a frontális oktatás helyébe, mint elsődleges formális és non-formális módszertani megközelítést. A projekt értékelésére támaszkodva, már elmondható, hogy a projekt a megvalósított területeken módfelett sikeresen zárt, innovációja azonban egyelőre elzárt maradt. Holott, a kifejlesztett m-tanulási metodológia és az ehhez kapcsolódó m-learning (lásd: első tanulmány), továbbfejleszthető felület tartalmakkal megtöltve (hiszen a M’Inspire projekt csak egy témára fókuszált) megannyi helyen és módon támogathatná a hátrányos helyzetű tanulók felzárkóztatását, és az iskola-elhagyási esélyek csökkenését.

Általános bemutató a projekt hátteréről, céljairól és eredményeiről

1

Mindez a tapasztalat - és annak szakmai vonatkozásai - a projekt Szakmai Tervében az alábbiak szerint került/ek megfogalmazásra:
„A felzárkóztató foglalkozások sikerének kulcsa tapasztalatunk szerint három pilléren nyugszik:

1. A személyre szabott felzárkóztatási útvonalak kialakításán és karbantartásán;

2. A tanulók érdeklődési szintjének fenntartásán;

3. A segítő munkába bevont pedagógusok, szociális munkások magas motivációs szintjén.

Az általunk kidolgozott és kipróbált módszertan egy megfelelő digitális támogató környezet kialakításával és a kapcsolódó módszertan átadásával segít előrelépni mindhárom fenti területen." (DARTKE, 2018, Szakmai Terv, 39. o.)

Mindezek átfordítását egy konkrét célrendszerbe a projekt alkotói a következőképp tették tehát meg:

***„Konkrét célunk** egy innovatív módszertan megismertetését és bevezetését támogatni az érintett térségben működő, hátrányos helyzetű tanulók felzárkóztatásával, a korai iskola-elhagyás csökkentésével, az életen át tartó tanulás támogatásával foglalkozó szervezeteknél. A módszertan bevezetése nyomán a következő részcélokat kívánjuk elérni:*

- *Jelentősen növelni, és hosszú távon is fenntarthatóvá tenni a tanulók érdeklődését és motivációs szintjét;*
- *Hatékonyabbá tenni a felzárkóztatást azáltal, hogy minden tanuló a saját egyéni szükségletei szerint, saját ütemében haladhat;*
- *Növelni a tanulási folyamatok eredményességét a jelen-idejű mérések, visszacsatolások által;*
- *Növelni a felzárkóztatásban részt vevő tanárok, segítők motivációs szintjét új segéd-eszközök bevezetésével és a munkájuk eredményeiről szóló visszajelzések számának növelésével, amely ugyanakkor az adminisztratív terhelés csökkentésével jár együtt."* (DARTKE, 2018, Szakmai Terv, 32. o.)

A tanulmánysorozat tehát ezt a célrendszert hivatott támogatni gyakorlati módon úgy, hogy a szakmai megvalósítókat (iskolákat, pedagógusokat, bevont szervezeteket) segítse az adaptálni kívánt módszer jobb megértésében gyakorlati és elméleti szinten is. A Szakmai Tervben előzetes kitűzött témák (melyek röviden érintésre kerülnek majd) a következőek: kompetenciafejlesztés, EU-s oktatási stratégiák (különösen a korai iskolaelhagyás), valamint a munkaerő piaci elvárások és a digitális nemzedéket érintő problémák; emellett a tanulmányok kiegészülnek még további gyakorlati útmutatókkal, tananyagokkal is a módszertan sikeres alkalmazásához – ez azonban nem helyettesítheti a projekt végén létrejövő végleges módszertani útmutatót – de alapként szolgálhat hozzá.

1

1.2. A módszertanról röviden

Az adaptív, innovatív módszertan – amelyet alkalmazunk és az első tanulmányban bővebb bemutatásra került – szorosan kapcsolódik a projekt céljaihoz. Teszi mindezt úgy, hogy nem csak a módszertani megvalósítás által teljesíti az „innovatív" jelzőt (m-tananyag és tablet használat), hanem az általánosan ismert **közoktatási problémákra** is hatékonyan reagál, így biztosítva hogy hatása valóban a projekt célrendszeréhez kapcsolódjon. A problémák melyekre reagál (és egyben a felkínált megoldások), a teljesség igénye nélkül, a következőek:

- A kompetencia-alapú oktatás népszerűsítése, bevezetése, mely alkalmas a PISA és a hozzá hasonló tesztek készségeinek elsajátítására;
- a probléma-megoldó készségek fejlesztése az állami oktatás keretein belül;
- az elsajátított ismeretek gyakorlati alkalmazásának képessége;
- a tanulói motiváció megteremtése és fenntartása;
- digitális kompetenciák fejlesztése;
- a divergens gondolkodás képességének kialakítása és megtartása intézményes keretek között;
- felkészítés a változó munkaerő piaci körülményekre és az egész életen át tartó tanulásra;
- az oktatók és a tanulók terhelésének csökkentése az eredményesség növelése mellett;
- egyéni tanulási útvonalak támogatása: a tehetséggondozás és a felzárkóztatás egyidejű kezelése.

A módszertan mindezekre egyidejűleg próbál reagálni, mely az előzmény projektek visszajelzései alapján sikerül is (erről lehet tájékozódni többek között az első tanulmányban bemutatott M'inspire projekt kapcsán). E visszajelzések alapján a **módszertan legnagyobb előnyei** a következőek:

- A fokozatosság elvére épülő rendszer, mely rugalmasan továbbfejleszthető;
- a korosztály számára ismerős, grafikailag megfelelő kezelőfelület;
- az egymással megosztható óratervek tárháza;
- illetve, ahogy a Szakmai Terv is fogalmaz az alábbiak is:

- *„a [felület] a módszertanba épített motivációs eszközök segítségével segít fenntartani a tanulók érdeklődését, hosszabb távon is;*
- *a tanulók egyéni ütemben haladhatnak a felzárkóztatásban, nincsenek üresjáratok, nem várnak egymásra;*
- *a kooperatív feladat-megoldás alkalmazásával segíti a kooperatív készségek fejlesztését;*
- *a szövegértési problémákkal küzdő gyerekeknek segít a problémák megoldásában azzal, hogy új perspektívába helyezi a feladatot – gyakori visszajelzés, hogy ugyanazt a feladatot papíron nem, de digitális környezetben sikerült megoldani;*
- *a pedagógusok számára könnyebbséget jelent az eszköz-használat, mert a tesztek, házi-feladatok javítása azonnal megvan, és az eredmény folyamatosan rendelkezésre áll;*
- *a pedagógusok saját maguk fejleszthetnek újabb tartalmakat nagyon egyszerűen az erre a célra kifejlesztett webes felületen;*
- *a digitális támogató környezet nagy előnye, egyben a módszertan –egyik - kiemelkedő innovációs eleme, hogy a működéséhez nincs szükség internet-kapcsolatra;*
- *az óraterveket a foglalkozás-vezető a webes felületről a tanári tabletre tölti, amely a foglalkozás során egyfajta szerverként irányítja a tanulók eszközeit, és begyűjti az információkat, amelyeket a legközelebbi óraterv-frissítés során szinkronizál a programszerverrel."* (DARTKE, 2018, Szakmai Terv, 31. o.)

Mindezek innovatív, pedagógiai jelentőségének pontosabb megértéséhez állítottuk össze a tanulmánysorozatot, melynek második eleme ez a dokumentum – s melynek ívét a Köszöntőben bemutattuk.

Fontos, hogy a dokumentumcsomag elsődleges célja a módszertan gyakorlati támogatása, s nem az önálló tudományművelés. A készülő dokumentumokat első sorban fejlődni kívánó gyakorlati szakemberek részére hoztuk létre, forgatásuk és értelmezésük ez alapján ajánlott.

2

2.1. Miért van szükség felzárkóztatásra?

Ahogy az az oktatásszociológiában mára általánosan elfogadott ténnyé vált: **az oktatás újratermeli a társadalmi egyenlőtlenségeket.** (Ferenczi, 2004; Fehérvári, 2015) Az azonban, hogy ez miért történik így, mit lehet ellene tenni, illetve melyik csoportok és régiók a legjobban érintettek, már sokszor megközelítés kérdése a tudományban.
Kovács István Vilmos tanulmánya alapján Ferenczi (2004) a következőket emeli ki fő indokokként:

- Habár az általános közoktatás megjelenése a 19. század elején serkentette a társadalmi mobilitást, addig viszont az oktatás szintezésének megjelenése (és ennek további művelése; lásd: különböző szintű érettségik, gimnáziumok, szakiskolák, egyetemek) minden esetben megtartó erővel bír az adott társadalmi csoportok számára – ezáltal korlátozza a társadalmi mobilitás erejét, hiszen az egyes intézmények nem lesznek minden csoport számára elérhetőek (elsődlegesen a felmerülő, várható költségek miatt).
- Egy másik megközelítés az elérhetőség hiányát a szülők szociokulturális hátterével magyarázza és értékítélethez kapcsolja.
- A szerző megjegyzi azonban, hogy bármelyik is legyen igaz, vélhetőleg az oktatás nyíltabbá és elérhetőbbé tétele, valamint az információk biztosítása és az oktatási szintek közötti átmenetek támogatása egyaránt kedvezően hatna az oktatás mobilitást támogató kapacitásának kihasználásában.

Mindezen nézőpontok megjelennek Fehérvári (2015) tanulmányában is, azonban Fehérvári hangsúlyozza, hogy mindezek ellenére az iparosodott társadalmakban a társadalmi mobilitás egyik legfőbb eszköze az iskola, s a mobilitás sikerének egyik legnagyobb kulcsa az iskolai teljesítmény (mely megint csak erős összefüggést mutat ugyan a szülők szociokulturális hátterével). A szerző több példát is felvonultat, ahol felzárkóztató, illetve deszegregációs programok sikerrel javították az egyes tanulók teljesítményeit (ezek közül a programok közül több bemutatásra kerül lejjebb), s hosszú távú kutatással bebizonyosodott, hogy ezek a tanulók könnyebben mozogtak felfelé a társadalmi ranglétrán. Így ezekben az esetekben a mobilitás megvalósulása a felzárkóztatáson keresztül történt meg.

Azonban ez nem mindig ennyire egyértelmű, hiszen mindkét fogalom megannyi értelmezéssel és háttérelemmel rendelkezik. A továbbiakban röviden ezekről szólunk, elsődlegesen a felzárkóztatásról, majd a mobilitást vesszük elemzés alá, s a tanulmány vége felé kitekintünk a lehetséges megoldásokra, jó gyakorlatokra, illetve az általános hazai helyzetre is.

2.1.1. A felzárkóztatás és a mobilitás fogalma, valamint a fogalmak háttere

Az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet 2015-ben egy átfogó tanulmánykötetet adott ki a felzárkóztatás sikereiről, kérdéseiről, nehézségeiről és kihívásairól nemzetközi kitekintéssel. A legelső kihívás mellyel az oktatásszakértő találkozik a témában az magának a fogalomnak a definiálása, hiszen a felzárkóztatás a nemzetközi oktatáspolitikai gyakorlatban nagyon ritkán használt gyűjtőfogalom; itthon viszont a társadalmi mobilitás és az iskola kapcsolatában az egyik leggyakrabban emlegetett eljárás. (Expanzió, 2015)

A fogalmat azonban talán mégis a legegyszerűbb úgy meghatározni, hogy az átlagtól való elmaradás (tanulók esetében) megszűntetését célzó folyamat, elsődlegesen tudáshiány pótlása révén. (Expanzió, 2015)

Az Expanzió (2015) munkatársai a fogalom magyarországi létrejöttét az 1991.évi XLVII. törvényhez datálják, azon belül is az ún. felzárkóztató normatívához kötik, mely fogalom a törvénnyel egyidejűleg született meg. A tanulmány szerint a felzárkóztató normatívához tartozó programok *„nagyon konkrétan a cigány tanulók oktatása során alkalmazott kiegészítő oktatási szolgáltatásokat jelentették. Az 1991-től alkalmazott normatív finanszírozási rendszerhez kapcsolódó kiegészítő normatív támogatások teremtettek lehetőséget arra, hogy a különböző speciális tanulói célcsoportok oktatásának magasabb fajlagos költségeit az állami költségvetés kiegészítő normatív támogatásokkal ismerje el."* (Expanzió, 2015, 10. o.) S a következő húsz évben a felzárkóztatás általánosan a kiegészítő normatív támogatások mentén volt értelmezendő a magyarországi közoktatási rendszerben, míg 2010-ben a kormányzati politika a nemzetközi fősodorhoz kapcsolódva tágabb jelentést nem adott neki a jelenleg is érvényben lévő oktatáspolitikai dokumentumokban. A tanulmány úgy fogalmaz, hogy habár a kifejezés pontos definiálása nem történt meg, 2010-tól felzárkóztatásnak nevezünk mindent, ami az esélyegyenlőség, illetve a méltányosság és a hátránykompenzáció témakörébe tartozik, s a tanulók oktatási kudarcainak mérséklését szolgálja. (Expanzió, 2015).

Nem meglepő tehát, hogy az oktatási mobilitás (mint fogalom, és mint célzott hatás) Magyarországon szorosan összefügg a felzárkóztatással. **De mit is értünk oktatási mobilitás alatt?** Fehérvári 2015-ben így fogalmaz: *„Míg az egyenlőtlenségek a társadalmi hierarchiában elfoglalt helyet fejezik ki, addig a mobilitás az ebben a hierarchiában való vertikális mozgást, amely lefelé és felfelé is irányulhat."* (Fehérvári, 2015, 188. o.) Ez a tág fogalom azonban nehezen megfoghatóvá teszi a tényleges folyamatokat, így a mobilitás pontosabb megértéséhez segítség, ha annak rész elemeivel is tisztában vagyunk, melyek Fehérvári (2015) szerint a következőek:

- A mobilitáshoz közelíthetünk irányai felől, így a mobilitás lehet:
  - intergenerációs: tehát a szülők osztályához képest végzett elmozdulás,
  - intragenerációs: amennyiben az egyén a saját pályájához képest mozdul el,
  - illetve cirkuláris, amikor bizonyos egyének, vagy csoportok helyzetcseréje történik meg egy társadalmon belül.

- Megkülönböztethetjük még az egyéni, csoportos, illetve a strukturális mobilitást is. A szerző szerint az egyéni mobilitás meglehetősen kis hatással van a társadalom egészére, míg az utolsó kettő között a szándékoltság (legtöbb esetben állami) tesz különbséget. A szerző, a társadalmi mobilitás-kutatás atyját, Sorokint idézi, amikor úgy fogalmaz, hogy a vertikális mobilitás minden társadalomban jelen van; eszközrendszerének példájára pedig olyan intézményes rendszereket említ, mint az egyház, a hadsereg, illetve az iskola. Sorokin az iskola mobilást serkentő hatásairól konkrétan így szól: *„[…] Megállapítása szerint az iskola liftként szállítja az utasait, vannak olyan társadalmak, ahol ez a lift legalulról indul, míg akadnak olyanok is, amelyekben csak közbülső emeletekről lehet feljebb jutni, és a legalsó társadalmi rétegek előtt bezárul."* (Fehérvári, 2015, 189. o.) Erre alapozva Fehérvári (2015) tehát megállapítja, hogy az iskola a kiválasztott társadalmi pozíció betöltésére, elérésére is szolgál. Hangsúlyozza azonban, hogy maga a rendszer igen szelektív: rangsorok, vizsgák, minősítések tesznek különbséget az intézmények és a tanulók között is – s pont ezért tudja még jobban széttagolni és emellett megerősíteni a társadalmi egyenlőtlenségeket. (Fehérvári, 2015) Lezárásul így szól: *„Sorokin szerint, az az egyén, akit az iskola szűrője kirostál, már kevés eséllyel találhat más mobilitási csatornát a feljebb jutásra."* (Fehérvári, 2015, 189. o.)

Mindezek rövid bemutatása alapján is látható, hogy a két fogalom nehezen különíthető el egymástól oktatási, s főleg hazai kontextusban. A továbbiakban a hazai helyzetfeltárásra illetve szakpolitikai ívekre koncentrálunk.

2.2. Szakpolitikák és célcsoportok a felzárkóztatás és a mobilitás jegyében

Mint ahogy az fentebb megfogalmazásra került, Magyarországon a felzárkóztatás **gyűjtőfogalomként** jelenik meg, mely magába foglalja a következő **nemzetközi oktatáspolitikai irányvonalakat:**

- a méltányosságot (equity),
- az esélyegyenlőséget (equality),
- az integrációt (integration),
- az inklúziót (inclusion),
- a második lehetőséget szorgalmazó programok/tanulásba visszavezetők utak támogatását (second chance education),
- illetve az iskolai kudarc csökkentését, valamint a korai iskolaelhagyás visszaszorítását (reduction of school failure; countering dropping out and early school leaving). (Expanzió, 2015).

S minthogy megannyi fogalom tartozik bele a felzárkóztatás témakörébe, a vonatkozó szakpolitikai rendelkezések és programok is szerteágazóak, valamint nagy múltra tekintenek vissza. A legfontosabb, ma is érvényben lévő **politikai rendelkezések a következőek** a felzárkóztatáshoz kapcsolódóan:

- 1993. évi LXXIX. törvény a közoktatásról,
- 1995. évi LXXXV. törvény a közoktatás szervezésével és irányításával kapcsolatos egyes átmeneti szabályokról,
- 1996. évi LXII. törvény a közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény módosításáról,
- 1997. évi XXXI. törvény a gyermekvédelemről és a gyámügyről,
- 2011. évi CXC. törvény a nemzeti köznevelésről,
- 2011. évi CCIV. törvény a nemzeti felsőoktatásról,
- 2013. évi XXVII. törvény a gyermekvédelem kapcsán,
- 110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelet a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról.

Jelenleg ezek határozzák meg tehát a törvényi kereteket, illetve e dokumentumok nevezik meg azokat a célcsoportokat is melyek a legnagyobb eséllyel felzárkóztatásra szorulnak. A következő alfejezetben róluk szólunk röviden.

2.2.1. A felzárkóztatás legnagyobb célcsoportjai, demográfiájuk

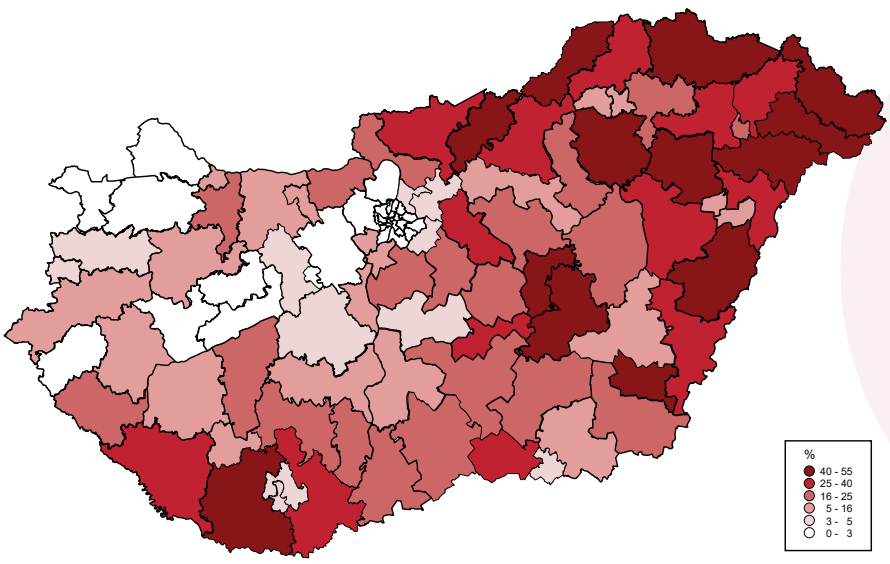
A felzárkóztatás leggyakrabban emlegetett két célcsoportját az ún. **hátrányos helyzetű, illetve a halmozottan hátrányos helyzetű tanulók** teszik ki. E célcsoportoknak törvényi megnevezése, körbeírása, valamint kezelésüknek irányelvei elsődlegesen az 1993. évi LXXIX. közoktatási törvényben történt meg, de a 2013. évi XXVII. törvény a gyermekvédelem kapcsán újragondolta ezeket a fogalmakat. A jelenlegi szabályozás szerint tehát hátrányos helyzetű tanulónak számít az, aki:

- 0-25 éves korú, és az iskolai hátrányok esetében összefüggnek a család anyagi helyzetével, illetve iskolázottságával, valamint a lakhatás körülményeivel – s ezek alapján Rendszeres Gyermekvédelmi Kedvezményre jogosult,
- valamint legalább további egy hátránynövelő tényező befolyásolja az életét. (Varga, 2016)

Halmozottan hátrányos helyzetű tanulónak számít az, akinél a fenti állapotok megléte mellett két hátránynövelő tényező azonosítható be (Varga, 2016). (A bővebb jogi meghatározásért lásd: 1. melléklet.)

Az ilyen tanulók vizsgálata, követése és felzárkóztatási gyakorlatuk több évtizedes múltra tekint Magyarországon, így demográfiai leírásuk több neves oktatáskutató által is megtörtént már. Jelen tanulmányban Varga Aranka, 2016-os eredményeinek bemutatására szorítkozunk. A szerző a halmozottan hátrányos, illetve hátrányos helyzetű tanulók **statisztikai sajátosságairól** a következőket írja:

- A demográfiai adatokat elemezve elmondható, hogy a hátrányos helyzetű, illetve a halmozottan hátrányos helyzetű tanulók felülreprezentáltak – földrajzi helyzetüket elemezve – a gazdaságilag is kiszolgáltatott térségekben; s ezen az arányon a jogi szabályozás megváltozása sem változtatott 2013-ban. (Lásd: 1. ábra: ahol megtekinthető, hogy Magyarországon a hátrányos helyzetű tanulók milyen megoszlásban voltak megtalálhatóak a 2013/2014-es tanévben. A legsötétebb, a keleti és a déli határ menti régiók 40% fölötti megoszlást mutatnak, míg az északi és a fővárosi régiókban ez az arány általánosan 8% alatt marad). (Varga, 2016)

1. ábra: A halmozottan hátrányos helyzetű tanulók megoszlása a 2013/2014-es tanévben, az általános iskolákban (Varga, 2016 – Híves alapján)

- A földrajzi elhelyezkedés nagyban összefüggést mutat a hazai cigányság földrajzi elhelyezkedésével – nem véletlen tehát, hogy a két legjobban célzott csoportot gyakran egybemossák a romák felzárkóztatásának terveivel. (Varga, 2016)

Mindezt Varga kiegészíti még a hazai számokkal, melyeket a második ábrán mutatunk be.

Típus	gyerek/tanuló - 2012/2013 összes (fő)	HH (fő)	HH (%)	HHH (fő)	HHH (%)	gyerek/tanuló - 2013/2014 összes (fő)	HH (fő)	HH (%)	HHH (fő)	HHH (%)
Óvoda	340 204	103 016	30,3%	36 662	10,8%	330 184	86 932	26,3%	32 616	9,9%
Általános iskola	742 931	257 129	34,6%	98 904	13,3%	747 746	220 479	29,5%	87 701	11,7%
Szakiskola	117 543	37 486	31,9%	11 838	10,1%	105 122	28 437	27,1%	9 448	9,0%
Speciális szakiskola	9 134	2 665	29,2%	1 155	12,6%	8 344	2 001	24,0%	1 012	12,1%
Gimnázium	189 526	19 611	10,3%	2 701	1,4%	185 440	15 675	8,5%	2 369	1,3%
Szakközép-iskola	224 214	36 388	16,2%	5 816	2,6%	203 515	26 407	13,0%	4 521	2,2%
Középfok együtt	540 417	96 150	17,8%	21 510	4,8%	502 421	72 520	14,4%	17 350	3,5%
Összesen	**1 323 552**	**456 295**	**28,1%**	**157 076**	**9,7%**	**1 580 351**	**379 931**	**24,0%**	**137 667**	**8,7%**

1. táblázat: Hátrányos, halmozottan hátrányos helyzetűek megoszlása (Forrás: KIRSTAT)

2. ábra: A halmozottan hátrányos és a hátrányos helyzetű tanulók összevetése Varga alapján, kitekintéssel a 2013-as törvénymódosításra (Varga, 2016)

Ahogy az az ábrán is megfigyelhető, Varga (2016) szerint a következő következtetéseket vonhatjuk le:

- Mindkét tanévben a tanulók arányának csökkenése hasonló, azonban a halmozottan hátrányos helyzetűek elenyésző része jelenik csak meg középfokon a későbbiekben; ezzel szemben a hátrányos helyzetűek nagyobb számban tanulnak tovább – holott az aránynak (amennyiben a rendelkezések és az iskolarendszer működik) mind két fokon egyezőnek, de legalábbis hasonlónak kellene lennie. (Varga, 2016)

- Szintúgy megfigyelhető, hogy a társadalom alacsonyabb rétegeiből származó tanulók számára (tehát: halmozottan hátrányos helyzetűek és hátrányos helyzetűek egyaránt) továbbra is az alacsonyabb végzettséget garantáló képzéstípusok az első sorban elérhetőek; érettségit adó középiskolákban elvétve találhatóak meg. (Varga, 2016)

- Erről Varga (2016) így ír: *„A szélsőséges aránykülönbségek jelzik a hátrányos, halmozottan hátrányos helyzetű tanulók iskolai sikertelenségét és az elsősorban őket jellemző, már az általános iskolában is megjelenő nagyarányú lemorzsolódást* (Híves, 2015). **A hátrányos helyzetű tanulók iskolázottságára vonatkozó számszerű adatok tényei továbbra is azt mutatják, hogy a hátrányos helyzetűek nagyobb részének nincs esélye a szüleihez képest előre haladni a társadalmi ranglétrán** (Varga, 2014).” (Varga, 2016, 75. o.)

Mindezek alapján megerősíthető a tanulmány kezdő mondata, mely szerint az oktatás újratermeli a társadalmi különbségeket. A továbbiakban röviden azt nézzük át, hogy az elmúlt években milyen szakpolitikák próbálták az oktatás - már fentebb is bemutatott – lehetséges jótékony hatását erősíteni, mind itthon, mind a nemzetközi térben.

2.2.2. Nemzetközi szakpolitikai irányok a felzárkóztatás segítésére

Az Expanzió (2015) kutatása, mely a felzárkóztatáshoz kapcsolódó szakpolitikákat elemzi az elmúlt évekből több érdekes tapasztalatot is megfogalmaz a szakpolitikák elemzése kapcsán. A legelső, melyre fontos fókuszálnunk, hogy eredményeik szerint a felzárkóztató szakpolitikák értelmezésében el kell különítenünk **két különböző megközelítést**, melyek:

1. Az első megközelítésben a szakpolitikai rendelkezések minden olyan csoportot segíteni kívánnak, akik lehetségesen ki vannak téve az oktatási kudarcnak hátterük alapján;
2. Míg a második megközelítésben a felzárkóztatásban csupán azok részesülnek, akik az iskolában mérhetően hiányt mutatnak egyes kompetenciaterületeken, illetve tantárgyakban. (Expanzió, 2015)

A kutatók úgy fogalmaznak, hogy a második irányzat feltörése figyelhető meg a standardizált tesztek kontinensszerű elterjedésével, azonban hazánkban még mindig az első irányvonal van érvényben (hasonlóan a térséghez). (Expanzió, 2015)

Mindehhez a megközelítéshez kapcsolódik Radó Péter 2009-es az oktatáspolitikai szakpolitikák és beavatkozások különböző típusait **összefoglaló regionális** (Ausztria, Csehország, Magyarország, Szlovákia, Szlovénia) **tanulmánya, mely alapvetően megkülönböztet fősodor és kiegészítő szakpolitikákat a témában.** (Radó, 2009)

Az Expanzió munkatársai a fenti keretrendszerhez – azon belül is a fősodor politikákhoz - kapcsolódóan a következő megállapítást fűzik hozzá: *„[a] fősodor politikák célrendszerének két kulcseleme van, melyek az oktatási egyenlőtlenségek keletkezésének legfontosabb okait célozzák meg:*

- *az oktatás hátránykompenzációs képességének erősítése, a kedvezőtlen tanulói háttér tanulásra gyakorolt negatív hatásának csökkentése;*
- *a szelekció csökkentése, az integráció és inklúzió előmozdítása a különböző hátterű tanulók tanulási esélyeinek erősítése érdekében."* (Expanzió, 2015, 11. o.)

A továbbiakban röviden bemutatjuk a két említett kutatás (Expanzió, 2015 és Radó, 2009) alapján ezt a regionálisan értékelt szakpolitikai keretrendszert, a két szakpolitikai nézőpont felosztása alapján.

2.2.2.1. Regionális fősodor szakpolitikák

A fent említett rendszerben megkülönböztetjük tehát a következő szakpolitikai irányelveket:

- Egyenlősítő politikák; például standardizált méltányossági, finanszírozási eljárások.
- Területi alapú kiegészítő támogatások; például területi alapú finanszírozási támogatások.
- Iskolaszerkezeti reformok, azon belül is:
  - Elkülönített felzárkóztató programok létrehozása,
  - Integrált programok létrehozása,
- Szakmai elszámoltathatósági politikák; vagyis a minimál követelmények standardizált megszabása, erős fókusszal arra, hogy az állam lehetővé tegye, hogy a minimál követelmények mindenki számára elérhetőek legyenek – ennek megvalósítási támogatásai.
- Iskolafejlesztés,
- Egyéni fejlesztés; vagyis az egyes intézményeken belüli egyéni kihívásokra való reagálás támogatása. (Expanzió, 2015; Radó, 2009)

Mindezen politikák azok, melyek főbb irányvonalként megtalálhatóak a felzárkóztató rendelkezésekben regionális szinten. A továbbiakban röviden bemutatjuk a regionális kiegészítő politikákat is.

2.2.2.2. Regionális kiegészítő szakpolitikák

A fenti fősodor szakpolitikák megerősítésére szolgáló, regionális kiegészítő típusú rendelkezések formái Radó (2009) szerint a következőek:

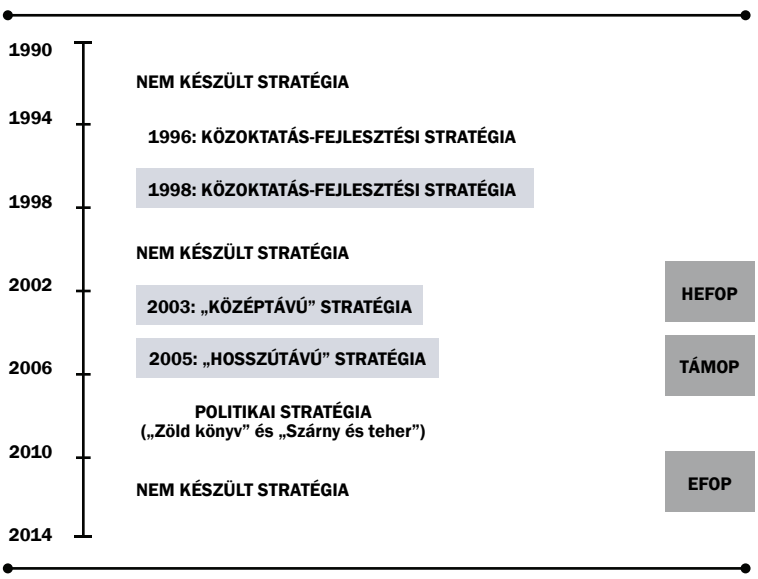
- Megerősítő intézkedések; vagyis a kirekesztett csoportokban élő egyének pozitív megerősítésen alapuló oktatási integrációs modelljei;
- Kisebbségi („nemzetiségi") oktatási modellek,
- Anti diszkriminációs politikák,
- SNI-integrációs politikák. (Expanzió, 2015; Radó, 2009)

Ezek közül sok megvalósult hazai értelemben is (kisebb-nagyobb sikerekkel), s megannyi kidolgozás alatt van (például a Klebelsberg Központ Antiszegregációs terve) – az azonban még így se mondható, hogy a felzárkóztatás problémaköre megoldott és jól kidolgozott lenne hazánkban. A következő alfejezet röviden erről szól.

2.2.3. A legfontosabb hazai szakpolitikai programok

Mint ahogy arra többször is felhívtuk már a figyelmet: az oktatási egyenlőtlenségek csökkentése az elmúlt húsz évben minden szempontból kiemelt fontosságú volt a magyar oktatáspolitikusok számára, azonban a finanszírozás és a fókusz kérdésköre sokat változott az évek alatt. **Az egyes stratégiákat (melyek közül sok a fent megnevezett törvényi keretekhez kapcsolódik) a harmadik ábra szemlélteti időrendi sorrendben.**

A terv a következő linken érhető el:
https://kk.gov.hu/download/e/7c/52000/Klebelsberg_Kozpont_Antiszegregacios_terv_2018.pdf

3. ábra: Közoktatási ágazati stratégiaalkotás Magyarországon a rendszerváltás óta (Expanzió, 2015)

Mindezen programokat és stratégiákat átnézve, a fenti keretrendszerhez kapcsolódva elmondható, hogy (Expanzió, 2015 alapján):

- Magyarországon az egyenlősítő politikák a decentralizált oktatási kép okán nem voltak megvalósíthatóak a rendszerváltást követő években;

- Hasonló okokból bukott meg a területi finanszírozási fejlesztési megközelítés (hiszen 1991-ben a finanszírozást decentralizálta a kormány) – mindezt a normatíva bevezetésével próbálta meg akkor ellensúlyozni;

- Szintúgy szembement volna a korszellemmel (mely az integráció volt) a felzárkóztató programok elkülönített rendszerének létrehozása;

• Sikeresen lehetett volna próbálkozni iskolaszerkezeti reformmal, elsődlegesen kompetencia alapon, de ez – csak úgy, mint a szakmai elszámoltathatóságon alapuló szakpolitikák kérdésköre – egészen az Európai Unióhoz való csatlakozásig nem jelent meg a hazai oktatási kánonban;

• Így elsődlegesen az egyéni és az iskolafejlesztés volt az elmúlt 20 év stratégiai irányvonala, melyekhez kapcsolódnak a fent megnevezett Operációs Programok és stratégiák is. (Expanzió, 2015)

Mindenezen problémákra reagálva az Expanzió (2015) munkatársai a következő következtetéseket vonják le átfogó kutatásukban a magyarországi felzárkóztatás kapcsán:

• Meglátásuk szerint fontos lenne elválasztani a fősodor szakpolitikákat a politikahelyettesítő fejlesztési programoktól, hiszen két különböző célrendszerrel működnek: a fősodor politikák rendszerszintű beavatkozásoknak minősülnek, a politikahelyettesítő fejlesztési programok (mint például a pilot programok) a legtöbbször azonban csak intézményi szinten hatnak. Ez az elválasztás a források minőségének és mennyiségének alapján történne meg tehát. (Expanzió, 2015)

• Valamint további észrevételeket fogalmaznak meg a programok kapcsán a következő következtetéssel: *„A másik nehézség a magyar oktatáspolitikai praxis „szemérmessége". Számos olyan beavatkozás van, amely a mögöttes oktatáspolitikai szándékok tekintetében alapvetően a roma tanulók oktatási esélyeinek javítását szolgálja, maga a program azonban célcsoportként a „hátrányos helyzetű tanulókat" határozza meg. Ilyen volt például az Integrációs Pedagógiai Rendszer vagy a felsőoktatásba való bekerülést segítő preferenciális megerősítő intézkedés."* (Expanzió, 18-17 ,2015. o.)

Mindezekhez kapcsolódóan azonban érdemes röviden áttekinteni a kapcsolódó, legfrissebb stratégiákat is, melyek -2014ben, vagy az után készültek. Így a következő alfejezetben röviden az Európai Unió égisze alatt (vállalásként és célként) megfogalmazott Nemzeti Társadalmi Felzárkóztatási Stratégiáról ejtünk pár szót.

2.2.4. Nemzeti Társadalmi Felzárkóztatási Stratégia

A **Nemzeti Társadalmi Felzárkóztatási Stratégia** (továbbiakban: NTFS) Magyarország középtávú stratégiája jelenleg a hátránykompenzáció területén. A Stratégia foglalkozik a legégetőbb szociális és oktatási problémákkal Magyarországon: megjelennek benne a lakhatást, a bérkülönbségeket, az egészségügyet, az egyenlőtlenségeket, az oktatást érintő legfontosabb fejlesztések irányelvei. Ezek közül a következő sorokban az **oktatást érintő legfontosabb vállalásokat foglaljuk össze röviden:**

• A Stratégia vállalja, hogy csökkenti a szociokulturális (tehát anyagi, földrajzi, szülők végzettsége általi) különbségeket az országban, valamint a gyermekéhezést és gyermek szegénységet;

• Továbbá vállalja, hogy törekszik az általános óvodai képzés biztosítására mindenki számára;

• Hogy a képzés elérhetőségét a teljesítményhez és a képességekhez mértté teszi – ellentétben a finanszírozással;

• Hogy biztosítja az integrált oktatást;

• Illetve, hogy vállalja a romák felzárkóztatását, különösen a roma lányok körében;

• Valamint, hogy visszaszorítja a korai iskolaelhagyók számát az országban. (NTFS, 2014).

A felzárkóztatás jegyében a Stratégia kiemeli, hogy továbbra is támogatni kívánja a **legnagyobb felzárkóztatási jó gyakorlatokat** az országban, melyek:

• az Útravaló Ösztöndíj Program,
• az Arany János Tehetséggondozó és Kollégiumi Program,
• a tanoda programok,
• a felsőoktatási mentor program,
• valamint a Gandhi Gimnázium fenntartása. (NTFS, 2014)

Mivel egyes jó gyakorlatokról a továbbiakban szólunk még, ezért fontosnak tartjuk megjegyezni, hogy a legtöbb szakirodalom a fenn felsorolt jó gyakorlatok mellett értelmezi még a Szakiskolai Fejlesztési Programot, valamint az Integrációs Pedagógiai Rendszert is. (Expanzió, 2015)

Mindezek a legjelentősebb irányvonalak a mai felzárkóztatási szakpolitikában – tény azonban, hogy ezt az irányvonalat sem lehet kétségek, valamint pozitív és negatív kritikák nélkül értelmezni. A következő alfejezet az Expanzió átfogó tanulmányának kritikáját foglalja össze a felzárkóztatás hazai esélyei kapcsán.

2.2.5. Gondolatok a felzárkóztatás realitásáról Magyarországon

A következő **kritikai gondolatok** hangsúlyozása elengedhetetlen tehát a téma lezárása kapcsán:

• A felzárkóztatás kapcsán fontos leszögezni, hogy a felzárkóztatás csak a differenciált pedagógiai gyakorlat által tud megvalósulni. Ennek azonban alapfeltétele az, hogy a differenciált pedagógiai gyakorlatra fel legyenek készítve a pedagógusok, az osztálytermek, az intézmények, illetve az egész intézményrendszer is. Az Expanzió (2015) munkatársai szerint hazánkban ez a hátránykompenzáció kulcsa az iskolában; s kritikai véleménnyel élnek az országos standardizálás ellen, hiszen meglátásuk szerint a központi tantervi szabályozás, a tankönyvpiac szűkülése, illetve az egységes minőségértékelés és finanszírozási standardok csökkentik a rugalmasságot, amely egy sikeres differenciált, felzárkóztatási rendszerhez szükséges. (Expanzió, 2015)

• Szintúgy kockázatnak ítélik meg a normatív támogatásról való átállást a központi bérfinanszírozásra. Hangsúlyozzák, hogy míg az -1991es törvény után az intézményeknek érdeke volt minden tanulót beiskolázni a normatív támogatás okán, addig a központi bérfinanszírozás ezt az ösztönző elemet csökkenti – s így vélhetőleg megszünteti majd a normatíva lemorzsolás csökkentő hatását, s negatívan hat majd a korai iskola elhagyók arányára. (Expanzió, 2015)

• Szakmai kockázatnak ítélik meg e kettő, előző érv együtthatóját: kutatási eredményeik alapján a mozgástér és a finanszírozás változása azt érheti el, hogy az iskolák kevesebb jó gyakorlatot adaptálnak minden napi gyakorlatukba, hiszen alapvetően önállóságra vannak ösztönözve, s a sikerényezőik standardok alapján dőlnek el. Kockázatnak ítélik meg ezt annak ellenére is, hogy az új szabályozásban minden intézménynek kötelezően gondoskodnia kell a tanulók sikeres felzárkóztatásáról. (Expanzió, 2015)

• A kutatók azt is kérdően vizsgálják, hogy az egységes pedagógus-továbbképzési rendszer létrejötte, illetve az állami központi szabályozás vajon garantálni fogja-e azokat a továbbképzési elemeket és kapacitásokat, melyek helyettesíthetik majd az előzőleg létező, tág, profit-szféra által garantált pedagógus továbbképzési rendszereket. (Expanzió, 2015)

• Előrejelzésük szerint a tankötelezettségi korhatár csökkentése is vélhetően a lemorzsolódási arányok növekedését eredményezi majd, mind közép-, mind általános szinten. (Expanzió, 2015)

• Illetőleg a Híd osztályokról (melyekről lent bővebben szólunk) is olyan kétséggel vélekednek a kutatók, melyek reális aggodalomra adhatnak okot. Hangsúlyozzák, hogy hiába épülnek a Híd osztályok a nagy sikerű Dobbantó program módszertani és elméleti alapjaira, meg van annak a kockázata, hogy a program sikerét a szakiskolákban, illetve az új szakképzési rendszerben nem lehet majd adaptálni – köszönhetően az egyéni rendszernek, illetve az egyes rész-elem típusok kihagyásának az eredeti programból. Mindehhez hozzáteszik, hogy a nemzetközi tanulmányok azt mutatják, hogy az átmenetileg elkülönített felzárkóztatás nem segíti hosszútávon a tanulók reintegrációját a fősodor oktatási intézményekbe – így könnyen lehet, hogy a Híd osztályok hosszútávon a szegregációt fogják támogatni. (Expanzió, 2015)

Mindezen kritikai gondolatok bemutatását fontosnak tartottuk tehát a felzárkóztatás kapcsán – annak okán, hogy tisztában legyünk azzal: a felzárkóztatás témaköre jelenleg koránt sem megoldott problémakör hazánkban, s a megoldási próbálkozásoknak megannyi kritikája van. Viszont minden egyes oktatási „éra”, illetve kormányzat (ahogy az előzőleg bemutatásra is került) igyekszik foglalkozni ezzel a problémával, új megoldások kipróbálásán keresztül, remélve, hogy a lemorzsolódók aránya csökken, s az integráció és a felzárkóztatás sikeresen megvalósítható a hazai intézményrendszerben a felvonultatott kihívások ellenére is.

2.3. A leghíresebb hazai oktatási jó gyakorlatok a felzárkóztatásban

A következő oldalakon röviden bemutatjuk a leghíresebb, többnyire **központi finanszírozású hazai oktatási jó gyakorlatokat, helyenként azok kritikáját is.**

2.3.1. Arany János Tehetséggondozó és Kollégiumi Program

Az Arany János Tehetséggondozó Program az egyik legrégebbi és legtöbbet kutatott hazai felzárkóztató kezdeményezés. A kezdeményezés 2000-ben indult és 2004-ben bővült ki a kollégiumi alprogrammal. A program eredeti célja az volt, hogy a kis térségben élő és szegény környezetből érkező tanulókat segítse a felsőoktatásba való bekerülésben – hiszen a program eredetileg arra a felismert problémára próbált reagálni, hogy a felsőoktatás expanziója nem hozta meg a várt felzárkóztató hatást a leszakadó rétegek körében. (Fehérvári, 2015; NTSF, 2014)

A program lényege az, hogy a leszakadó, de tehetséges gyerekeknek egy felzárkóztató évet biztosítanak, illetőleg a középiskola alatt további tehetséggondozó foglalkozásokban is részt vehetnek. A kollégiumi alprogram azoknak biztosít lakhatást, akik tanulmányaikat családjuktól távol folytatják, vagy kiemelésre kerültek. (Fehérvári, 2015; NTSF, 2014)

A program a 2012-es tanévben már 3000 tanulót és 23 intézménypárt ölelt fel, a kollégiumi részen pedig 11 kollégiumban több száz diákot szállásolnak el. (NTSF, 2014)

Fehérvári (2015) pedig felhívja a figyelmet arra, hogy a hatásmérések majdnem mind sikeresnek ítélték a programot, hiszen általános, hogy a programban résztvevő hallgatók az éves kompetenciaméréseken jobban teljesítenek, mint a hagyományos 4 osztályos gimnáziumban tanulók országos átlaga (bár elmaradnak a hat és a nyolc osztályos rendszerben tanuló hallgatók mögött). Mindezeken túl pedig olyan kutatások is születtek az Arany János Programról melyek az úgy nevezett „soft skilleket" követték figyelemmel, s ők is megállapították, hogy a bevont gyerekek reszocializációja sikeresen megtörtént – s nagyobb eséllyel állnak helyt a továbbiakban a társadalom egészében. (Fehérvári, 2015). Fehérvári mindezt úgy összegzi, hogy a program a legjobb bizonyíték arra, hogy egy erősen szelektív oktatási rendszerben is lehet a megfelelő programmal, pedagógiai hozzáállással, valamint finanszírozással pár ezer tanuló számára lehetőséget biztosítani (Fehérvári, 2015).

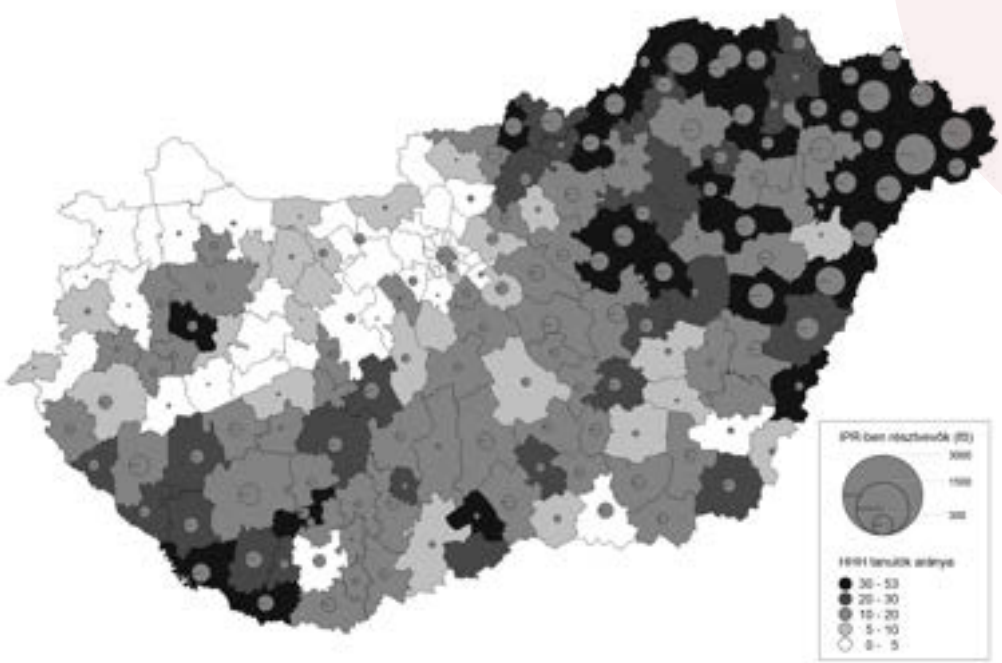
2.3.2. Integrációs Pedagógiai Rendszer (IPR)

2

Az Integrációs Pedagógiai Rendszer (továbbiakban: IPR) egy olyan keretrendszer, mely hátránykompenzációs céllal jött létre a halmozottan hátrányos helyzetű tanulók számára. A keretrendszer egy sajátos, már-már egyénre szabott eszközrendszert kínál az iskola, a pedagógus számára, mellyel az egyes hátrányt teremtő problémákra egyenként reagálhat. Az IPR nem tantárgyi támogatást nyújt; célja az egyéni helyzetekre való hatékony reagálás. (Hámoriné, 2014) Az IPR 2003-ban indult, bár azóta többször módosították. Alapfeltételezése, hogy az oktatás integráltan zajlik, s hogy a bevont hallgatók esetlegesen másfajta, körültekintőbb bánásmódot igényelnek, mint társaik. A rendszer ebben segíti a pedagógust, az iskolát. (Híves, 2016).

Híves Tamás (2016) az IPR tanulóit és azok eredményeit vizsgálva, több összefüggésre is rámutat. A demográfiai adatokat felmérve bemutatja, hogy az IPR jól szűri a számára célcsoportként megjelölt diákokat, mind óvodai, mind iskolai szinten. (Az iskolai lefedettséghez lásd: 4. ábra). De Híves (2016) arra is rámutat, hogy a bevont tanulók iskolai eredménye jobb, mint társaiké – illetve a korai iskola elhagyás esélye, valamint a továbbtanulás aránya is változik körükben. Mindezek alapján elmondható, hogy egy IPR alapú keretrendszer szintúgy sikerrel tud hozzájárulni az iskolai hátránykompenzációhoz. (Híves, 2016)

Ehhez kapcsolódóan mutatjuk be a 4. ábrát (lásd: következő oldal), ahol az IPR programban résztvevő általános iskolások száma és a halmozottan hátrányos helyzetű tanulók aránya látható járási bontásban. Látható, hogy a HHH tanulók aránya a keleti és a déli határ mentén 30% fölötti, és ez együtt járást mutat az IPR-ben résztvevő tanulók számával, mely ezeken a területeken 1500 és 3000 fő közé esik járásonként.

4. ábra: Az IPR és a halmozottan hátrányos helyzetű tanulók eloszlásának összevetése (Híves, 2016)

2.3.3. Útravaló Ösztöndíj Program

Az Útravaló Ösztöndíj Program 2005-ben indult, s ennek a programnak is az általános célja a szociokulturális hátrány kompenzációja; habár ebben a programban a szakmaszerzés, valamint a természettudományos képzés kiemelt szerepet kap. A program 2011-től átalakult, s a finanszírozása közös lett az előtte ún. MACIKA programként futó romákat támogató alappal; így az ösztöndíj 2011-től a következő alprogramokkal rendelkezik:

- Út a középiskolába,
- Út az érettségihez,
- Út a szakmához,
- Út a felsőoktatásba.

A programban résztvevő hallgatók mentori és anyagi támogatást kapnak. (NTFS, 2014). A program arányszámai a következőek: jelenleg az alprogramokban részt vesz: 20 ezer tanuló, 11 ezer mentor. A fő programban a 2013-as ösztöndíjemelés után pedig összesen 8 ezer mentor és 14 ezer tanuló található. (NTFS, 2014)

2.3.4. Felsőoktatási Mentor Program

A program 2005-től indult el, s célja, hogy a halmozottan hátrányos, illetve hátrányos helyzetű tanulókat az egyetemi életre készítse fel, kortárs mentorok által. A programban nagy számban vesznek részt romák, s a programban megjelenik felsőoktatási keretek között a roma nyelv oktatásának célkitűzése is (a Romaversitas munkáján keresztül). 2011-ben a programban összesen 1057 hallgató vett részt, 180 mentor kíséretében. (NTFS, 2014)

2.3.5. Gandhi Közalapítványi Gimnázium és Kollégium

A Romaversitas munkájához kapcsolódva fontos megemlíteni, – hiszen az NTFS is külön kiemeli – hogy az esélyteremtés fontos része (s ez kapcsolódik a fent kiemelt kiegészítő szakpolitikai irányvonalakhoz is) az, hogy minden magyarországi nemzetségnek lehetősége legyen nemzetiségi intézményben tanulnia. A pécsi Gandhi Gimnázium Magyarország egyetlen és egyben első (1994-ben alapították) érettségit adó roma gimnáziuma, így az esélyteremtésnek és a hátránykompenzációnak fontos része a gimnázium támogatása és fenntartása – többek között ezért is jelenik meg az NTFS felzárkóztatási programjai között. (NTFS, 2014)

2.3.6. Szakiskolai Fejlesztési Program

A Szakiskolai Fejlesztési Program már nem élő program, hozománya azonban beépült több szakiskolai programba (például a Tempus Közalapítvány PSIVET programjában is megtalálhatóak elemei), s sok oktatáskutató mai napig jó gyakorlatként tartja számon (csak úgy, mint az alább majd említett Dobbantó Programot). A Szakiskolai Fejlesztési Program (továbbiakban SZFP), 2003-ban indult, de előkészítése már 2000-től elkezdődött, s az első hivatalos említés 2002-ben található róla. (Mártonfi, 2015)
A programnak kettős célja volt: egyszerre kívánta a szakoktatást bevonni a középiskola expanziójába, s emelni annak presztízsét; de kívánta a szakoktatásba járó hallgatóknak is garantálni a szakmatanulás mellett az érettségizés lehetőségét is. A program erősségének tartják mai napig, hogy több ponton is „beavatkozott" mind az oktatási rendszerbe (évfolyamonként különböző elemekkel); mind több ponton nyújtott támogatást a bevont hallgatóknak a tanulmányaik elvégzésében (mentorrendszer, anyagi támogatás, stb.). A program legerősebb időszakában több mint 90 intézménnyel működött együtt. (Mártonfi, 2015) Módszertani sikere abban is látszik, hogy a 2006-ig tartó SZFP I. után a kormányzat elindította az SZFP II. működését, mely 2011-ig tartott. Az SZFP III. azonban már nem tudott megvalósulni, kudarca viszont nem a módszertani kidolgozatlanságban rejlik, hanem abban, hogy Magyarországon a szakképzés rendszere, presztízse és felépítése hosszú évek óta vitatott és sokszor sikertelen szakpolitikai próbálkozásoknak van kitéve – így a jól indokolt módszertani felzárkóztató program a szakképzés területén áldozatává vált a szakképzési rendszer hiányosságainak; nem érdemes azonban elfeledkezni róla. (Mártonfi, 2015)

2.3.7. Híd-osztályok, Híd Program

Az úgy nevezett Híd-osztályok legelőször 2013-ban jöttek létre, a legelső évfolyamra 1518 diák iratkozott be. A program előzményei között egyaránt ott található a Dobbantó Program, valamint a fentebb említett SZFP is. A program mai napig tart, s nem rejtett célja, hogy elősegítse a korai iskolaelhagyók arányának tíz százalék alá szorítását, hiszen ez Magyarország 2020-as vállalása a téma kapcsán, az oktatás területén. (Szurovecz, 2017)
A Híd-osztályok az ún. Híd-program alá tartoznak, melynek több alprogramja van, a következő logikában felépítve:

- A Híd I. programról a következőket lehet elmondani:
  - A célcsoport a nyolcadik osztályt elvégzett tanulók köre, akik nem nyertek felvételt semmilyen középiskolába sem, de még tankötelesek. Őket készítik fel kis csoportos keretben (8-10 fő) a sikeres továbbtanulásra, a jelentkezésre, illetve a munka világára. A programnak fontos része a munkahely látogatás, illetve az intézményismertetés. (Szurovecz, 2017)

- A Híd II. program pedig a következőképp épül fel:
  - A programban azok vehetnek részt, akiknek nem sikerült befejezniük alapfokú tanulmányaikat, de legalább hat befejezett osztállyal rendelkeznek. A programba való belépéshez nem feltétel, hogy a tanuló tanköteles legyen. Ebben a rendszerben vesz részt a híd-programosok legnagyobb része. (Szurovecz, 2017)
  - A cél az, hogy a diákok sikerrel befejezzék az általános iskolát és beléphessenek a szakképzésbe. A program egy, illetve két éves rendszerben valósul meg. (Szurovecz, 2017)

Mindezek mellett 2016 szeptemberétől elindult a Híd-program kiemelten szakképzési része is, melyben a bevont hallgatók már ösztöndíjat is kapnak. Félő azonban, hogy a bizonyítottan jó gyakorlaton (Dobbantó Program) alapuló, továbbgondolt, és az SZFP-vel egyesített Híd-program ugyanabba a hibába fog beleesni (a frissen átalakult szakképzési rendszerben), mint amely az SZFP vesztét okozta. Aggodalomra ad továbbá okot, hogy a Dobbantóból a tanárok felkészítését és a személyes mentoráció egy részét nem adaptálták bele a programba. Az oktatáskutatók általában megegyeznek abban, hogy míg a program remek eredményeket ér el a tanulók iskolában tartásában, addig nem biztos, hogy hosszútávon a szakmaszerzési (vagy az intézményi – mint a Dobbantóban) eredmények javulnak majd. (Szurovecz, 2017; Nagy, 2016)

2.3.8. Tanoda programok

Az NTFS (2014) a következőket írja a tanoda programokról: *„Az ún. tanoda programok – a hátrányos helyzetű gyermekek oktatásának-nevelésének nem formális tanulási színterei – standardizált modell alapján uniós forrásból támogatott fejlesztésekként jöttek létre. Fő célja a halmozottan hátrányos helyzetű, roma, valamint a gyermekvédelmi gondoskodás alatt álló és a migráns tanulók felzárkózási esélyeinek növelése, az oktatási esélykülönbségek és a végzettség nélküli iskolaelhagyás csökkentése. A tanoda a tanulók és szüleik által saját elhatározásból választott, tanulást segítő és menedzselő, a résztvevők személyes oktatási igényeihez alkalmazkodó forma, mely növeli a formális iskolai keretekbe történő integrálódás esélyét."* (NTFS, 2014, 43. o.)

Mivel a projekt szempontjából a tanodák és működésük kiemelten fontosak, ezért a tanodai rendszerről egy kicsit bővebben szólunk itt. Egy, a tanodákról szóló tanulmány a fenti sajátosságokon túl a továbbiakat emeli ki a tanodák kapcsán:

- Magyarországon a tanoda rendszer egyedülálló (angolul iskola utáni támogató programnak (after school/study hall programme) fordítjuk);
- A legtöbb tanuló a tanodákban roma;
- A legtöbb tanoda jelenleg civil szervezetek alatt működik;
- A tanodák általában iskoláktól független, de velük szorosan együttműködő intézmények – viszont egyes intézmények még nem feltétlen felelnek meg attól a tanoda kritériumainak, ha tanoda elnevezést használják (lásd: színi tanodák, Belvárosi Tanoda). (Fejes, 2014)

Mindezeken túl az NTFS is kiemeli, hogy a tanodák finanszírozása – habár kezdetben színtiszta állami volt – évek óta alapvetően EU-s társfinanszírozás mellett valósul meg egyedül, és hogy a finanszírozási keret fenntartása kiemelten szükséges (még ha csak pályázatokon keresztül oldható is meg). (NTFS, 2014) Fejes 2014-ben összegyűjtötte a legnagyobb finanszírozó pályázatokat a tanodák világában 2012-ig; eredményei a következő ábrán megtekinthetőek (lásd: 5. ábra). Mindezekből látszik, hogy a tanodák sok esetben az éppen aktuális oktatási égisz fényében nyerhetnek el támogatást felzárkóztató munkájuk folytatására (például: iskolai sikeresség, egész életen át tartó tanulás, lemorzsolódás) – mely alapvetően a társfinanszírozású pályázatok sajátja Magyarországon; viszont az alap cél, a hátrányos helyzetű tanulók felzárkóztatása nem változik az évek alatt sem. (Fejes, 2014)

Pályázat kódszáma	Pályázat címe (pályázati kiírás éve)	Támogatás keret-összege, Ft	Igényel-hető összeg/ tanoda, Ft	Nyertes tanodák száma	Megva-lósítási idő, hónap
HEFOP/2004/ 2.1.4	Modell értékű tanoda típusú (extrakurrikuláris) tevékenységel támogatása a hátrányos helyzetű tanulók iskolai sikeressége érdekében (2004)	300 millió	12-15 millió	23	10-24
HEFOP/2005/ 2.1.4.B	Tanoda programok támogatása (2005)	515 millió	15-19 millió	27	20-24
TÁMOP-3.3.5/A/08/1 TÁMOP-3.3.5/A/08/1/KMR	Tanoda programok támogatása (2008)	1,3 milliárd	14-22 millió	55	20-24
TÁMOP-3.3.7/09/1 TÁMOP-3.3.7/09/2	Minőségi oktatás támogatása valamint az egész életen át tartó tanulás elősegítése a kultúra eszközeivel az LHH kistérségek esélyegyenlősége érdekében (2009)	n. é.	n. é.	9	n. é.
TÁMOP-3.3.9.C-12 TÁMOP-3.3.9.A-12/1-KMR TÁMOP-3.3.9.A-12/2	A halmozottan hátrányos helyzetű tanulók iskolai lemorzsolódását csökkentő intézkedések támogatása-Tanoda típusú programok támogatása (2012)	4 milliárd	10-30 millió	125	20-28

5. ábra: Tanoda finanszírozási pályázatok 2012-ig (Fejes, 2014)

A tanulmány ezen a létbizonytalanságon túl azonban bemutat pár további fontos és érdekes információt a tanodák működésével kapcsolatban. Hivatkozva egy -2009es 53 tanodát vizsgáló kutatásra Fejes két fontos témát vesz még górcső alá: a tanodák célcsoportját és a tanodai oktatás célját (lásd: 7-6. ábra). A kutatásban kapott válaszok a következőképp alakulnak a felvetett kérdésekben:

- Ki járhat egy tanodába? Mi a tanoda célcsoportja?
- Mi a tanodák fő célkitűzése?

A tanoda célcsoportja	Gyakoriság (%)
Szabályokat betartó, a tanodát rendszeresen látogató tanulók	27,1
Hátrányos helyzetű tanulók	20,8
Bárki járhat, nincs szűrés	14,6
Hátrányos helyzetű és gyenge tanulmányi eredményű és/vagy antiszociális tanulók	12,5
Hátrányos helyzetű és tehetséges tanulók	12,5
Motivált, önkéntes tanulók	8,3
Akit a pedagógusok ajánlanak	4,2
Összesen	100,0

Forrás: **Németh 2009: 18.**

6. ábra: Ki járhat egy tanodába? Mi a tanoda célcsoportja? (Fejes, 2014)

Ahogy a válaszokból is látszik: a tanodában dolgozók, illetve a tanodát üzemeltetők számára a célcsoport az esetek több mint negyedében nem a törvényi szabályozással, hanem a tanulók magaviseletével van első sorban összefüggésben – de a második válaszban már megjelenik a szakpolitikával összefüggő irányvonal is, habár még mindig találhatóak benne ellenkező elemek (utolsó két válasz).

Céltevékenység megnevezése	Gyakoriság (%)
Továbbtanulásra, éretségire való felkészítés	25,6
Korrepetálás, felzárkóztatása	23,3
Iskolai eredményesség növelése	18,6
Integrált oktatás támogatása	7,0
Szabadidő hasznos eltöltése	7,0
Tehetséggondozás	4,7
Hiányzás, lemorzsolódás csökkentése	4,7
Hátrányos helyzetű családokkal való szoros együttműködés	4,7
Kompetenciafejlesztés, önálló tanulás elősegítése	2,3
Egyéni, kiscsoportos fejlesztés	2,1
Összesen	100,0

Forrás: **Németh 2009: 18.**

7. ábra: Mi a tanodák fő célkitűzése? (Fejes, 2014)

A második kérdésben a válaszok egy kicsit egyértelműbben körvonalazzák a tanoda általános céljait, hiszen az első három válaszlehetőségen minden esetben az eredmény javítása; a másodikon pedig egyenesen a felzárkóztatás jelenik meg. A cél meghatározásával azonban egyáltalán nem biztos, hogy az be is teljesül. A szerző jogosan veti fel a kérdést: honnan tudhatjuk, hogy a tanodai oktatás sikeresen működik? (Fejes, 2014)
A szerző válasza egyszerre összetett és egyszerű. Az egyszerű válasz: jelenleg nincs olyan rendszerünk melyben egy tanoda sikerességét, eredményeit mérni tudjuk. A bonyolult válasz sok elemből áll, melyek a következőek:

- A tanodai eredményesség mérés a legtöbb esetben összefügg a pályázati dokumentációba leadott elszámolásokkal, melyek első sorban a pályázat eredményességét mérik, nem pedig a tanulói sikereket.

• Mivel a tanoda munkája sok esetben az iskolában látszik meg, ezért elsődlegesen összefüggés vizsgálatokra lenne szükség az iskola és a „tanodáztatás" között; azonban a mérés és a mit mérünk témaköre itt is kérdéses kellene, hogy legyen – ugyanis mivel a tanoda leginkább „soft skillekkel" dolgozik, ezért nem biztos, hogy az eredmény a tantárgyi eredményekben jelenne meg (hanem például a bukások alakulásának számában).

• A szerző szerint azonban a legeredményesebb az lenne, ha kidolgozásra kerülnének olyan nemzeti standard-ek, melyek által a tanodában történő oktatás mérhetővé válik – ehhez azonban központi koordinációra lenne szükség, ami a jelenlegi tanodai rendszernek nem szükségszerű velejárója.

2.4. További lehetséges oktatási irányzatok a felzárkóztatásért

Az eddigi fejezetekben sorra vettük a felzárkóztatást meghatározó tényezőket, valamint szó esett a szakpolitikai irányvonalakról, a hazai felzárkóztatást igénylő célcsoportokról és demográfiájukról, továbbá az itthoni központosított jó gyakorlatokról is. A továbbiakban két megközelítést szeretnénk röviden bemutatni, melyek kapcsolódhatnak a felzárkóztatás témaköréhez, illetve közel állnak a projekt fejlesztési céljaihoz is. Ezek a megközelítések az inkluzív iskola (és annak megvalósítása), valamint a digitális oktatás és az ahhoz tartozó felzárkóztatási jó gyakorlatok; így a továbbiakban ezekről esik szó.

2.4.1. Inkluzív iskola koncepciója és megvalósítása

Az inkluzív iskola koncepcióját azért tartjuk fontosnak a projekt módszertanának szempontjából, hiszen mind a környezet, melyben dolgozunk (tanoda), mind a módszer (digitális felzárkóztatás) az inkluzivitás irányába löki az oktatásról megalkotott koncepciónkat, hiszen az általunk elképzelt oktatás:

- heterogén környezetben,
- hátránykompenzációként,
- akár vegyes korosztályban is létrejöhet,
- szociokulturális háttértől függetlenül.

Mindezen értékeket megtaláljuk az inkluzív iskola koncepciójában is; de mi is az pontosan?

„Amikor integrált vagy inkluzív nevelésről esik szó, a legszorosabb asszociációként a fogyatékkal együtt élők, a sajátos nevelési igényűek többségi iskolában való együttnevelése jelenik meg, de gondolnak a hátrányos helyzetűekre is, annak ellenére, hogy Magyarországon néhány kivételtől eltekintve nem alakult ki számukra elkülönített iskolarendszer. Ugyanakkor a tehetséges gyerekek is ezekben az iskolákban tanulnak, róluk mégis kevesebb szó esik e két fogalom kapcsán." (Juhász, 5 ,2014. o.)

Az inkluzív iskolarendszer tehát egy olyan rendszer, melyben a különböző különleges bánásmódot igénylő hallgatók, egyaránt megkapják azt a figyelmet és kurrikulumot, melyre a számukra megfelelő haladáshoz szükségük van. Ebben az értelemben az inkluzív iskolarendszer egy befogadó és elfogadó közeget teremt egyszerre, az egyéni sajátosságokra és az egyéni haladásra fókuszálva. (Juhász, 2014)

Fontos tehát az inklúzió és az integráció megkülönböztetésében, hogy az előbbiben a gyermeket a rendszer elfogadja önmagának: nem vár tőle változást. Egy inkluzív szemléletű rendszerben az iskola nyit a gyermek felé, hogy megteremtse a számára ideális osztálytermi, tanulási környezetet, s ennek minden egyes apró elemét. Ebben a rendszerben elsődlegesen az oktatási rendszer, s az intézmény alkalmazkodik (eszközeiben és módszereiben is), s keresi a megfelelő utakat a gyerekek sajátos igényeihez, szükségleteihez. (Juhász, 2014) Ez a szemlélet, pedagógiai gyakorlatunk és meggyőződésünk szerint, a gyermekközpontú iskola és a felzárkóztatás alapja is egyben.

Mely feltételeknek kell hát megfelelnie egy iskolának ahhoz, hogy sikeresen megvalósítsa ezt a gyakorlatot?

Juhász (2014) úgy fogalmaz, hogy Mihály (1999) szerint az iskolai inkluzív esélyegyenlőségnek 5 kritériuma van, melyekről így szól:

- *„Mindenekelőtt biztosítani kell a demokratikus iskolai esélyegyenlőség két szükséges, de nem elégséges feltételét. Először az ingyenességet és az azonos esélyeket nyújtó iskolába járás lehetőségét, másodszor: olyan tartalmi szabályozást, amely biztosítja, hogy az azonos teljesítményi kritériumok teljesítéséhez eltérő utak álljanak rendelkezésre. Harmadszor: olyan „második esély iskoláját, amely nem az első esély (a teljes értékű középiskolázás) helyett nyújt pótlékot, hanem az első esélyhez nyit új utat. Negyedszer: olyan pedagógust (munkafeltételeket, képzést, továbbképzést), aki a gyermekre szabottan képes az esélyek differenciált realizálásában segítséget nyújtani. És végül: olyan finanszírozást (forráselosztást), amely biztosítja a pozitív diszkrimináció anyagi feltételeit."* (Juhász, 2014, 7. o.)

Mindezek megvalósításában megannyi nem kedvező tényező gátolja azt, aki ma, Magyarországon inkluzív iskolát akar irányítani: a nagy osztálylétszámok, a tanárokra nehezedő eltúlzott oktatási-adminisztratív feladatok, a színtisztán teljesítmény alapú értékelés, az egyéni fejlődési utak nehezített támogatása az állami iskolarendszerben – ezek mind nehezítik a központosított rendszerben az inkluzív intézmények kialakítását (Juhász, 2014). Ezzel ellentétben viszont tanodai környezetben ezek a célok könnyebben megvalósíthatóvá vállnak, így meglátásunk szerint a tanodák fejlesztésénél minden esetben **törekedni kell az inkluzív rendszer kialakítására, melyben sokat segítenek a következő elemek:**

• Az iskolai terek újragondolása – legyenek szabadon használható tanulási terek, illetve fontos észben tartani, hogy a tanulás nem csak az osztályteremben zajlik és nem csak irányított formában;

• A demokratikus osztálytermi tanár – diák hierarchia is nagyban hozzájárul az inkluzív környezet kialakításához;

• Illetve az inkluzív környezet kialakításában elengedhetetlen a pedagógusok számára is megteremtett inkluzív légkör biztosítása, valamint a pedagógusok állandó módszertani és szemléletbeli továbbképzése is. (Juhász, 2014)

Tapasztalataink szerint ezek az elemek mind hozzájárulhatnak a felzárkóztatás és az intézményfejlesztés sikeres megvalósításához az egyes intézményekben.

2.4.2. Digitális oktatás és felzárkóztatás: jó gyakorlatok

A digitális oktatás kapcsán már több fontos elemet is megemlítettünk a legelső tanulmányban, illetve abban a tanulmányban került bemutatás Magyarország Digitális Oktatási Stratégiája is – így ezekről ebben a tanulmányban nem szólunk. Be szeretnénk azonban mutatni pár digitális, felzárkóztatást (méltányosságot) támogató jó gyakorlatot, melyek Európa szerte megtalálhatóak. Ezeknek elemzéséhez készítettük az alábbi táblázatot az Európai Fejlesztési Ügynökség jó gyakorlat listája alapján.

Jó gyakorlat megnevezése és elérhetősége	Ország	Jó gyakorlat leírása
Sclera Pictogram **Elérhető:** **https://www.sclera.be/en/vzw/home**	Belgium	Ez a program arra lett kifejlesztve, hogy az oktatók azokkal a hallgatókkal és tanulókkal is megfelelően tudjanak kommunikálni írásban, vagy online környezetben, akiknek valamiért az írás-olvasás nehézséget okoz. A piktogram program több mint 4700 könnyen értelmezhető jelet tartalmaz azért, hogy megkönnyítse az ilyen tanulók felzárkóztatását és önkifejezését.
Bednet **Elérhető:** **https://www.bednet.be**	Belgium	Ez az internetes oktatási keretrendszer azon hallgatók számára készült, akik valamilyen tartós, vagy hosszan fennálló betegség miatt nem tudnak jelen lenni az órán. A felület számukra biztosít online bekapcsolódási lehetőséget.

IKT koordinátor és szerepük az oktatásban – oktatási program. Elérhető: www.metodik.cz; www.jsi.cz; www.i-sen.cz	Csehország	Szakpolitikai jó gyakorlat, mely bemutatja, hogy hogyan lehet IKT koordinátorok által elősegíteni az esélyegyenlőséget az oktatásban.
Online fallal az inklúzióért Elérhető: https://edu.glogster.com/glog/dti-jako-my/1ffnwixlmjl(példa honlap)	Csehország	Egy iskolai pilot projekt jó gyakorlatként, mely azóta több helyre is adaptálásra került. A projektben a tanulók közösen szerkeszthetnek egy online falat olyan eseményekről, amelyekre büszkék. A projekt nem rejtett célja a speciális szükségletű tanulóknak a pozitív visszacsatolás megadása.
IKT pedagógiai módszertan az inklúzió és a differenciált oktatás megvalósítására Elérhető: https://www.european-agency.org/sites/default/files/Denmark_exa1-.pdf	Dánia	Szakpolitikai – módszertani jó gyakorlat; útmutató a megvalósításhoz (dánul).
Iskolai támogató IKT technológia beszéd és kommunikációs nehézségekkel küzdő hallgatók számára Elérhető: https://www.european-agency.org/sites/default/files/Estonia_exa1-.pdf	Észtország	Mintaiskola példa, jó gyakorlat leírás az iskola általános, rövid bemutatásával.
Online tanulástámogató felületek azon hallgatók számára, akik valamilyen okból huzamosabb ideig nem tudnak megjelenni az iskolában Elérhető: https://www.european-agency.org/sites/default/files/Finland_exa1-.pdf	Finnország	Több program rövidebb bemutatása, linkekkel. A fókusz első sorban a betegséggel otthon maradó gyerekek hátránykompenzációján van.

Központilag összegyűjtött tananyagok otthon maradók számára Elérhető: https://www.reseau-canope.fr/cap-ecole-inclusive	Francia-ország	A honlap olyan általános archívumokat, tananyagokat tartalmaz, melyek segíthetik a nemzeti kurrikulum elsajátítását azok számára, akik nem tudnak jelen lenni az osztályteremben fizikálisan.
Tact2Voice Elérhető: https://www.european-agency.org/sites/default/files/France_exa2-.pdf	Francia-ország	Egy olyan innovatív szoftver, mely magas felbontású grafikával és olvasott hanggal próbálja segíteni azokat, akiknek az olvasáshoz támogatásra van szükségük.
A digitális oktatás rendszere Bavariaban, jó gyakorlat. Elérhető: https://www.european-agency.org/sites/default/files/Germany_exa1-.pdf	Német-ország	A rövid leírás összefoglalja azt, hogy miképp emelkedik ki a bavaria-i IKT oktatás szervezése a régióból, s mely pontok teszik innovatívvá az oktatási szemléletet.
Innovatív kurrikulum, melynek kiemelt pontja az IKT fejlesztés Elérhető: https://www.european-agency.org/sites/default/files/Greece_exa1-.pdf	Görögország	Az elmúlt években Görögországban több projekt valósult meg az oktatásfejlesztés égisze alatt. Ezek közé tartozik a nemzeti kurrikulum újragondolása is, melynek egyik erőssége, hogy középpontba helyezi az IKT-t és az innovációt, így a Fejlesztési Ügynökség jó gyakorlatnak ítélte meg.
Digitális Esélyegyenlőség Program Elérhető: https://njszt.hu/en/node/1875	Magyar-ország	Neumann János Számítógép-tudományi Társaság programja, amely azt célozza meg, hogy mihamarabb mindenki számára egyenlő hozzáférés biztosítása valósulhas-son meg az IKT technológiák (és a hozzájuk tartozó tudás) terén.
Látássérültek olvasását támogató applikáció Elérhető: http://www.idv.lu/fr	Luxemburg	Az applikáció látássérültek olvasását támogatja, szövegeket olvas fel – mindezt egy felhő alapú rendszeren keresztül.
STAP=SLO Elérhető: https://slo.nl/thema/meer/passend_onderwijs/stap/	Hollandia	Online, gamifikált tanulási környezet, mely az egyéni tanulási útvonalak létrejöttét támogatja.

Kinekt projekt **Elérhető:** **https://onderwijsinbewegingmetkinect.wordpress.com/about/**	Hollandia	A Kinekt tanulási környezetben történő használatával törekszik arra a projekt, hogy a motorikus készségeket, illetve az önállóságot fejlessze az ezekre rászoruló tanulóknál.
Lingit **Elérhető:** **https://lingit.no**	Norvégia	Egy diszlexiások olvasás- és írástanulását támogató online applikáció.
A kielce-i líceum jó gyakorlata **Elérhető:** **http://www.3lo.kielce.pl** **https://www.european-agency.org/sites/default/files/agency-projects/ict4i/Country-Resource-Documents/equity/poland-exa3.pdf**	Lengyel-ország	A kielce-i líceum létrehozott egy olyan felületet, mely a speciális nevelési igényű tanulók iskola melletti támogatását teszi lehetővé. A felület elsődleges innováció, hogy a tanítás a felületen a kortársak által zajlik.
Távoktatás innovatív szemléletben **Elérhető:** **https://www.promykslonca.pl** **https://www.european-agency.org/sites/default/files/agency-projects/ict4i/Country-Resource-Documents/equity/poland-exa1.pdf**	Lengyel-ország	Az említett projekt megannyi célcsoportot céloz meg (tehetséges tanulóktól a tanulásban támogatást igénylő egyénekig), s a célja első sorban a személyre szabott oktatás és az egyéni tanulási ritmus, illetve útvonalak biztosítása minden bevont hallgató számára.
Módszertani nevelési konzultációs központ **Elérhető:** **http://www.sosw1.czest.pl**	Lengyel-ország	A konzultációs központ azért lett létrehozva, hogy gyakorlati problémákban nyújtson segítséget a terepen lévő pedagógusok számára. A központnak megannyi profilja van az offline inklúzió területén is, de kiemelten foglalkoznak IKT tanácsadással, illetve IKT és inklúzió tanácsadással is. Bárki felkeresheti őket, nem minősül azonban pedagógus továbbképzésnek.
E-blocks program **Elérhető:** **http://www.eblocks.net/en/principal/index.php**	Portugália	Az E-blocks program egy olyan hátránykompenzációt teremtő online alkalmazás, mely az írás, olvasás, matematika területén nyújt támogatást az autizmussal élő tanulók számára.

Cantic program **Elérhető:** http://cantic.org.pt	Portugália	A Cantic program egy olyan MOOC alapú felzárkóztató program, mely jelenleg 4 kórházban működik Lisszabon környékén. A MOOC felületek minden esetben személyre szabott tananyagot tartalmaznak, és arra szolgálnak megoldással, hogy a tartósan kórházban lévő hallgatók se maradjanak le a tanulmányaikkal.
Fredrik program és regionális IKT szabályozások **Elérhető:** https://www.european-agency.org/sites/default/files/Sweden_exa1-.pdf https://www.european-agency.org/sites/default/files/Sweden_exa3-.pdf	Svédország	A Fredrik projekt írás- és olvasásfejlesztéssel kezdődött IKT területen, olyanok számára, akik valamilyen ok miatt segítségre szorulnak e területeken. A projekt sikeressége okán regionális szabályozások léptek életbe, melyet a jó gyakorlat bemutat.
Belfast-i Kórházi Iskola program **Elérhető:** https://www.european-agency.org/sites/default/files/UK-Northern-Ireland-_exa1-.pdf	Egyesült Királyság	A kórházi iskola program a kórházban fekvő tanulóknak teremt távoktatási lehetőséget IKT eszközökkel.
Szimbólumos támogató projekt **Elérhető:** https://www.european-agency.org/sites/default/files/UK-England-_exa3-.pdf	Egyesült Királyság	Ebben a projektben az online tanulást mindenki számára érthető szimbólumrendszerrel támogatták IKT felületen a fejlesztők. A projekt akkora sikereket hozott regionális szinten, hogy több iskolába adaptálták.
Harbertoni Iskola jó gyakorlata **Elérhető:** https://www.european-agency.org/sites/default/files/UK-Northern-Ireland-_exa2-.pdf	Egyesület Királyság	A Harbertoni Iskola bevezetett egy olyan kurrikulumot, melyben a tanítást támogató eszközöket (könyvek, táblák, stb.) majdnem mind IKT eszközökre cserélték le (okos táblák, tabletek). Az eredmények azt mutatják, hogy ez sikeresen hatott az iskola inkluzivitására.
Könyvek mindenki számára projekt **Elérhető:** https://www.european-agency.org/sites/default/files/UK-Scotland-_exa1-.pdf	Egyesült Királyság	Skóciában nemzetileg fontos cél az inklúzió támogatásában, hogy a tanítást támogató dokumentumokat a legnagyobb tanulóközönség tudja használni, ezért több formátumban (köztük online és játékos formátumban is) elkészítik ezeket. Az innováció azonban nem merül ki ezek elkészítésében, hanem megfigyelhető a jó gyakorlat leírásában, hogy miként támogatta az oktatáspolitika, mind fősodor, mind kiegészítő politikákkal, hogy ez az eljárás nemzeti szinten megvalósuljon.

Digitális vizsga feladatok **Elérhető:** **https://www.european-agency.org/sites/default/files/UK-Scotland-_exa2-.pdf**	Egyesült Királyság	A fent bemutatott jó gyakorlatnak kiegészítő modellje az, amelyben a diákok számára nem csak a tananyag, hanem a vizsgagyakorlás is elérhetővé válik online. Ez a jó gyakorlat ezt és ennek a kidolgozásának a folyamatát mutatja be.
A „skót hang" projekt **Elérhető:** **https://www.european-agency.org/sites/default/files/UK-Scotland-_exa3-.pdf**	Egyesült Királyság	A harmadik kiegészítő eleme a fenti két jó gyakorlatnak az, hogy mindezen elemeket nem csak online, de hangosan és érthetően felolvasó formátummal is támogatni próbálják az online közegben – a nagyobb tanulói közönség elérése érdekében. A jó gyakorlat kitér a három projekt hátterére és megvalósításának összefüggéseire is.

2.4.2.1. A jó gyakorlatok és a fejlesztések rövid összegzése

Mint ahogy az a kiválasztott jó gyakorlatokon is látszik: jelenleg az inkluzív, szupportív, felzárkóztató, IKT-alapú jó gyakorlatok Európában többnyire kimerülnek a fogyatékkal és/vagy tanulási nehézségekkel küzdő tanulók gondjainak felszámolásában, illetőleg a betegség miatt kimaradt tanulók távoktatási törekvéseiben. **Kevés olyan rendszer található, mely általános, tantárgy alapú felzárkóztató megoldásokat kínál – projektünk ilyen szempontból egyedinek mondható tehát.** Mindezektől függetlenül azonban, a fent bemutatott rendszerek módszertan és filozófia szempontjából kiemelkedő példaként járhatnak a projektünk előtt, így érdemesnek találtuk röviden bemutatni, illetve elérhetővé tenni őket. Az Európai Fejlesztési Ügynökség honlapján azonban további jó gyakorlatok is megtekinthetőek, melyek elérhetőek a lábjegyzetben megosztott linken.
A továbbiakban az általunk fejlesztett tananyagokról, illetve azok szakmai hátteréről és indokoltságukról esik szó röviden.

Jó gyakorlatok IKT és felzárkóztatás témakörben az Európai Fejlesztési Ügynökség honlapján: https://www.european-agency.org/projects/ict4i/ict-tool-promoting-equity.

2.5. Elkészült tananyagok és relevanciájuk a felzárkóztatáshoz kapcsolódóan

A következő fejezetben röviden szólunk a második tanulmányhoz **elkészült két tananyagról, illetve azok indokoltságáról és szakmai hátteréről.** A két elkészült tananyag az önismeret, illetve a szövegértés. Az önismeret fejlesztés tréning-vázlatát a szakmai háttér bemutatási után e fejezetben lehet megtekinteni; a szövegértés tananyag .ppt formátumban készült el a második tanulmány mellé. A szövegértésnél mindemellett teszünk egy rövid kitekintést egy általános, projekt által fejlesztett **implicit tananyagra: a digitális írástudásra**. Így áll össze a tanulmány utolsó nagy fejezete.

2.5.1. Az önismeret tananyag szakmai háttere

Mint ahogy az fentebb is elhangzott: az önismeret tréning tananyag vázlata alább megtekinthető. A továbbiakban a tananyag fejlesztésének szakmai okairól és indokoltságáról esik szó.
Az önismeret fogalmának körülírása, **meghatározása**, megfogalmazása igen nehéz feladat, főleg a pszichológia és a pedagógia határán mozgó szakemberek számára. Amikor önismeretről beszélünk, sokszor olyan fogalmakat is felölelünk (és kell velük tisztában lennünk egyaránt), mint:

- az én-fogalom,
- az én-séma,
- az én-kép (ezen belül pedig: aktuális énkép; kellene énkép; ideális énkép),
- az én-reprezentáció,
- vagy akár a munka-én. (Tókos, 2005)

S mindezek pedig nem csak, hogy nem általánosak és egyértelműek, hanem a személyiséggel együtt formálódnak az egyén életében. A tanulmányban és munkánkban tehát az egyértelműség okán igyekeztünk tisztázni az önismeret fogalmát, mely megegyezésünk alapján a projekt értelmezésében a következő:

„Az önismeret az önmagunkról való tudást jelöli, azt, hogy ismerjük képességeinket, adottságainkat, vágyainkat, céljainkat, tudatában vagyunk személyiségünk pozitívumainak, de korlátainak, hiányosságainak is (Dévai 1980, id. Tókos 2005).” (Szász, 2006, n.o.)

S mindemellett az önismeretre úgy tekintünk, mint **nem állandó, s emellett fejleszthető elemre az egyén életében. Fejlődési szakaszait** Allport alapján a következőképp határozzuk meg:

1. Szomatikus/testi én szakasza. A testséma kialakulása. Csecsemő kor.
2. Én-azonosság kialakulása. Elkülönülés tudatossága. 12-15. hónap.
3. Én-tudat kialakulása. Kommunikáció én-központúságának kifejlődése. Második életév.
4. Szociális én megjelenése. Önértékelés kialakulásának kezdete. Szociális interakciók felértékelődése. Kis gyermekkor korai szakasza.

5. Én-alakulás kiterjesztve a környezetre: én-kiterjesztés. Belsővé tétel és azonosulás a legfontosabb dolgokkal. Kis gyermekkor.
6. Az egészséges énkép/önismeret kialakulásának első állomása. Iskolás kor előtt.
7. Az egészséges énkép együtt tud működni helyzetek megítélésében a racionális, problémamegoldó énnel, mely a felnőtt én sajátja. Kialakulásának kezdete az iskoláskor. (Szász, 2006)

A projekt szempontjából tehát egyértelmű, hogy a legutolsó két szakasz érintett elsődlegesen, az is a hátrányos helyzetű gyermekek körében – hiszen ők képzik a felzárkóztatás (és a projekt) elsődleges célcsoportját. Fontosnak tartjuk hangsúlyozni Szász (2006) azon mondatát a téma kapcsán, mely így szól:
„A megfelelő önértékelés és a reális énkép az önnevelés és önfejlesztés alapját képezi gyermek- és felnőttkorban egyaránt." (Szász, 2006, n.o.) Ez a projekt hitvallása is.

Az **önismeret-fejlesztés kapcsán azonban két problémát** igen égetőnek találunk. Az egyik rendszerszintű, a második viszont az önismeret-fejlődés életkori sajátosságaihoz köthető. Ezek:

- Fontos hangsúlyozni, hogy hazánkban az önismeret-fejlesztés a legtöbb esetben a rejtett tanterv részét képezi – így kevés tudatos tervezés jelenik meg módszertan és tanterv szinten a hazai dokumentumokban a közoktatáshoz kapcsolódva. (Tókos, 2005). Ezen fontos lenne változtatni, még akkor is, ha a külön tantárgyi tanítás a jelenlegi rendszerben akadályokba ütközik.

- Tókos (2005) úgy találta, hogy a megannyi kamaszokkal zajló önismereti kutatás mind egy véleményre jut: a kamaszok önismerete és önértékelése ingatag, rossz és bizonytalan – erősen fejlesztendő. Emellett az iskolai eredmény gyakran összefügg a szociális énképpel, így az is nagyban alakítja a felnövekvő, iskoláskorú egyén felnőttkori énképjének alapját. Ezek alapján kijelenthető, hogy habár az iskola nagy szerepet játszik az énkép kialakulásában, szisztematikusan keveset tudja azt formálni a tudatosság hiánya miatt – pedig Tókos (2005) arra is felhívja a figyelmet, hogy az énkép és az önbizalom elsődleges elemei lehetnek a későbbi pályaválasztásnak is. (Tókos, 2005)

Mindezek alapján, Szász (2006) szavaival összefoglalva megállapíthatjuk, hogy az **önismeret az individualizáció elengedhetetlen alapja.** S nem nehéz észrevenni – mivel megállapítható, hogy az iskolai teljesítmény erős összefüggésben van az önértékeléssel és az önismerettel – hogy a leszakadó, felzárkóztatásra szoruló gyerekek sokszor jobban veszélyeztetettek a negatív önkép kialakulásában, mint társaik (egy egyébként is igen érzékeny önismereti időszakban). Ezért tartottuk kiemelkedően fontosnak egy önismereti tréning, tananyag fejlesztését is. Mint ahogy a kutatások rámutattak: ez akár a későbbi pályaválasztással is összefüggésben lehet.
Mindezt fogalmazza meg egy tanulmány a dán termelőiskolákról, ahol a módszertanon belül a hátrányos helyzetűek kompetencia és személyiségfejlesztésére is kitérnek. (Kerékgyártó, 2009) A tanulmány megerősíti elképzeléseinket abban, hogy az önismeret fejlesztésének elmulasztása fiatal korban sokszor a pályaválasztás és a pályaművelés sikerét rendítheti meg.
A következő oldalakon bemutatjuk az elkészült önismereti tananyag vázlatát, majd a szövegértés tananyag szakmai hátterével foglalkozunk.

2.5.2. A kifejlesztett önismereti tananyag vázlata

Kérdések

Egy új és izgalmas kaland előtt állsz. Mivel ezt olvasod az iskola befejeztével lehetőséget látsz abban, hogy vállalkozó légy. Ez a fejezet a személyiséggel foglalkozik. Ha végig értél közelebb kicsit jobban megismerheted magad. Az előtted álló 1. fejezet ebben lesz a segítségedre.

Kezdjünk hozzá!

1. Figyelmesen nézzétek meg a következő kisfilmet:
2. https://www.youtube.com/watch?v=9nC3Ww9oz68 részlet: 11:46-2:57

A videó után a mentor ismertesse a fejezet blokkjainak rövid tartalmi vázlatát.
A fejezet célja a sikeres vállalkozó tulajdonságainak elsajátítása.

Tartalmi blokkok megnevezése: (15perc)

1. Ki vagyok én?

Ez a blokk a személyiségekről szól. Megismerheted annak fogalmát és a főbb típusait. A végére kategorizálni tudod magad és az embereket a környezetedben. Segítségével meghatározhatod milyen vállalkozás való neked.

2. Ismerd a célodat!

Ahhoz, hogy az életben elérj valamit ismerned kell a végső célod, hogy hova akarsz eljutni. Mivel szeretnél 5 vagy 10 év múlva foglalkozni? Ebben a blokkban ehhez fogsz közelebb kerülni.

3. Légy proaktív!

A blokk bemutatja, hogy egyedül te vagy a felelős az életedért! Az is kiderül, hogy sokkal jobb, ha az eseményeket te irányítod, és nem utánuk futsz.

4. A sikeres emberek rangsorolnak

A mai fiatalok elfoglaltak. Ez tény! Ott van a suli, az edzés, a különórák, a Facebook, a Twitter, az Instagram és remélhetőleg az az ötlet is belefér, amit az előző blokkok alatt kitaláltál. A blokk végére kezedben lesz egy módszer, aminek a segítségével rangsorolhatod a teendőid.

5. A közös győzelem

Megvan a célod, a hozzáállásod is proaktív. Rangsorolni tudod a teendőidet, hogy minél közelebb kerülj a kitűzött eredményhez. Újabb fontos kérdésen kell töprengened, hogy magányos farkasként vagy falkában küzdj meg az elemekkel. Megsúgom, az egyikkel nem sokra mész...

6. A figyelmes hallgatás

A tananyag ebben a blokkjában arról lesz szó, hogyan fogadj be információt a külvilágból. Segítségével megismerhetsz új üzleti ötleteket vagy akár a jogi környezet változásait is. A magánéletben alkalmazva az itt hallottakat kellemes beszélgetőpartnerré válhatsz.

7. Az egyensúly

Ez a blokk kicsit eltér az előbbiektől. Nem a vállalkozásról szól, hanem arról, hogyan érezd jól a magad a bőrödben. Test, elme, lélek, érzelem együttesével kerülhetsz harmóniába önmagaddal.

8. Összefoglalás

Most, hogy már majdnem végigjutottál az első fejezeten, joggal merül fel benned a kérdés, hogy mindez, hogy kapcsolódik a vállalkozáshoz? Az utolsó blokk erre adja meg a választ.

Miután végig értetek a 8 blokkon innentől különváltok majd. Csapatonként egy-egy tag egy-egy fejezetet kap. Már akár most ki kell választanotok, hogy melyik a szimpatikus számotokra, ezt a mentorokkal vitassátok majd meg.

Elágazások

1. Brainstorming – az ötletbörze

Te leszel a csapatod kreatív igazgatója. Segítségeddel fogjátok az egész projektet kitalálni. Te fogod a kezüket az ötletelés során. A cél, hogy egy piacképes ötletet valósítsatok meg.

2. A filmkészítés

A Te kezedben van az első projektfeladat sikerének a kulcsa. Az első projekt munkában te leszel az, aki segíti a többieket és megmondja, mit és hogyan csináljanak a kamera előtt és mögött.
Ha figyelmesen végig nézed a diákat, megismerkedhetsz a videókészítés alapjaival, a felvétellel és annak szerkesztésével.

3. A prezentáció

Biztos sokat kellett már korábbi tanulmányaid során előadást készítened.
A projektmunkák során is ez lesz később majd az egyik feladat, ezért nézzük is meg mit is jelent a prezentáció és hogyan kell ütős diasor készíteni.

Projektfeladat előzetes ismertetése (5 perc)

A projektfeladatra ráhangolódást szolgálja. Segít a tanulóknak, hogy milyen szempontból nézzék a tanulnivalót. A következő workshop-on kérdezhetnek ezzel kapcsolatban.

Kérdések (10 perc)

A következő találkozó időpontjának egyeztetése. Itt ismerteti a mentor a diákokkal, hogy mit hozzanak magukkal a projektfüzetükbe lejegyezve. Ebben a fejezetben:

- A személyiségtesztre adott válaszok
- A miben vagy tehetséges kérdéscsoportra adott válaszok
- 1. elágazás: ötletbörze bemutatása
- 2. elágazás: egy forgatókönyv ismertetése
- 3. elágazás: egy prezentáció diavázlatának ismertetése

Úgy gondolom, hogy ez mindenképp szükséges, mert bármi közbe jöhet egy intézményben, ami 2-1 nappal ide-oda tolhatja azt. Fel kell hívni a tanulók figyelmét, hogy a tananyag olvasása közben felmerülő kérdéseket írják össze és a következő workshop-on kérdezzék meg.

Záró workshop (70 perc)

Célja az első fejezet átbeszélése és ráhangolódás a második fejezetre. A gerincét a nyílt feladatok átbeszélése adja.

Ráhangolódás (5 perc)

- Hogy érzitek magatokat?
- Mennyire volt megterhelő a tananyag?
- Mi tetszett benne a legjobban?
- Mi nem tetszett benne?

Nyílt feladatok megoldása

1. Nyílt feladat: A személyiségtípusok (10 perc)
A feladat mentori magyarázata: a diákok 4 oldalon keresztül táblázatos formában emberi tulajdonságokat látnak. Minden sorból ki kell választani egyet. Azt, hogy melyik tulajdonság melyik személyiségtípushoz kapcsolódik a mentorok megkapják. Miután ezt ismertették a diákokkal levetítik a linken szereplő kisfilm részletet és megvitatják a diákokkal, hogy egyetértenek e a kapott eredménnyel.
Vegyétek elő a projektfüzeteteket. Az első nyílt feladatban kiválasztottátok, hogy melyik tulajdonság jellemző rátok. A mentorotok elmondja, hogy melyik tulajdonság melyik személyiségcsoporthoz tartozik. Összeadva megtudhatjátok melyik típushoz tartoztok. Egy kisfilm segítségével felelevenítheti amit az 1. blokkban megtanultatok ezzel kapcsolatban.

(https://www.youtube.com/watch?v=rwtQ1oBxirc) részlete 4:11-0:37

2. Nyílt feladat: Miben vagy tehetséges? (10 perc)
A feladat mentori magyarázata: Miben vagy tehetséges. A diákok az alábbi kérdéseket kapják a tananyagban:
- A második feladat azoknak segít elsősorban, akik nem tudják miben tehetségesek vagy mi érdekli őket igazán.
- Van-e olyan személy az életedben, aki pozitívan hat rád, amikor rágondolsz?
- Mit írjanak rólad az újságok 20 év múlva?
- Van egy olyan dolog, amiért az életed is kockáztatnád?
- Mi az, amivel a legszívesen foglalatoskodsz?
- Ha egy napra választhatnál valakit, akivel időt tölthetsz, ki lenne az
- Miért őt választanád?

A kérdések alapján a mentor kérdezgeti a diákokat. Aki akarja, elmondhatja, hogy mit válaszolt, utána pedig a többiek reagálhatnak rá, elmondhatják a saját válaszaikat.

3. Nyílt feladat: Brainstorming – az ötletbörze elágazás (10 perc)
A feladat mentori magyarázata:
Mivel ez az egyik legfontosabb része így mindenkinek szükséges, hogy elmondja mire jutott. A mentor pedig segít kiválasztani a legjobb ötleteket. Az ötletbörze témája: Az induló cég
A következő kérdéseket kapják segítségül a tananyagban:
- Szolgáltatást végeznél vagy terméket állítanál elő?
- Mi legyen az?
- Egyedül vagy többedmagaddal?
- Milyen vállalkozási formában?
- Hol szeretnéd folytatni a tevékenységet?
- Mindegyik nevet indokold meg!

4. Nyílt feladat: A filmkészítés elágazás (10 perc)
A feladat mentori magyarázata:
Ismertessék a tanulók a filmforgatás vázlatait. A mentor emelje ki azokból a legjobb ötleteket, hogy a többiek tanulhassanak belőle. A forgatókönyv témája: a csapat bemutatása.
A segítségül kapott kérdések az alábbiak:

- Hol készüljön a felvétel?
- Milyen ruhában legyenek a szereplők?
- Milyen időben forgassatok?
- Mi legyen a háttérben?
- Milyen események, történések, teszik színessé a filmet?
- Írd le milyen kivágásokat, effekteket, zenét használnál a jelenetekhez.

5. Nyílt feladat: A prezentáció (10 perc)
A feladat mentori magyarázata:
A diákok előveszik a projektfüzeteket és a 10 diát egyesével mesélik el. A cél, hogy a mentor segítségével egy megfelelően összeállított 10 diás prezentáció vázlatot kapjanak. A tartalom mellett a egy-két grafikus elemre is térjenek ki. A prezentáció témája a csapat és az ötlet bemutatása. A segítségül kapott kérdések:

- Csapattagok bemutatása.
- Miért vagytok jó csapat?
- Milyen ötletet szeretnél megvalósítani a projekt során?
- A kiválasztott terméknek vagy szolgáltatásnak mi a célcsoportja?

A nyílt feladatok ismertetése után a mentor megdicséri a csapatokat (akár az egyéneket).

Kérdések (5 perc)
A diákoknak itt kell időt hagyni hosszabban a kérdésekre. Ha már azok időközben felmerültek, akkor ez a rész kihagyható.

Záró rész (10 perc)
A következő modul rövid ismertetése

Kérdések (5 perc)
A következő találkozó időpontjának egyeztetése. Itt ismerteti a mentor a diákokkal, hogy mit hozzanak magukkal a projektfüzetükbe lejegyezve. A következő időpont megerősítése.

2.5.3. A szövegértés tananyag szakmai háttere

A szövegértés (és az írás-olvasás) a **nyelvi kommunikáció egyik (a beszédnél) magasabb megvalósulási szintje;** s így gond nélkül állíthatjuk, hogy közvetlen a nyelvhez, a nyelvhasználathoz, s a nyelv funkciójához köthető. Így nem kerülheti ki azt az alapvetést sem, mely a nyelvre igaz: **a társadalmi és a kulturális tudást egyik generációról a másikra jelentős mértékben a nyelv közvetíti.** (Huszár, 2015) S mivel a szövegértés már magasabb kommunikációs szinten zajlik: így sokszor az a nyelvi szocializáció sikerességének próbájaként jelenik meg az iskolában – melyen a hátrányos helyzetű tanulók gyakran elbuknak, kezdődjön nyelvi szocializációjuk bármely fiatal korban (hiszen régóta tudott, hogy a család szocializációs, beszéd stílusa meghatározza a gyermek iskolai sikereit). (Huszár, 2015) Mindennek megértéséhez (habár jelen esetben nem a klasszikus ok-okozati irányt követjük, hanem az okozatból következtetünk az okra) a továbbiakban fontosnak tartjuk, hogy pár szót ejtsünk **Bernstein nyelvi kód elméletéről.**

Basil Bernstein a hatvanas évektől kezdődően kutatta a nyelvi szocializáció elemeit és hatásait az iskolai környezetben – s habár elődei is feltételezték a szoros összefüggést, a választ Bernstein elmélete hozta meg: *„Bernstein gondolkodásának alapvető újdonsága abban nyilvánult meg, hogy nem egyszerűen azt feltételezte, hogy az iskolába kerülő gyermekek jól vagy gyengén birtokolják anyanyelvüket és ez hozzásegíti őket az iskolai tanulás sikerességéhez, illetve korlátozza őket abban. Ő azt gondolta, hogy a tanulatlan szülők alapította – státusorientált – családokban használt nyelvi változat, ezt nevezte ő „korlátozott kód"-nak, egyenesen akadályozza ezeknek a családoknak a gyermekeit a tanulásban. Az iskola tanárai, a taneszközök ugyanis egy másik, bonyolultabb nyelvváltozatot, a bernsteini terminológiával: „kidolgozott kód"-ot használnak, és annak használatát várják el a tanulóktól."*
(Huszár, 283 ,2015. o.)

Ez a projekt és a szövegértés tananyag szempontjából azt jelenti, hogy várhatóan a célcsoport, amellyel a projekt dolgozik alacsonyabb nyelvi kóddal rendelkezik, tehát nem minden kifejezés, fogalom lesz számukra egyértelmű – így a tananyagot szövegezés szinten úgy kell tervezni, hogy minden bevont gyermek megoldhassa. Illetőleg kihívás a tananyag előtt, hogy az érintett gyerekeket egy kidolgozottabb nyelvi kód felé mozdítsa el. **Ez kettős célrendszert jelent.** A kivitelezés (és a tanári kommunikáció) szempontjából azonban elengedhetetlen tudni: **mit is jelentenek pontosan a nyelvi kódok?**

A szakirodalom Bernstein alapján tehát két fajta nyelvi kódot különböztet meg, melyeknek sajátjaik a következőek:

3 Utalva Klein megelőző kutatására, ahol Klein a családok szerkezetét vizsgálta (státus- vagy személyorientált család), s ezekből következtetett a család szocializációs sajátosságaira. (Huszár, 2015)

Korlátozott nyelvi kód:

- *„rövid, grammatikailag egyszerű mondatok,*
- *aktív igék túlsúlya,*
- *rövid felszólítások és kérdések,*
- *korlátozott melléknévhasználat,*
- *kevés személytelen névmás (senki, bárki) használata,*
- *konszenzusra irányuló kérdések (ugye?),*
- *korlátozott szimbolizmus,*
- *az absztrakt gondolkodást elősegítő eszközök nem kielégítő birtoklása."* (Huszár, 2015, 284. o.)

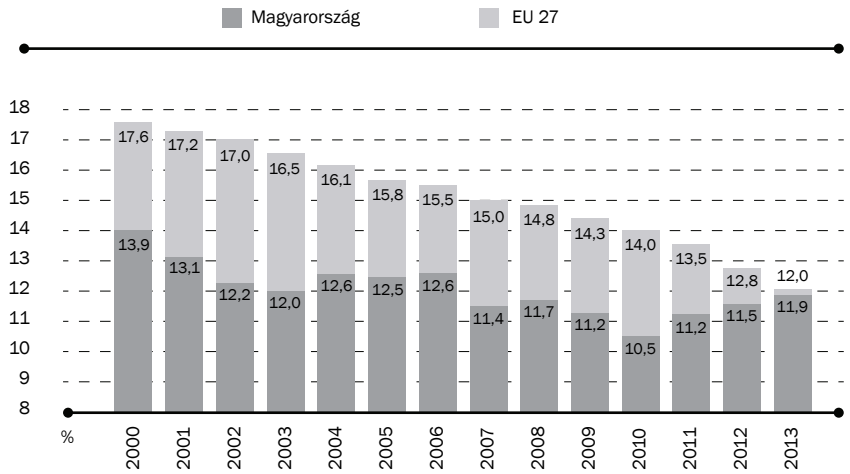
Kidolgozott nyelvi kód:

- *„Bonyolult felépítésű (összetett) mondatok,*
- *aktív-passzív igék megfelelő aránya,*
- *grammatikai eszközök adekvát használata,*
- *változatos melléknévhasználat,*
- *személytelen névmások gyakori, adekvát használata,*
- *egyéni minősítés, következtetés (szerintem),*
- *kifejező szimbolizmus,*
- *az absztrakt gondolkodást elősegítő eszközök kielégítő birtoklása."* (Huszár, 2015, 284. o.)

Mindezekhez kapcsolódóan látszik, hogy az a gyermek, amely nem képes egy magasabb szintű nyelvi kód elsajátítására, valóban hátránnyal indul az életben. Ahogy Bernstein elméletére alapozva szokták mondani: **a szociális hátrány nyelvi hátrányt okoz, s ez által újratermeli a társadalmi egyenlőtlenségeket.** (Huszár, 2015) Ezért is kiemelten fontos, hogy a szövegértés tananyag megfelelően működjön a célcsoportunk körében.

Illetőleg, többek között ennek is köszönhető az, hogy a ***Programme for International Student Assessment (PISA)*** felmérései és hátránykompenzációt mérő elemei között a szövegértés, az írás és az olvasás kiemelt helyet foglalnak el. A PISA hátránykompenzációt mérő elemei között több megközelítést is találunk: **a mérések egyaránt figyelik az alulteljesítők arányát, az ESCS pontokat, valamint az egyes eredmények közötti szóródásokat és szignifikanciákat is.** (Expanzió, 2015) A továbbiakban ezekről szólunk röviden.

Az alulteljesítők arányának egyik biztos mérhető eleme - az elmúlt években elterjedt szakkifejezéssel élve – a korai iskolaelhagyók arányának megfigyelése. A következő diagramon a korai iskolaelhagyók arányának változását mutatjuk be Magyarországon és az EU átlagában.

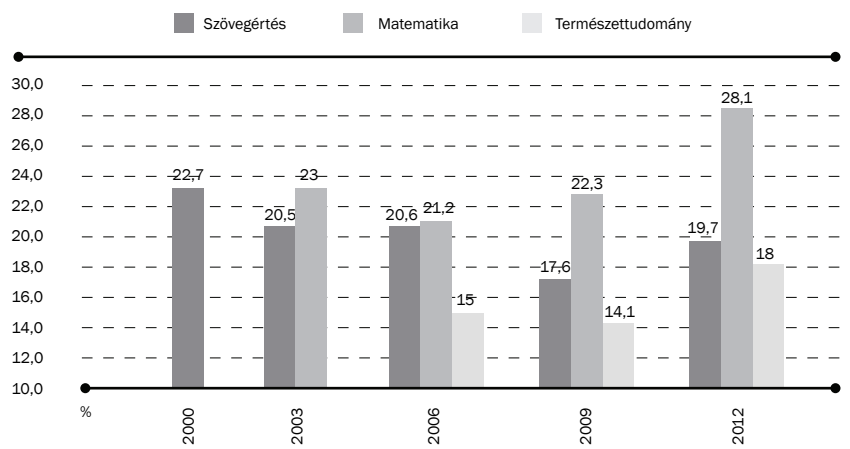

Forrás: Eurostat

8. ábra: Korai iskolaelhagyók arányának változása Magyarországon és az EU átlagában (Expanzió, 2015)

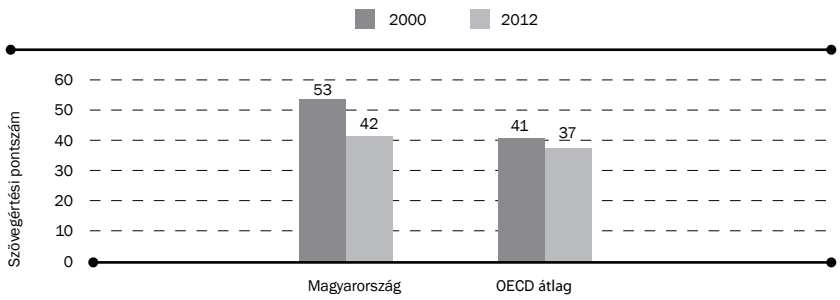
Ahogy az a diagramon is látszik: Magyarország több, mint egy évtizede jobb arányszámokat tud felmutatni a korai iskolaelhagyás témájában, mint az EU átlag – azonban aggodalomra ad okot, hogy 2010-től hazánkban növekedés figyelhető meg ennek terén, míg az EU átlag folyamatos csökkenést mutat (s már 2013-ban alig nagyobb, mint a magyarországi index).

Mindezen aggasztó indikátorokkal van áthallásban az, hogy Magyarországon az elmúlt években nem sikerült visszaszorítani a 15 évesnél fiatalabb alulteljesítők arányát (vagyis a korai iskolaelhagyásra veszélyeztetettekét) a kulcskompetenciák területén (lásd: 9. ábra). S habár itt a szövegértés nem mutat olyan szintű hanyatlást, mint a matematika – ennek ellenére a szövegértés eredményei is aggasztóak, hiszen majdnem az adott korosztály egy ötödéről van szó ebben az esetben is.

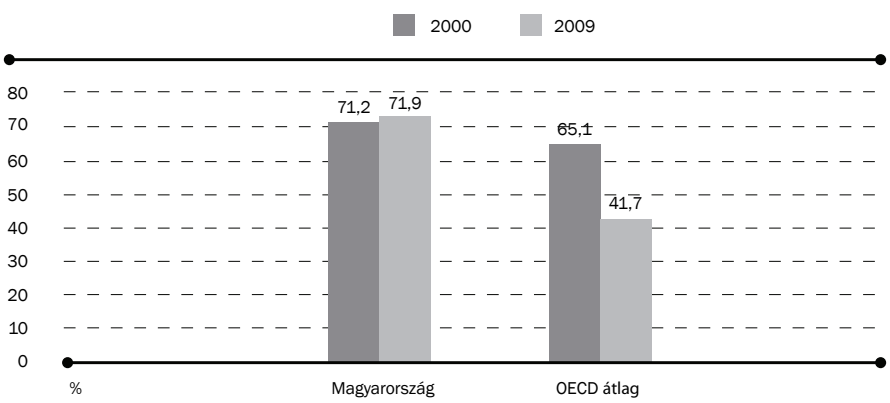
9. ábra: A szövegértés, matematika és természettudományos kompetenciák alapján alulteljesítő 15 évesek arányának alakulása Magyarországon (OECD 2010, 2013) (Expanzió, 2015)

További két elemet tartunk még fontosnak bemutatni a PISA eredmények alapján: az ESCS pontok összefüggéseit, valamint az iskolaválasztással, egyéni sikerekkel kapcsolatos szóródásokat. Ehhez azonban először le kell tisztáznunk az ESCS pontok fogalmát, melyekről az Expanzió (2015) munkatársai így írtak:
„Az indikátor azt mutatja, hogy egy pontnyi elmozdulás a PISA tanulói hátteret leíró összevont indexén (index of economic, social and cultural status – ESCS) az egyes országokban hány pontnyi átlagos teljesítményváltozást eredményez. (Minél alacsonyabb ez a pontokban kifejezett hatás, annál erősebb az oktatás hátránykompenzációs képessége.)” (Expanzió, 2015, 25. o.) (Továbbá: lásd 10. ábra)

10. ábra: Egy egységnyi eltérés az ESCS indexen hány olvasás szövegértés pontnyi teljesítménykülönbséget eredményez Magyarországon és az OECD átlagában? (OECD 2010 és 2013) (Expanzió, 2015)

Mint ahogy az a fentebbi ábrán is megtekinthető: habár 2000-ról 2012-re nőtt Magyarországi iskolai hátránykompenzációs képessége, ennek ellenére nagy elmaradás figyelhető meg az OECD országok átlagához képest. De valóban pozitív változást jelent ez? Illetve mi a helyzet a szövegértés területén? (Lásd: 11. ábra)

11. ábra: A szövegértés eredmények szóródását hány százalékban magyarázzák az iskolák közötti teljesítménykülönbségek Magyarországon és az OECD-országok átlagában? (OECD 2010) (Expanzió, 2015)

Fontos észben tartani, hogy a hátránykompenzációs képességet sosem szabad a szelektivitás feltérképezése nélkül értékelni. A szelektivitás feltérképezésére a PISA rendszer a szóródás (matematikai jelentés: átlagtól való eltérés) mérését használja. A szóródás ebben az esetben azt jelenti, hogy az index azt méri, hogy az iskolák közötti különbségek milyen mértékben magyarázzák a teljesítménykülönbségeket.
A magyar eredményeket nézve a helyzet kiábrándító. Az Expanzió (2015) munkatársai mindezeket így foglalták össze (összegezve):

- A fent bemutatott ábrákon megfigyelhető, hogy a szelekció kapcsán Magyarországon 2000 óta érdemi változás nem történt, holott az EU és az OECD átlag az elmúlt 20 évben javuló tendenciákat mutatott. Az Expanzió (2015) munkatársai szerint a magyar közoktatás Európa legszelektívebb rendszere. (Expanzió, 2015)

- A szelekció mellett nem sikerült továbbá javítani a roma tanulók helyzetén, integrációján sem: sok esetben megfigyelhető a gettó-, illetve az önszelekciós iskolák létrejötte hazánkban. A kutatók hangsúlyozzák, hogy sajnos ez olyan rendelkezések mellett történt meg, melyek kiemelten támogatták volna a roma tanulók integrációját – azonban sajnos sikertelenül. A szegregáció még mindig nagyobb hazánkban a roma tanulók esetében, így a felzárkóztatás is kisebb mértékben valósul meg. (Expanzió, 2015)

- A kutatók tehát úgy összegzik az elmúlt 20 év oktatáspolitikáját a felzárkóztatás kapcsán, mint sikertelen próbálkozások összességét. Eredményeik azt mutatják, hogy a 2010 előtti oktatási gyakorlat képes volt ugyan egyes esetekben (a központosítás elkerülése végett) helyileg hatékonyan hatni, azonban azok is elszigetelt eredmények voltak. (Expanzió, 2015) A 2010 után bekövetkezett paradigmaváltás kritikáját, ugyanezen szerzők tollából már bemutattuk – azonban fontos hangsúlyozni, hogy azok a kritikák még nem kutatási eredményeken alapulnak, hiszen a kialakuló központosított rendszert még korai értékelni. A tanulmányban résztvevő szakemberek azonban hangsúlyozzák: egy sikeres központosított oktatási politikai esetében sem várható gyors, pozitív fordulat a felzárkóztatás kapcsán a jelenlegi mutatókat és helyzetet elemezve. (Expanzió, 2015)

Mindezek alapján tisztában vagyunk azzal, hogy a projektben vállalt feladatunk nem csak nagy kihívások előtt áll, és nehéz helyzettel néz szembe, hanem kiemelten fontos is: a szövegértés, mint kulcskompetencia egy-egy tanuló jövőjét határozhatja meg, illetőleg az ország megítélésében is nagy szerepet játszik. A fent említett kettős célrendszer felállítása, megfogalmazása és az abban megfelelésre való törekvés elengedhetetlen. Ez alapján került kifejlesztésre a .ppt-ben található tananyag, és ez alapján dolgoztunk a szövegértés témakörével.

Nem lehet azonban elfelejteni, hogy még az ilyen pontos tervek mellett is vannak járulékos erősségek, illetve rejtett tantervek. E projektnek az egyik ilyen eleme egy, a szövegértéshez (is) kapcsolódó implicit tananyag: a digitális írástudás (megléte és fejlesztése). Felismerve ennek jelentőségét, a továbbiakban erről kívánunk szólni röviden.

2.5.3.1. Kitekintés: implicit tananyag – digitális írástudás

Az, hogy a **digitális írástudás** fontos része az alapműveltségnek és az elvárt alapkompetenciáknak a modern világban, már 1997 óta elfogadott tény Magyarországon, hiszen hazánk ekkor adaptálta az Európai Számítógép-használói Jogosítványt (European Computer Driving Licence), vagy az ECDL vizsgát. A vizsga hét nagy modulon keresztül juttatja el a vizsgázót a bizonyítványig, mely tanúskodik az általános számítógép használati képességeiről. A vizsga kritikája ugyanakkor, hogy nem tud lépést tartani a számítógép használat, s ez által a digitális írástudás szerteágazó világával. (Szili, 2013) Ebbe a szerteágazó világba tekintünk bele most röviden.
Először is, ebben a témakörben is fontos meghatározni a digitális írástudás fogalmát. Szili, 2013-ban így ír: „A digitális írástudás elnevezés is egyre jobban terjed az angolszász szakirodalomban. A fogalom magába foglalja az információs műveltséget, az információs és kommunikációs technológiák hatékony használatát is. (Bawden, 2008, idézi Koltai, 2009) Részletesen magába foglalja (1) a funkcionális írástudás keretébe illesztve az írás, olvasás és számolás készségeit, (2) az értő olvasást és az információk kritikus kezelését, (3) a könyvtárak használatát, (4) a keresési stratégiák alkalmazását, (5) a források értékelését, kritikus kezelését, (6) a számítógépes írástudást. (Koltai, 2009)" (Szili, 2013, n.o.) Ez a meghatározás azonban koránt sem annyira összetett, illetőleg árnyalt, mint amennyire a fogalom töltődik fel az évek alatt. Habár, a szakirodalmak abban mindmáig megegyeznek, hogy a digitális írástudás fontos része **a funkcionális írás-olvasás, az IKT-használat, és az információs műveltség** – a többi elemben a vélemények gyakran eltérnek. Mindezek ellenére a kreativitás és a kritikai gondolkodás igen gyakran felmerül további részkomponensként. (Klenovitsné, 2011)

Fontosnak tartjuk azonban, hogy további kettő kapcsolódó fogalomról beszéljünk a projekt munkájához kapcsolódóan: az egyik a **digitális intelligencia, a másik pedig a digitális állampolgárság.** A továbbiakban erről fogunk röviden szólni.

Digitális intelligenciáról azért tartjuk fontosnak beszélni a projekt keretein belül, hiszen a projekt által képviselt princípiumok és eszköz nem csak a digitális írástudást és eszközhasználatot fejleszti, hanem tágabb szinten az ún. digitális intelligencia fogalmát is. Habár a kifejezés a hazai terminológusban egészen új, mégis számos szakirodalmat találhatunk róla. Racskó, 2017-ben azt írja, hogy a digitális intelligenciának 8 részeleme ismert, melyek a következőek:

- Digitális használat,
- Digitális védelem,
- Digitális biztonság,
- Digitális érzelmi intelligencia,
- Digitális kommunikáció,
- Digitális műveltség,
- Digitális jogok,
- és Digitális identitás. (Racskó, 2017)

Ezek közül projekt szinten hisszük, hogy több elemmel is aktívan foglalkozunk fejlesztésünk során, melyek közül kiemelnénk a következőket és a hozzájuk tartozó fogalmi hálót, hogy az implicit tananyag e része is nevesítve - illetve célrendszer szempontjából megnevezve legyen. **A projekt tehát erősen építi és foglalkozik a digitális intelligencia *(s ehhez kapcsolódóan a digitális műveltség és írástudás, mint alegységek is)* következő elemeivel:**

- Digitális használat, melynek jelentése a következő a digitális intelligencia keretrendszerében:
  - *„A digitális eszközök és média használatának képessége, amely magában foglalja az egészséges összhang megtalálását és kontrollját az online és az offline lét között."* (Racskó, 2017, 60. o.)

- Digitális érzelmi intelligencia, melynek jelentése a következő a digitális intelligencia keretrendszerében:
  - *„Az empatikus viselkedés és a másokkal való jó kapcsolat kiépítése az online közegben."* (Racskó, 2017, 60. o.) Meglátásunk szerint ez elérhető a feladatokon keresztül, még ha nem is egyértelműen ennek a részelemnek a feladat rendszerével dolgozunk.

- Digitális kommunikáció, melynek jelentése a következő a digitális intelligencia keretrendszerében:
  - *„A digitális technológia és média használata által történő kommunikáció és együttműködés képessége."* (Racskó, 2017, 60. o.)

- Digitális műveltség, melynek jelentése a következő a digitális intelligencia keretrendszerében:
  - *„Az információ megtalálásának, értékelésének, hasznosításának, megosztásának, illetve a tartalmak létrehozásának képessége a számítógépes problémamegoldással együtt."* (Racskó, 2017, 60. o.) Habár ennek csak rész elemeit fejleszti a teljes feladatbank.

- Illetve a Digitális identitás, melynek jelentése a következő a digitális intelligencia keretrendszerében:
  - *„A saját online identitás és hírnév kiépítésének, kezelésének képessége, valamint mások tisztelete. Magában foglalja az online személyiséget, az online jelenlétet és magatartást, illetve annak menedzselését rövid és hosszú távon."* (Racskó, 2017, 61. o.) Habár ennek fejlesztése a projektben ugyan csak érintőlegesen valósul meg, mégis kiemelten fontosnak tartjuk az ezzel való foglalkozást.

A digitális intelligencia 8 részből álló teljes keretrendszerét a második mellékletben bemutatjuk.

Ahogy azt fentebb is említettük: kiemelten fontosnak tartjuk **a digitális állampolgársággal** való tudatos foglalkozást. Ennek okai között nem csak az ártalomcsökkentés és a megelőzés található, hanem a tudatos használatra való nevelés is. Racskó írásából arra következtethetünk, hogy habár a digitális állampolgárság szűkös értelmezése a web-műveltség köré épül, ahol a fogalomnak így a legfontosabb három al-eleme az írás, az olvasás és a részvétel (Racskó, 2017) – ennek ellenére értelmezésében nem állhatunk meg itt. A projekt felfogásához sokkal közelebb áll a szintúgy Racskó (2017) által bemutatott Ollés és mtsai által fejlesztett hármas tagolás ebben a keretrendszerben (Racskó, 2017). E hármas tagolás és annak részelemei a következőek:

- Digitális jelenlét (korábban: kommunikáció és eszközhasználat); elemei:
  - digitális eszközhasználat, hozzáférés és kommunikáció,

- Digitális életvezetés (korábban: tevékenység és viselkedés); elemei:
  - digitális egészség, én-megjelenés és együttélés,

- Digitális produktivitás (korábban: értékteremtés és produktivitás), elemei:
  - digitális értékteremtés, hatékonyság és tartalomszervezés. (Racskó, 2017)

Mindezek alapján úgy látjuk, hogy a projekt erősen hozzá tud járulni az első kettő szint kialakulásához, tudatos fejlődéséhez, s ezért implicit tananyagelemként erősen hatással lehet a digitális állampolgárságra (s a digitális intelligencia további elemeire is).

A téma lezárásaként fontosnak tartjuk elmondani, hogy az implicit tananyagban megjelenő cél és vágy, hogy a digitális készségeket és a digitális írástudást fejlesszük a projekt egyik vezető innovatív eleme, hiszen így nem csak fejlesztett tananyagában, hanem rejtett tantervében is kapcsolódik a modern világ kihívásaihoz és a nemzetközi rendszerek oktatási hullámaihoz is. Ennek egyik legerősebb jele lehet, hogy a 2015-ben tartott World Economic Forumon – melyen arról szólt a tanácskozás, hogy a modern világban melyek a legfontosabb és a legelvártabb kompetenciák – az IKT-műveltség igen magas helyen végzett; így megállapíthatjuk, hogy fejlesztésére és művelésére az oktatási rendszerünkben elengedhetetlenül szükség van, lehetőleg innovatív módokon (Racskó, 2017). (Lásd: 12. ábra, következő oldal)

A következő fejezetben azzal is foglalkozunk, hogy te milyen módokon és milyen felületeken tudsz sikeresen létrehozni feladatokat IKT környezetben.

12. ábra: 21. századi képességek (Racskó, 2017)

Racskó (2017) közbevetése a kép értelmezéséhez: „84 Mindhárom területhez kapcsolódik egy leírás, hogy az adott készségen/képességen mit értenek: Alapműveltség-elemek: 1. Írás-olvasás: az írott nyelv olvasásának, megértésének használatának képessége. 2. Számolás: a számok használatának és egyéb jeleknek/szimbólumoknak a megértése, a számszerű (kvantitatív) kapcsolatok kifejezése. 3. Természettudományos műveltség: a természettudományos tudás és elvek megértése a saját környezetben, hipotézisek tesztelése. 4. IKT-műveltség: a technológia alapú tartalmak létrehozásának és használatának képessége, amelynek része az információ megtalálása és megosztása, a kérdések megválaszolása, a másokkal való kommunikáció és a számítógépes programozás. 5. Pénzügyi/gazdasági műveltség: a pénzügyek számszerű anyagi vonzatának megértése és alkalmazása. 6. Kulturális és állampolgári ismeretek: megérteni, elfogadni, elemezni és alkalmazni a humán tőkével kapcsolatos ismereteket. Kompetenciák: 7. Kritikus gondolkodás és problémamegoldás: a helyzetek megértésének, elemzésének és értékelésének képessége, a megoldási alternatívák és ötletek kifejezése. 8. Kreativitás: innovatív megoldások elképzelése és kidolgozása adott probléma kapcsán, kérdések megválaszolása, vélemény kifejezése; a meglévő tudáselemek alkalmazása, szintézise és újbóli alkalmazása. 9. Kommunikáció: információk meghallgatása, megértése, közvetítése és kontextualizálása verbális, nonverbális, vizuális és írott formában. 10. Kollaboráció: a csapatban való munka képessége egy közös cél érdekében, a konfliktusok megelőzésének és kezelésének képességével. Személyes tulajdonságok/személyiségjegyek: 11. Kíváncsiság: a kérdések megválaszolása iránti igény képessége; a széles látókör, nyitottság és befogadóképesség megmutatása. 12. Kezdeményezőképesség: az új feladatokhoz való proaktív hozzáállás képessége. 13. Kitartás: a kitartó érdeklődés és siker képessége egy adott cél elérése érdekében. 14. Alkalmazkodóképesség: tervek, módszerek, vélemények és célok megváltoztatásának képessége az új információk birtokában. 15. Irányítás: a hatékony, direkt irányítás képessége egy közös cél érdekében. 16. Társadalmi és kulturális tudatosság: interakció más emberekkel társadalmi, kulturális és etikai értelemben” (Racskó, 2017, 87-88. o.)

3

3.1. Bevezető: Mit tartalmaz a gyakorlati útmutató? Miben lehet segítségemre?

Bevezető: Mit tartalmaz a gyakorlati útmutató? Miben lehet segítségemre?

A projekt résztvevői tudják, hogy a projektben nagy hangsúlyt fektetünk arra, hogy a bevont szakemberek új, gyakorlati tudást szerezzenek a közös munka folyamán, valamint, hogy később képesek legyenek önálló munkára is az újonnan megismert tudáselemek felhasználásával. Mivel a projekt fejlesztésének leginnovatívabb eleme az IKT eszközök naprakész használata a bevont intézményekben, ezért ezek a bővülő (általunk megsegített) kompetenciaelemek legtöbbször az IKT eszközök tudatos felhasználása köré csoportosulnak.

A projekt ezt több módon is igyekszik támogatni: szervezünk adaptációs, kompetenciafejlesztő tréningeket, illetve írásos, támogató dokumentumokkal is segítjük a bevont szakembereket. Ez a része a tanulmánynak egy ennek az égisze alatt elkészült, gyakorlati lépéseket tartalmazó útmutató; melynek célja az, hogy a bevont kollégák magabiztosabban tudjanak bizonyos típusú alkalmazásokat használni pedagógiai munkájuk folyamán, illetve, hogy legyen egy közepes méretű eszközlistát tartalmazó háttérismeretük.

Mindezek okán a gyakorlati útmutató a következő részeket tartalmazza:

- A gyakorlati útmutató 3 alfejezetből áll.
- Az első alfejezetben olyan programokat mutatunk be hosszabban, melyeknek a teljes adaptációját ajánljuk a programban.

Ezek:
- Tanlet program (melyet az IRF fejlesztett ki korábban),
- Whiteboard,
- Wooclap (kvízkészítő),
- Kahoot.it,
- Learning apps,
- Comic and meme creator.

Ezek közül a Tanlet az előző tanulmányban hosszabban bemutatásra került, de itt is található egy rövidebb használati útmutató hozzá, elérési útvonallal. Később is hangsúlyozásra kerül: a projekt során első sorban a Tanlet teljes körű adaptációját ajánljuk, a többi teljes adaptációra felajánlott program (Whiteboard, Wooclap (kvízkészítő), Kahoot.it, Learning apps, Comic and meme creator) a Tanlet kiegészítésére alkalmas. Ezt azért fontos e módon megvalósítani, mert a Tanlet egy tökéletes platformot nyújt a felzárkóztatás általános elvégzésére - mivel a Tanlet arról szól, hogy a pedagógus egy tartalmi egységet (például tanórát) digitális környezetbe ültet és megoszt a tanulókkal – de a tanórai eszköztár a kiegészítő szolgáltatások használatával együtt lesz teljes.

Erre a legjobb példa a következő eset lehet: a Tanletben a pedagógus meg tud osztani egy videót, vagy egy szöveget a tanulókkal, valamint ezeket kérdések felvetésével tudja feldolgozni, tagolni – így biztosítva a tanulók figyelmének fenntartását, illetve a visszajelzéseket a tananyagról. Haladó pedagógus pedig ezt még jobban személyre és tudásra tudja szabni a rendszerben pontozással, jutalmazással. A videók elkészítésére, vagy az azonnali visszajelzések felmérésére azonban – minőség és diverzitás okán (pl. vágó, vagy kvízprogramok) – a pedagógus más alkalmazásokat is használhat, melyeket ugyanúgy ki tud osztani tananyagként a Tanleten belül. A Tanleten kívül teljes adaptációra ajánlott programok első sorban ezeket a programokat mutatják be, tanári igényre, hiszen a projekt során többször is érdeklődtek róla a bevont pedagógusok, hogy milyen kiegészítő szoftvereket lehet még használni a Tanlet mellett.

- A második alfejezetben olyan programokkal foglalkozunk röviden (illetve van, amelyikkel kicsit hosszabban, lépésenként bemutatva), amelyek a videós-képernyőképes oktatást tehetik könnyebbé – kapcsolódva a teljesen adaptálandó programok használatához. Ezek:

- Powtoon (animált prezentációk hanggal),
- Animoto (slideshow-k),
- Hippo video,
- Camstudio,
- Explain everything,
- Youcut (vágó program),
- Doodly.

Ezek a programok – a fentebb bemutatott logika mentén – pedig arra alkalmasak, hogy kiegészítsék a teljesen adaptálandó programokat, elsődlegesen technikai, minőségi szempontból. Kifejtettük ugyanis feljebb, hogy a Tanletben akkor lehet jó tananyagokat megosztani, fejleszteni, ha a szövegek mellett, például videós anyagokat is készít egy pedagógus (például magyarázó videók egy-egy témához), s ezeket is megosztja a tanulókkal. Az ebben a fejezetben bemutatott eszközök ezeknek a létrehozását segítik, gyors, naprakész, könnyű és ingyenes programokkal – azért, hogy a tanerőnek ne kelljen megtanulnia vágnia, szerkesztenie, satöbbi, hanem, hogy könnyűszerrel elvégezhesse ezeket a kihívásokat is.

Ezt a rész is olyan információkkal láttuk el, amelyeket a pedagógusok aktívan kerestek a megvalósítás során, így elsődlegesen az ő igényeiket szolgáljuk ki az útmutató létrehozásával.

- A harmadik fejezet pedig egy hosszabb listát mutat be olyan csoportokról, honlapokról, melyek jelenleg elérhetőek az interneten és további tudást nyújthatnak az arra vágyó szakembereknek, illetve támogató közösséget is jelenthetnek, amennyiben segítségre – fejlődésre van szükségük.

A gyakorlati útmutató kialakításában szempont volt az, hogy forgatható kézikönyv jelleggel készüljön el a dokumentum, és ez által a bevont szakembereket aktívan támogathassa. Ezt fontos észben tartani a dokumentum használatakor.
A munkához sok sikert kívánunk! Reméljük, hozzájárulhatunk a kollégák eredményes tanulásához.

3.2. Adaptációra ajánlott programok

3.2.1. A Tanlet alkalmazás

A programban elsődlegesen a Tanlet (http://tanlet.hu) alkalmazás teljes adaptálását ajánljuk. Ennek oka több rétű: a Tanlet magyar fejlesztésű alkalmazás, melynél a fejlesztés során a tervezők aktívan próbáltak reagálni a Magyarországon fennálló problémákra-lehetőségekre, tanulási-tanítási sémákra egy innovatív keretben. Ezen túl pedig az alkalmazás sok irányba alakítható, és magyar nyelvű, mely tökéletessé teszi az ilyen típusú projektekbe történő bevonását. További előny, hogy a fejlesztő szervezet (IRF) ebben a projektben is megjelenik, így lehetőség nyílik az program még pontosabb, magasabb szintű adaptálására is.

3.2.1.1. Mit kell tudnom a Tanlet alkalmazásról?

Ahogy az applikáció honlapján is olvasható: *„A Tanlet egy olyan mobil eszközre letölthető applikáció, amely segítő kezet nyújt a tanároknak és a diákoknak egyaránt. Az applikáció célja egy olyan könnyen használható és innovatív digitális környezet biztosítása a tanárok számára, melyben könnyedén és gyorsan tudnak új tartalmakat fejleszteni."*(Tanlet, n.é., link)

3.2.1.2. Mit tud nekem nyújtani és hogyan épül fel a Tanlet alkalmazás?

A Tanlet alkalmazásba belépve megannyi, különböző funkció közül választhatunk. A struktúrán belül létre tudunk hozni új tananyagot, témát, tanfolyamot, tantárgyat (ezekről lent bővebben szólunk). A programban elérhető játékok (az előző tanulmányban bemutatott) M'inspire rendszer játékelemeivel részben azonosak, vagyis a használható játékok listája a következő:

- Igaz, vagy hamis,
- Buborékszörny,
- Hal a vízben,
- Olvasásértés – kérdésekkel bővítve,
- Tilos az Á.,
- Hangman,
- Számoló,
- Kérdezz-felelek,

- 1-2-3-4 Bumm!

Mindezek mellett a felület ebben a fejlesztési fázisban tovább bővült PDF olvasó és videó lejátszó, valamint webinárium elemekkel is, melyek a mai, videós oktatás korában elengedhetetlenek egy jó tananyag létrehozásához.

- Fontos! A Tanlet alkalmazásban a tananyag tanulási blokkokra tagolódik. Egy-egy blokkban mindenképpen kell lennie legalább egy információ-közlő tartalomnak és kérdéseknek is.

• A blokk fölött álló szint a modul, ami több blokkból áll. Egy modulban már mindenképp érdemes videót vagy más interaktív elemet is felhasználni. Ezek lehetnek: Youtube videó, akár saját készítésű, akár ppt, doodly, Whiteboard, Explain Everything, satöbbi.

• Ezeken túl, a tananyag szerkezete még két szintet tartalmaz (tanfolyam és tantárgy, ahogy feljebb említettük), de a tanulási útvonalakat modulokból építjük fel. Ez az a nagyobb egység, amit a logikailag elkülönülő tananyag-részek összefogására használunk.

• A tanulási útvonalak tehát tetszőleges modulokból állíthatók össze, vagyis egy-egy útvonal épülhet olyan modulokból, amelyek más-más magasabb egységek alá vannak tagolva. Ez azért fontos, mert a Tanlet alkalmazásban így egy-egy célcsoportnak más-más tanulási útvonalakat állíthatunk össze nagyon könnyen, ha a modulszerkezet kialakításánál ezt észben tartottuk. Például: az emelt szinten matematikát tanuló csoport útvonalából csak kiveszünk egy-két modult, és már meg is van az alapszintű csoport útvonala.

A Tanlet ezek által garantálni tudja, hogy egy magas minőségű, összetett és interaktív tanórát, tananyagot tudjunk létrehozni a keretrendszerében, mely az általunk vezetett csoport, osztály számára ingyenesen hozzáférhető, megismételhető. Az elkészítéshez lentebb egy-két tippel is hozzájárulunk.

3.2.1.3. Hogyan tudok (jó) tananyagot létrehozni a Tanlet alkalmazásban? – Alapok és tippek

• A Tanlet alkalmazás használatának az alapjai le vannak jegyezve az alkalmazás felhasználói kézikönyvében (http://tanlet.hu/wp-content/uploads/2018/09/Tanlet_használati_útmutató.pdf).

• A kézikönyvben tájékozódhatunk a fogalmakról (tananyag, struktúra, téma, satöbbi). Valamint megismerkedhetünk a játékokkal, a bővebb funkciókkal, és képek segítségével lépésszerűen végigkövethetjük egy tananyag létrehozását. Ezért a kézikönyv forgatását fontosnak tartjuk az adaptáció során.

A kézikönyv azonban nem készít fel sem tanító videók létrehozására (melyek beágyazása lehetséges különböző forrásokból, s sokat tudnak hozzátenni a tanítás értékéhez), sem általános tippeket nem nyújt egy e-learning tananyag kifejlesztése kapcsán. A következőkben ezekben szeretnénk segíteni: alább bemutatunk megannyi videós és egyéb alkalmazást, itt pedig megosztunk pár tippet a Tanletben kifejleszthető tananyagok kapcsán:

• Egy jó e-learning tananyag létrehozása során nagyon fontos a magas szintű interaktivitás: míg a személyes találkozásnál a tanár személye interaktívvá tudja tenni a tananyagot és a tanórákat, addig online környezetben ezt az eszköznek kell biztosítania, ezért használjunk képeket, hangokat, szövegmagyarázatokat az elkészített tananyagban.

• Az animáció alkalmazása sokat tehet hozzá egy-egy tananyaghoz, fontos azonban figyelembe vennünk azt is, hogy a túlanimálás már elveheti a figyelmet a tananyag lényegi elemeiről.

• Használjunk különböző méretű és színű betűket! Kutatások bizonyítják, hogy képernyőn a felhasználók szeme elsődlegesen a nagy, élénk betűkre figyel. Nem érdemes azonban komplementer és nagyon rikító színeket használni, ezek ugyanis ronthatják az olvasás élményét.

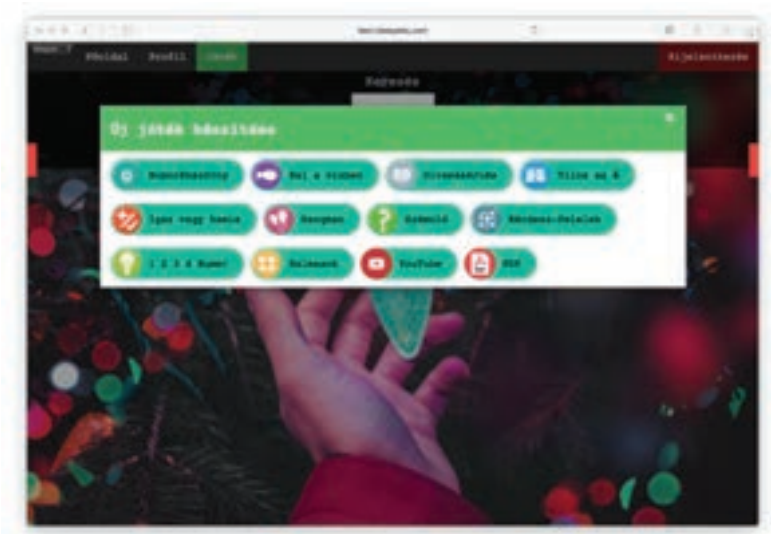
• Egy-egy feladatnál figyeljünk a szöveghosszra! Egy átlagos ember 200-400 szót tud elolvasni percenként, ez azonban változik korral, és a képernyő is sokak esetében lassítja az olvasást. A feladatszövegeket érdemes maximum 200-350 karakterben maximalizálni; olvasmányok esetében érdemes 100-200 szóval számolni percenként; videóknál pedig követni kell az ún. 3x-os olvasás elvét: ez azt jelenti, hogy egy szövegnek addig kell látszódnia egy videón a megértéshez, ameddig az 3x hangosan felolvasható egymás után.

• E-learning tananyagnál fontos a tanóra üteme is! Egy átlagos ember 8 percig tud figyelni megszakítás nélkül, ez azonban korosztályonként eltérő lehet. Erre alapozva azonban nem érdemes olyan videókat gyártani, mely 5-8 percnél több figyelmet igényelnek. A videókat érdemes ezek után kérdésekkel, interaktív elemekkel megszakítani.

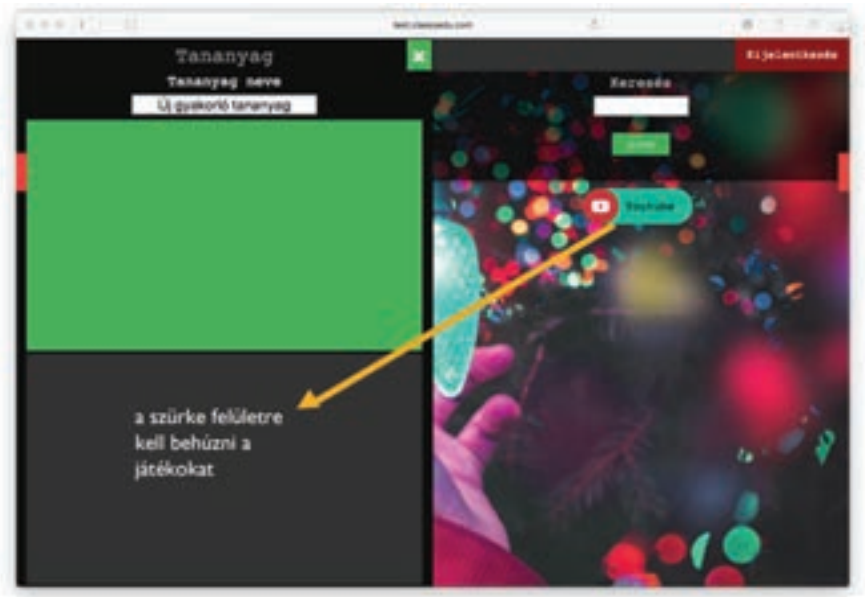
• Képek használata esetén szintúgy oda kell figyelni a felvillanó időre (a 3x-os szabályt itt is alkalmazhatjuk: a minimális idő, amíg egy képnek látszódnia kell annyi, amennyi idő alatt 3x hangosan meg tudom nevezni azt), a színekre és a háttérre is. A képekkel kapcsolatban (legyenek azok akár animált képek) az irányelvek megegyeznek a szövegek és a videók irányelveivel.

Mindezek betartásával a Tanlet alkalmazásban sikeresen fogok tudni létrehozni egy effektív, csoportra szabott, interaktív, innovatív és működő tanórát.

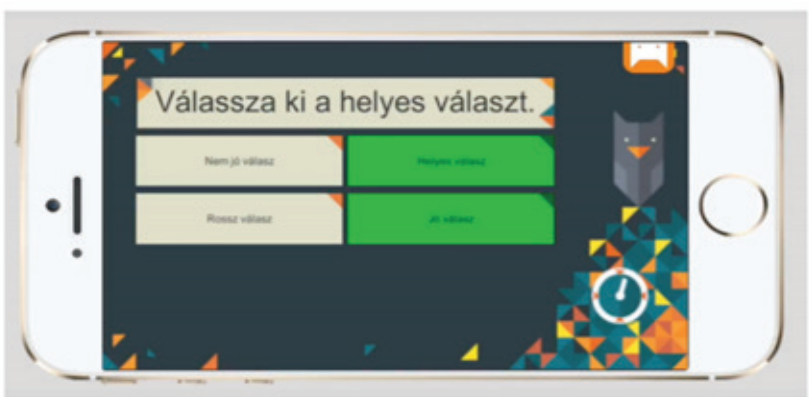
3.2.1.4. Néhány kép a Tanlet alkalmazásból

13. ábra: Játékok a Tanlet felületén

14. ábra: Videó beszúrása a Tanlet felületén

15. ábra: Képernyőkép a Tanlet egyik játékáról

A TANLET alkalmazás részletes használati útmutatója megtalálható a www.tanlet.hu oldalon, így erre jelen tanulmányban nem térünk ki.

A továbbiakban néhány olyan alkalmazást mutatunk be. amelyek segítségével a TANLET-ben felhasználható tartalmakat lehet létrehozni, illetve a TANLET útvonalakat kiegészítő digitális elemeket lehet fejleszteni.

3.2.2. Whiteboard

A Whiteboard (https://whiteboard.fi/) egy kifejezetten online matematikatanításhoz fejlesztett interaktív, a tanulókkal közösen szerkeszthető virtuális tábla - nem csak számoláshoz. A létrehozott táblát a tanulók a rétegek segítségével egyszerre szerkeszthetik, így minden diák aktívan tud rész venni a feladatokban.

3.2.2.1. Bővebben a Whiteboardról

Előnyök:

- Regisztráció nélkül lehet létrehozni online „osztálytermeket” a tanulók számára.
- A létrehozott virtuális teret egy link segítségével nyithatják meg a tanulók. Ennek elérése számukra is regisztráció nélkül kivitelezhető.
- Hasznos funkciókat lehet beállítani például elérhető a diákok számára egy „várószoba” ahonnan csak a tanár engedélyével léphetnek be az online vászonra; illetve be lehet állítani az automatikus vagy manuális mentési/megjelenítési lehetőséget is (pl.: ha azt szeretnénk, hogy a tanulók rajzai késleltetetten, ne valós időben jelenjenek meg), satöbbi.
- Akár alsós évfolyamokon is könnyen használható – nem igényel nagy tanulást sem a tanári, sem a tanulói részről.
- A matematikához szükséges minden grafikus elem megtalálható benne.
- A tanulók által szerkesztett táblák .pdf-ben menthetőek.
- Egyszerre ad válaszlehetőséget minden tanuló számára.
- A maximális tanulói létszám 50 fő.

Hátrányok:

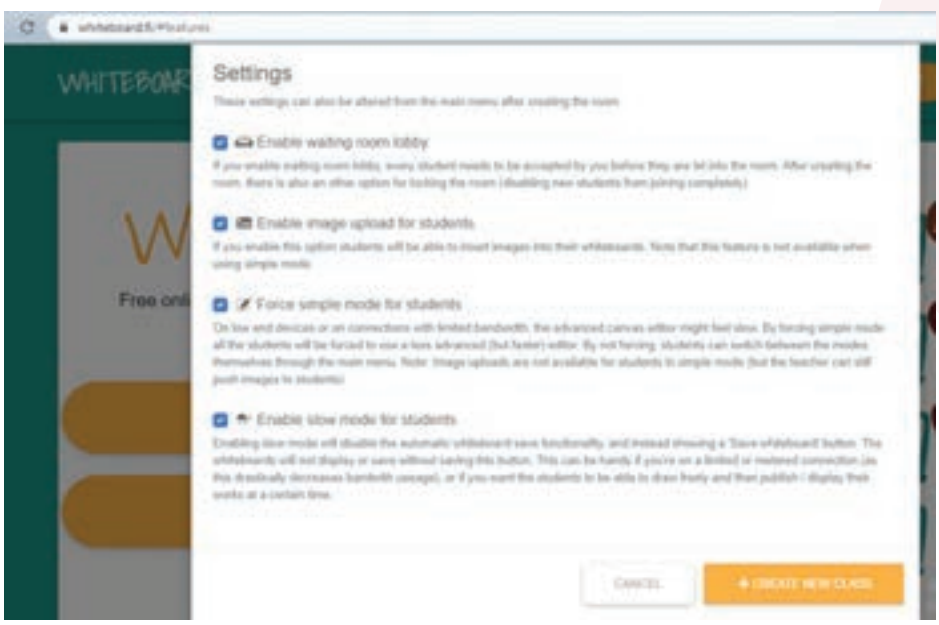
- A felület angol nyelven érhető el, azonban készségszinten könnyen elsajátítható a használata az ikonok segítségével.
- Beállítható ugyan négyzetrácsos háttér, azonban a begépelt szöveg, esetleg számok nem illeszkednek automatikusan a négyzetekbe.
- Mentés nélkül az aktivitás nélküli táblák 2 óra után elvesznek.
- Túl sok emberrel a kapcsolat bizonytalan lehet, ilyenkor könnyen lehet, hogy az óra kereteit újra meg kell teremteni (kapcsolatszakadás esetén).

3.2.2.2. Néhány kép a Whiteboardról

16. ábra: A Whiteboard kezdőfelülete

• Itt, a „New Class” gombra kattintva elérhetőek lesznek a csoportra szabott beállítások, például a képek használatának a korlátozása, vagy egyszerűbb kezelés a tanulók számára.

17. ábra: A virtuális osztályterem beállításai Whiteboard-ban

• A kreált tábla linkjén keresztül a diákok regisztráció nélkül közvetlenül a számukra létrehozott táblába léphetnek be (lásd: alul).

18. ábra: A csatlakozáshoz alkalmas link tanulók számára

- A virtuális tábla felülete, és néhány funkciója: rétegek (pl.: tanulónként), szerkesztés engedélyezése az összes tanulónak (lásd: alul). Ezzel tudjuk személyre szabni a kereteket az oktatáshoz, majd kezdődhet a tanítás.

19. ábra: Whiteboard interaktív felülete rajzoló ikonokkal és egyéb funkciókkal

3.2.3. Kahoot!

A Kahoot! (https://kahoot.it/) egy online felhőalapú teszt- és kvíz készítő alkalmazás, ami könnyűvé és egyszerűvé teszi online feladatok létrehozását a tanár számára, és élvezetessé, könnyedebbé varázsolja a tesztírást a tanulóknak. A kérdésekhez pontszám is rendelhető, ami alapján a teszteredmények értékelhetők és akár osztályozhatók is. A Kahoot! rendelkezik egy feladatbankkal, ahol már meglévő feladatokat is beilleszthetünk a saját kérdéssorunkba, illetve más tanárok által létrehozott teszteket is kipróbálhatunk. A Kahoot! segítségével a gyakorlás, illetve a tanulók teljesítményének mérése egy élvezetes, stressz mentes, könnyen átlátható folyamattá tehető mind a diákok, mind pedig a tanárok számára.

3.2.3.1. Bővebben a Kahoot!-ról

Előnyök:

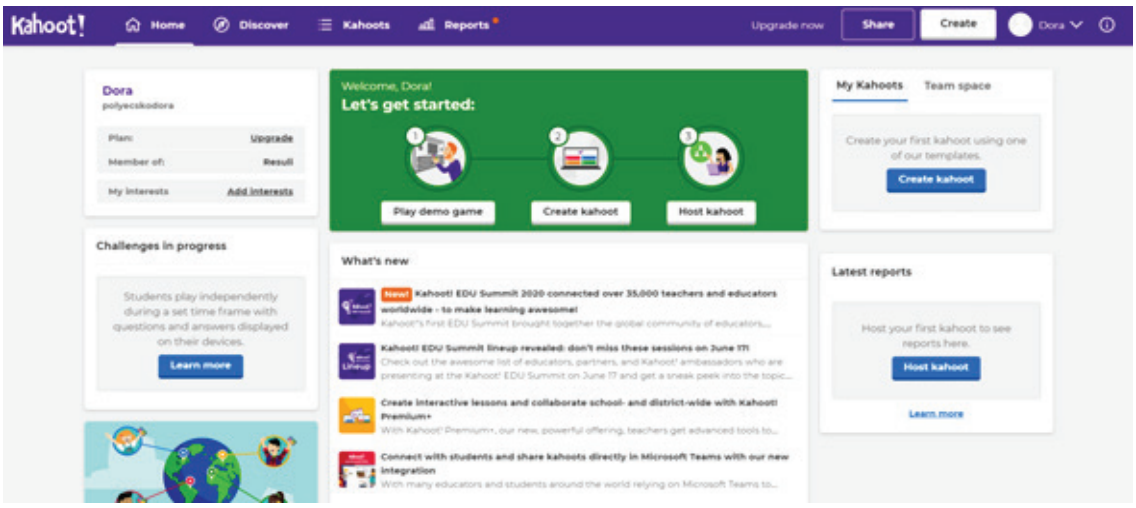
- A tanulók regisztráció nélkül is tudják használni a programot. Az oktató által készített Kahoot!-hoz tartozó PIN kód beírásával – a Kahoot! főoldalán, mely nem azonos a szerkesztői oldallal - azonnal megnyílik a számukra létrehozott kvíz.
- Az ingyenes verzióval is lehet kvízt szerkeszteni, indítani és menedzselni, korlátlan számban - azonban csak feleletválasztós feladattípus érhető el.
- A csoportszervezési módokat azonban nem befolyásolja az előfizetés kérdésköre: diákjaink játszhatnak egyedül, párosan, csoportosan is.
- A felület könnyen tanulható és szerkeszthető. A bonyolultabb feladattípusok és funkciók a fizetős verzióban elérhetőek csak.
- Az ingyenes feladattípus elsődleges tesztelésre, gyakorlásra alkalmas, a fizetős feladattípusokban azonban „puzzle” (gondolkodtatós) elemeket is megtalálhatunk.
- A kérdéssorok mások számára is nyilvánossá tehetők, így a Kahoot! közösségében részt vevők egymás tesztjeit is elvégeztethetik tanulóikkal, vagy ötleteket meríthetnek belőle.

Hátrányok:

- A Kahoot! feladatbankja és egyéb, változatos típusfeladatok csak a fizetős verzióval érhetőek el.
- A program angol nyelven érhető el, de használatáról már sok magyar nyelvű leírás és videó is született.
- Használatához internetre és okos eszközökre van szükség az osztályteremben.

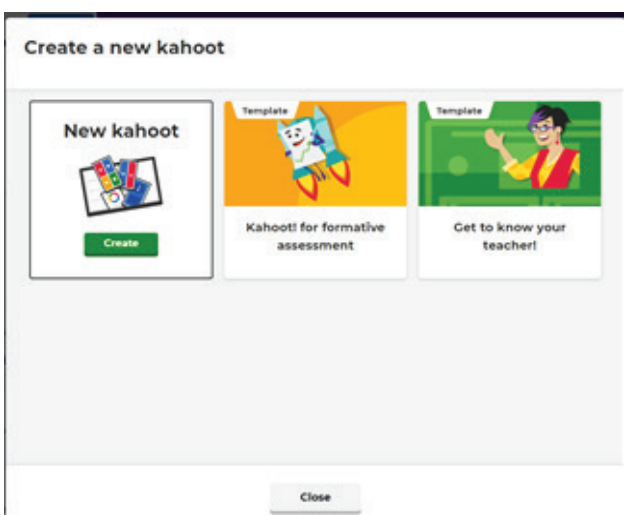
3.2.3.2. Néhány kép és általános leírás a Kahoot!-ról

Rövid regisztráció után (Google fiókkal is lehetséges) a felhasználónév és az iskola megadásával lehet elérni a Kahoot! kezdőfelületét, ami a Facebook hírfolyamához hasonló elosztású. Középen újítások, hírek találhatóak az alkalmazással és használatával kapcsolatban; bal oldalt a személyes adatok; a fenti menüsorban és a jobb oldali sávban pedig saját feladatsorainkat hozhatjuk létre, illetve láthatjuk a tanulók eredményei. (Lásd: alul)

20. ábra: A Kahoot! kezdő felülete

A fenti menüsorban jobb oldalt a „Create” menüpontra kattintva kezdhetünk új kvíz készítésébe.

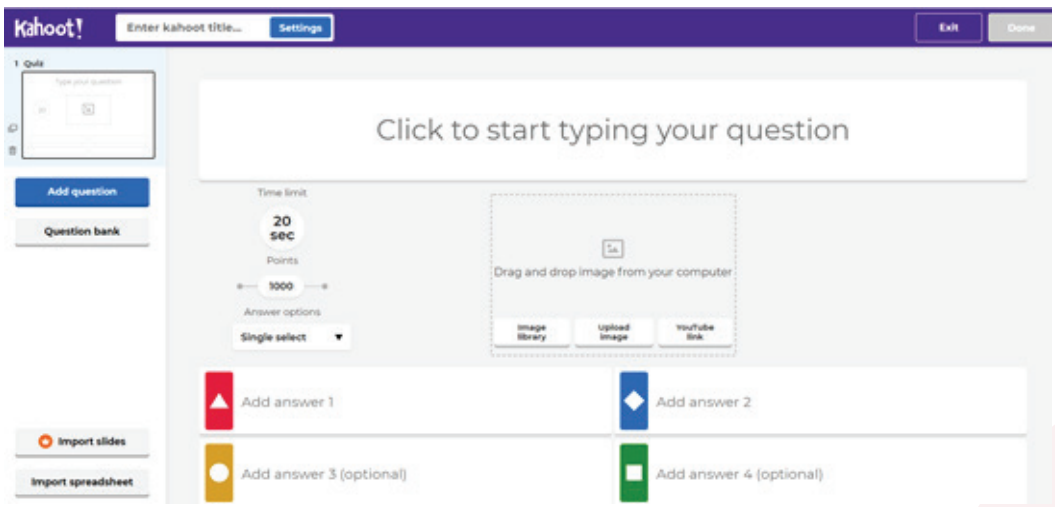

21. ábra: Kvíz készítése Kahoot!-ban

A Kahoot! felülete hasonló a Microsoft PowerPoint szerkesztő felületéhez abban, hogy a képernyő két részre oszlik.

A baloldali, vékonyabb sávban lehet kérdéseket hozzáadni a szerkesztő felülethez, vagy feladatbankból megnyitni új kérdéseket hozzá. A jobboldali, szélesebb sávban lehet a mezőkbe begépelni a kérdést és a válasz alternatívákat. Itt lehet beállítani a feladat típusát, a válaszadásra rendelkezésre álló időt és a helyes válaszért járó pontszámot. Lehetőség van a kérdéshez tartozó kép, vagy Youtube video csatolására is, mely a kérdés fölött fog megjelenni a diákok számára.

Szerkesztésnél a jobb oldali „Done” mezőre kattintva elmenti a munkákat, ez után a kérdéssor link vagy PIN kód segítségével megoszthatóvá válik. Ekkortól már a kérdések és a válaszok importálása is lehetséges MS Excel táblázat formájában.

22. ábra: A Kahoot! feladatszerkesztő felülete

3.2.4. Wooclap

A Wooclap (https://www.wooclap.com/) egy online szoftveres alkalmazás, ami interaktívvá teszi az előadásokat, a tanórákat, a tréningeket és a tanfolyamokat. A Wooclap segíti a hallgatóság bevonódását a frontális előadások menetébe, azonban ennél sokkal többet is tud! A program a Kahoot!-hoz hasonlóan első sorban kvíz készítő alkalmazás, azonban megannyi funkciója van, mely egyedülálló: alkalmas például vaktérképek, vagy névtelen véleményezés felvételére is. A felhasználók az okostelefonjuk segítségével kapcsolódhatnak az előadóval, és az alkalmazásokon keresztül kérdéseket tehetnek fel, illetve ők is válaszolhatnak kérdésekre például szavazás formájában. A Kahoot!-tal ellentétben a Wooclap esetében az oktatónak és a hallgatóknak nem feltétlen kell fizikálisan jelen lenniük egy helyen.

3.2.4.1. Bővebben a Wooclap-ről

Előnyök:

- A Wooclap funkcióival lehetőség nyílik a hallgatóság aktív részvételére az előadás folyamatában, hiszen a program több mint 20 féle interaktív funkcióval rendelkezik.
- Az előadás témájához kapcsolódó témában készíthetünk előre kérdéseket, különböző gyors feladatokat, amik segítik a megértést és a frissen hallott információk elmélyítését.
- Az előadó okostelefonon keresztül előre betervezett, beépített kérdésekkel motiválhatja a hallgatóságot a részvételre, és akár az együttműködésre is, például szavazásokkal, vagy közös szófelhő létrehozásával. Ez egy kvíz készítő alkalmazásban egyedülálló a Wooclap esetében.

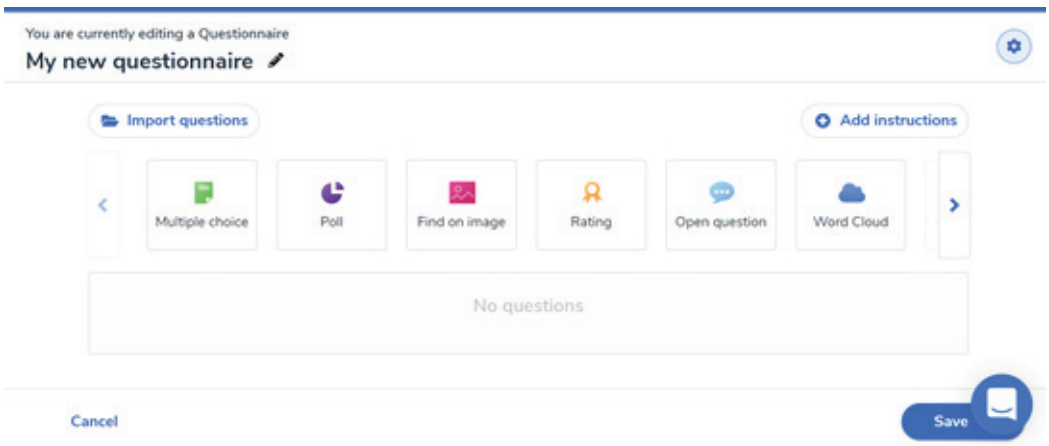
- A hallgatóság akár pontokat is gyűjthet az előadás közben, ami növeli a motivációt a részvételre, hiszen gamification eszközt épít be az órába.
- A hallgatóság valós időben beszélgethet egymással, tehet fel tisztázó kérdéseket, akár az előadó számára is a felületen.
- Az előadó az előadás végére visszajelző, értékelő kérdéseket is állíthat be, melyek kifejezik a hallgatóság elégedettségét az előadással kapcsolatban. A szokásostól eltérően nem csak skála típusú kérdések jelenhetnek itt meg, hanem igaz-hamis típusúak is.
- Az előadás vagy tréning közben keletkezett adatok (szavazások, feladatmegoldások) pdf-ben letölthetőek.
- A Wooclap alkalmazás összeköthető PowerPoint prezentációval, Microsoft Teams-el, Google Slides-al, Pdf és Keynote prezentációval is.
- A Wooclap az egyetlen egy kvízkészítő alkalmazás, ahol vaktérképes kvízt tudunk létrehozni.
- A WooClap alkalmazáshoz egy időben akár 1000 ember is kapcsolódhat egy eseménynél.

Hátrányok:

- Használatához minden részvevőnek szüksége van okostelefonra/számítógépre és stabil internetkapcsolatra is.
- Az ingyenes verzióban 2 aktivitási lehetőség van előadásonként, ami vagy feleletválasztó kérdés, vagy pedig élő szavazás. A többi funkció csak a fizetős verzióban érhető el, habár kipróbálásukra lehetőség van – illetve diákok számára a többi is elérhető.
- A WooClap programba a felhasználók nem tudnak regisztrálni, így eredményeik és válaszaik név nélkül fognak megjelenni (ellentétben a Kahoot!-tal, ahol a hallgatók beazonosíthatóak).
- A WooClap alkalmazás csak angol nyelven érhető el.

3.2.4.2. Néhány kép a WooClapről

Az applikációba Facebook, Google, Microsoft fiókkal, valamint LinkedIn profillal is regisztrálhatunk, ezen kívül intézményeket, iskolákat és vállalatokat is lehet regisztrálni. Mindegyik regisztrációs forma különböző jogosultságokkal jár az ingyenes verzióban. A felületre való regisztráció után a „Create event” menüpontra kattintva kezdhetjük el a kérdések vagy egyéb aktivitások létrehozását. Alul bemutatunk egy példát:

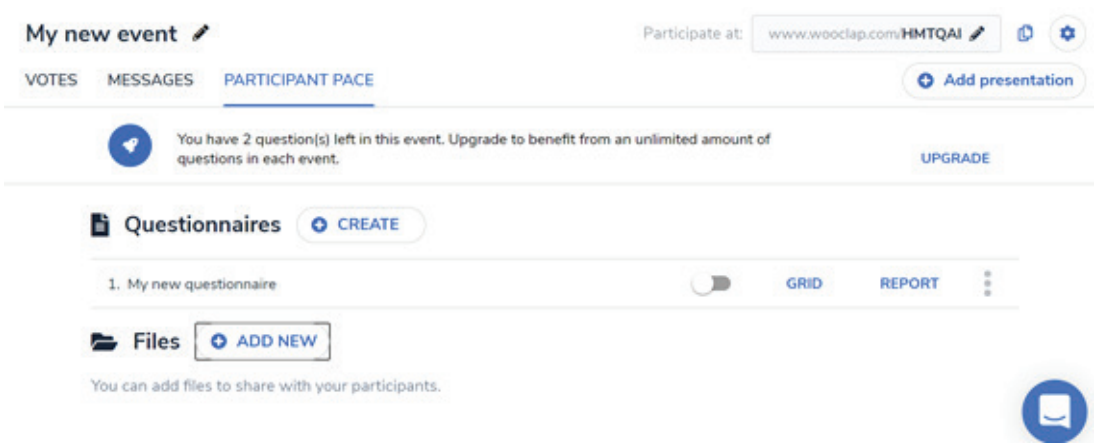
23. ábra: A WooClap esemény szerkesztőfelülete

A közönség, hallgatóság az esemény linkjét megnyitva tudnak kapcsolódni a szavazáshoz. (Lásd, alul.)

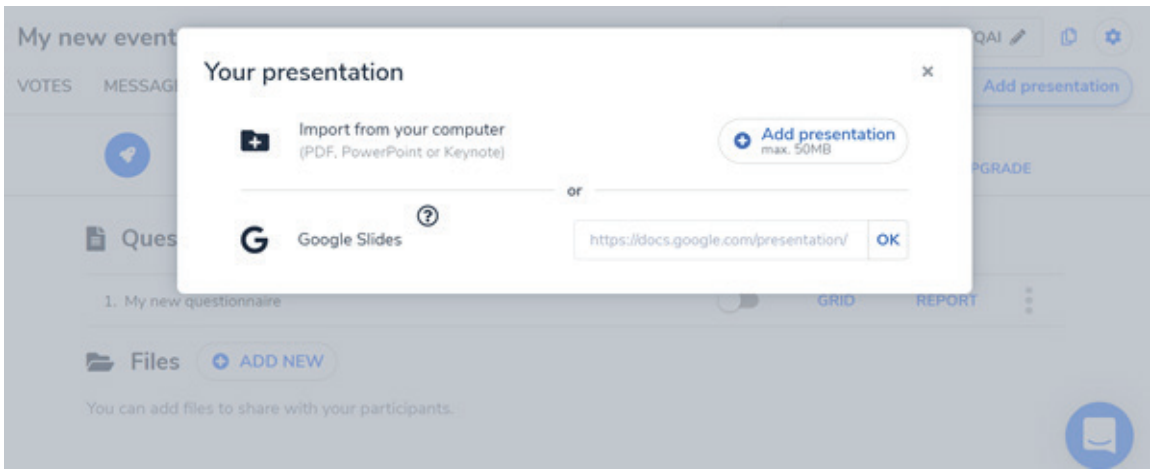

24. ábra: Csatlakozási lehetőség egy WooClap eseményhez

A WooClap szerkesztőfelületének „Participant Place” menüpontjában lehetőség van fájlok megosztására is, amit a hallgatók azonos időben meg is tudnak nyitni saját okoseszközükön.

25. ábra: Fájlcsatolási opció a WooClap alkalmazásban

26. ábra: Meglévő prezentáció csatolása a WooClap alkalmazásban

3.2.5. Learning Apps/Tankockák

A LearningApps (https://learningapps.org/) egy interaktív, online, közösségi feladatbank, ami tantárgyanként és évfolyamonként rákereshető formában gyűjti a feladatokat. A felület neve (magyarul TanKocka) a szerkesztő felületre utal, ahol kisebb-nagyobb kockaszerű képződ-ményekkel tudjuk bemutatni az általunk létrehozott anyagot. Az alkalmazás már magyar nyel-ven is rengeteg, tananyaghoz kapcsolódó építőkockát, vagyis feladatot tartalmaz, ami segíti a tanulók tudásának mélyítését, a tudás alkalmazásának gyakorlását.

3.2.5.1. Bővebben a LearningApps-ról/ Tankockáról

Előnyök:

- Teljes mértékben ingyenes, emellett interaktív, könnyen szerkeszthető és tanulható.
- Sokféle feladattípus közül választhatunk, például: párosítás, memória, képkirakás, feleletválasztós.
- A feladatok készítésénél saját képeket illeszthetünk a feladatsablonba.
- Nyilvánossá tehetjük az elkészült tankockáinkat, és mi is integrálhatjuk más felhasználók feladatait a saját, az adott csoportra szabott feladatbankunkba.
- Évfolyamonként és tantárgyanként is kereshetünk a már meglévő feladatok között.
- A magyar tanterv szinte összes témájához találhatunk kész feladatokat.
- Sok magyar nyelvű leírás és Youtube video található az interneten a tankockák létrehozásáról, az elkészült feladatok menedzseléséről és osztályokhoz rendeléséről.
- A menüsor és minden funkció magyar nyelvű, így a LearningApps használata könnyen megtanulható.

Hátrányok:

- Megbízható internetelérés szükséges hozzá.
- Nem annyira színes és animált, mint más online terek, például a Kahoot!, valamint az óravezetése is statikusabb.
- Hiába a könnyű tanulhatóság, mivel sokaknak ez az első alkalmazása, amit kipróbálnak, ezért az elején általában az oktató és a hallgatók részéről is szükség van egy kis időre, amíg megszokják a felületet.

3.2.5.2. Néhány kép a LearningApps-ról/ Tankockáról

A LearningApps számos nyelven, köztük magyarul is elérhető. A jobb felső sarokban tudjuk kiválasztani nyelvet. A meglévő, publikus tankockák között regisztráció nélkül lehet válogatni. A tanulók regisztráció nélkül is meg tudnak oldani feladatokat, így könnyen ki tudjuk próbálni őket. Regisztrációval azonban saját gyűjteményt készíthetünk és saját osztályt is kreálhatunk, amihez hozzáadhatjuk tanulóinkat (ehhez a tanulóknak is regisztrálni kell).

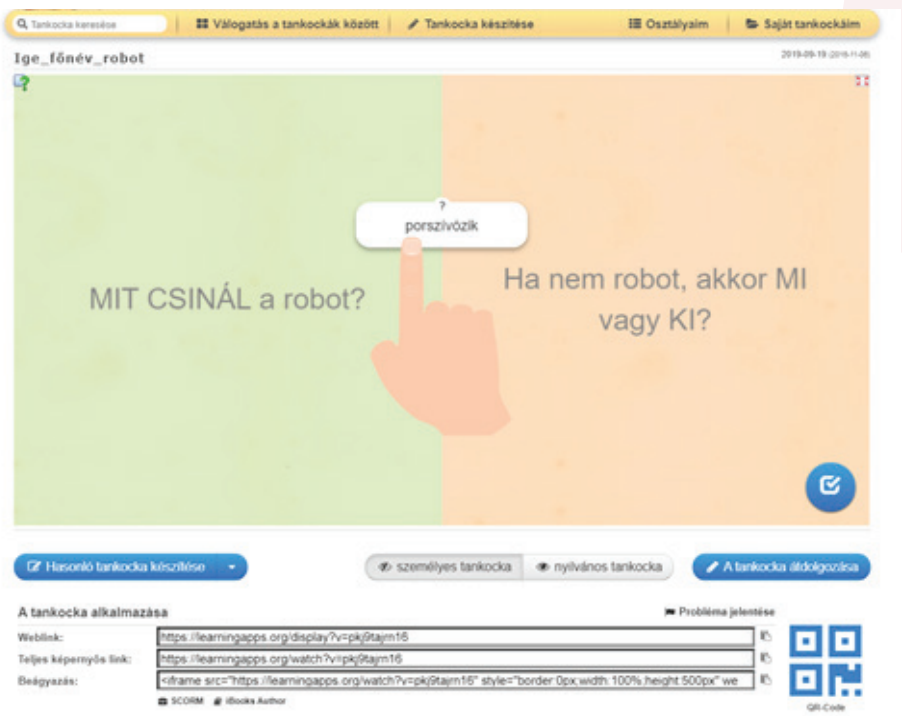
27. ábra: A LearningApps magyar nyelvű kezdőfelülete

A Tankocka készítése menüpontra kattintva az alábbi feladattípusok közül választhatunk (lásd: alul). A feladatokat/tankockákat elmentve a gyűjteményünkbe kerül, amit az általunk kreált osztályokhoz, és így a benne szereplő tanulóinkhoz tudunk rendelni. Az osztályunk tagjai a saját regisztrációjuk alatt találják az elvégzendő feladatokat miután hozzárendeltük őket a csoportjainkhoz.

28. ábra: A Tankocka választható feladattípusai

Minden feladathoz tartozik egy link, ami bárkivel megosztható, beágyazható különböző online feladatbankokba, weblapokba, így tankockáinkat akár több helyen is felhasználhatjuk.

29. ábra: Egy elkészült Tankocka, és a hozzá tartozó megosztható és beágyazható linkek

3.3. Segítség a videós-képernyőképes oktatásban: ajánlott programok

3.3.1. Powtoon

A Powtoon (https://www.powtoon.com) egy animált videó elkészítését segítő felület, ezáltal egy másfajta prezentáció típussal dolgozhatunk, mind előadásokkor, mind házi feladat kiadáskor, valamint a tanulók beszámolói is eltérhetnek a megszokottól.
A klasszikus prezentációs programoktól eltérően (mint PowerPoint, vagy Prezi), a Powtoon az általunk készített előadásból videót készít, animálva, zenével. A Powtoon adatbázisban több ezernyi előre elkészített animáció és ingyenes felhasználható minta téma/zene van, így a videó elkészítéséhez se rajzolnunk, se videót vágnunk nem kell. A program jelenlegi fejlesztései emellett abba az irányba mutatnak, hogy a használathoz rövidesen elég lesz csak a szöveg-könyvet megírnunk.

3.3.1.1. Bővebben a Powtoon-ról ezeket érdemes tudni

Előnyök:

- A szoftver felhő alapú, a regisztráció ingyenes (email címmel, Google/Facebook fiókkal),
- A felület személyre szabott munkakör alapján, és folyamatos „support”, illetve megannyi tanító elem érhető el rajta,
- A felület nagyon elterjedt, ezért a YouTube-on több videó is szól arról, hogy hogyan kell használni – van, ami magyarul is.
- A karakterek és a választható zenék nagyon sokoldalúak, az ingyenes verzióban is.
- Az animációk jól kidolgozottak, szórakoztató nézni az elkészült videókat,
- Az elkészült videók elérhetőek online, de le is tölthetőek,
- A használati felület egyszerű a szerkesztői felületen: a képernyő jobb oldalán választhatóak az effektek, a bal szélén látható a diák száma, illetve az is, hogy hány másodpercig látszik 1-1 dia (ez általában 10).
- Az animációkra kattintva beállíthatjuk az effekteket az egyes animációkra lebontva (az alsó szerkesztő sávon), többek között azt is, hogy mikor jelenjenek meg és tűnjenek el.
- Gyorsan tanulható felület.
- Saját hangfelvételt is tudok feltölteni a videók alá (ezeket érdemesebb előre feltölteni, és utána elkészíteni a videót, hiszen így csökken a szerkesztés időtartama – utólag nehezebb diához szerkeszteni a hangot.

Hátrányok:

- A Powtoon ingyenes ugyan, de egyes minőségi(bb) elemek csak a fizetős verzióban érhetőek el.
- Néha a behelyezett animációk (a különböző operációs rendszerek hatására) pár millimétert el tudnak mozdulni a kész videón.
- Az automatikusan beépített szövegjavító felület nem kezeli a magyar nyelvet.
- Az oldal alapvetően angol.

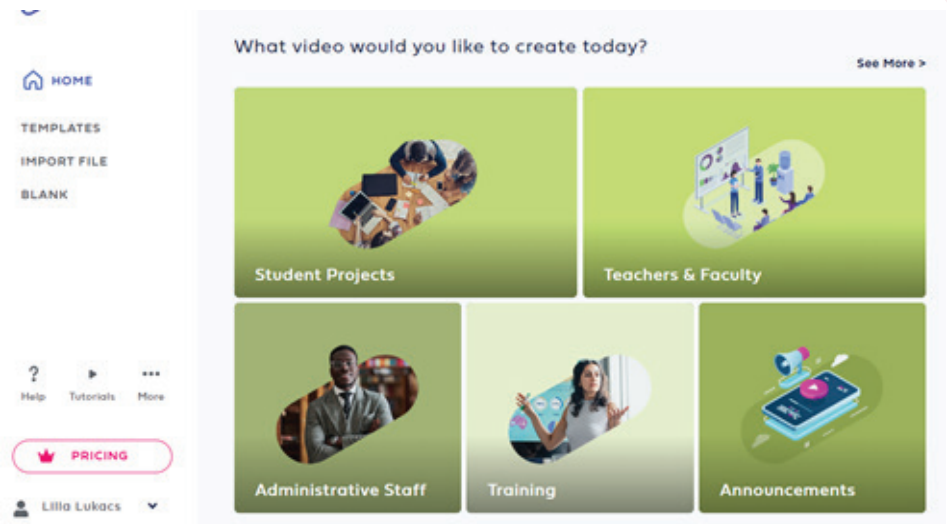
- A felület tud lassú lenni, főleg a letöltést/feltöltés alatt, hiszen nagy fájlokat kezel a grafikáknak köszönhetően a rendszer.
- A grafikáknak köszönhetően az alkalmazás jobban működik újabb típusú gépeken.
- Szövegeket nehezebb vele animálni, mozgatni, mint kép elemeket.

Mindezeken túl, a Powtoon-t szívesen ajánljuk olyan videók készítésére, amelyeknél más típusú prezentációt szeretnénk alkalmazni, vagy a képernyőképes/ felvett videós oktatási megoldások bonyolultabbak lennének és nem képviselnének plusz pedagógiai hozzáadott értéket.

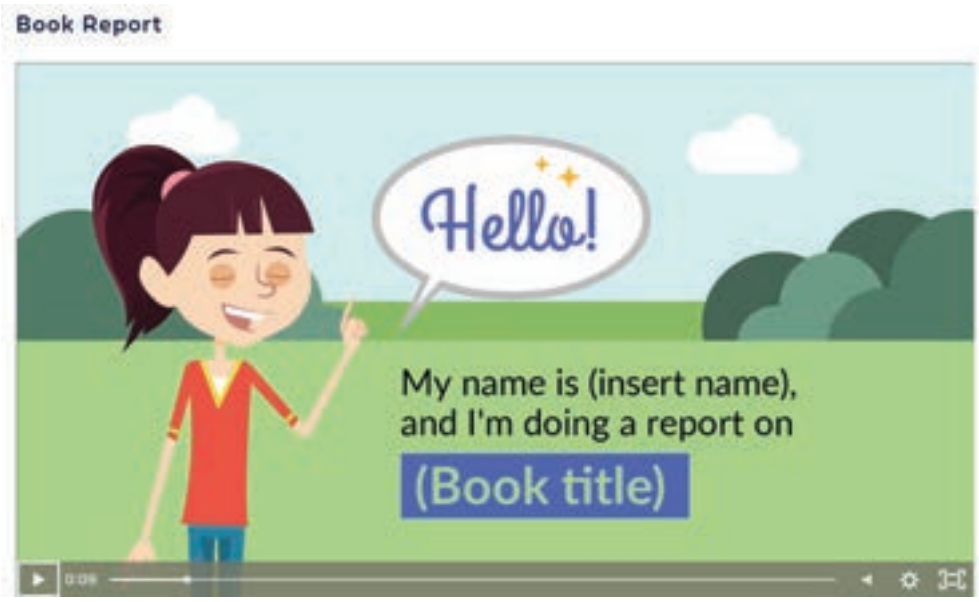
3.3.1.2. Néhány kép a Powtoon-ról

30. ábra: A Powtoon személyre szabható belépési felülete

31. ábra: A Powtoon menü rendszere

32. ábra: Egy szerkeszthető mintavideó részlete egy könyvbemutatóról

3.3.2.Animoto

Az Animoto (https://animoto.com) – hasonlóan, mint a Powtoon – egy videós prezentációs készítő program, mely nagyon hasznos lehet, amennyiben egyedi prezentációkat akarunk létrehozni saját anyagokból. Az Animoto felülete azonban másra specializálódott, mint Powtoon és használata is egy kicsit könnyebb.

3.3.2.1. Bővebben az Animoto-ról ezeket érdemes tudni

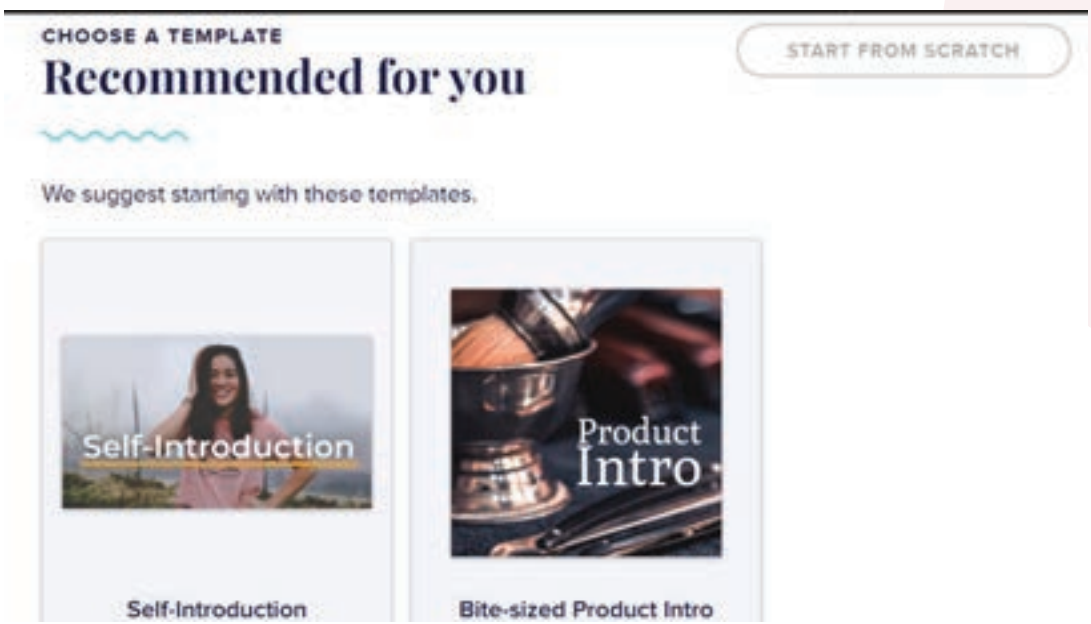
Előnyök:

- A szoftver felhő alapú, a regisztráció ingyenes (email címmel, Facebook fiókkal),
- A felület személyre szabott munkakör alapján, és megannyi tanító elem érhető el rajta, valamint nagy online közösséggel rendelkezik, ezért ezek a csoportok is könnyen elérhetőek,
- Az Animoto alapvetően a saját képek/videók alapján létrehozott egybefüggő, szöveggel, hanggal ellátott prezentációk létrehozását támogatja: animált grafikai elemei nem igazán vannak, ellenben a képvágó/hangszerkesztő eszközei jók,
- Megannyi ingyenesen elérhető minta videó és minta zene található a felületen szerkesztésre, de saját hangot is be tudok illeszteni a videó alá,
- Több fajta eszközön is lehet használni, például mobiltelefonon is,
- A videók minősége nem romlik letöltéskor és ennek ellenére a felület gyors tud maradni, valamint nem igényel annyira újszerű számítógépet,

- A vizuális animációk hiányát az Animoto a betűtípusok nagy tárházával, illetve a Lightroom képszerkesztővel való együttműködéssel kompenzálja,
- Több filter is rárakható a prezentációkra.
- Gyorsan tanulható felület, az első videó regisztráció után pár órával is készen lehet, és addigra a felhasználó kiismeri az egész felületet.
- Az Animoto tökéletes vállalati és marketing célokra, ezért ezeket is jól lehet rajta keresztül oktatni, valamint ünnepi videókat is lehet vele készíteni (például születésnap, karácsony, ésatöbbi).

Hátrányok:

- Az Animoto ingyenes ugyan, de egyes minőségi(bb) elemek csak a fizetős verzióban érhetőek el,
- Az Animoto-ban a videó egészét tudjuk személyre szabni az elkészítés alatt, ezért például egy filter ráhelyezésével az egész videó ugyanabban a filterben fog feltűnni: egyéni képkocka szerkesztésre még nincs lehetőség,
- S habár a programnak több mintája is van, a minták szerkesztési elve azonos, ezért egy idő után az Animoto videók elkezdhetnek unalmassá válni.
- A honlap angol nyelvű, de találhatóak hozzá magyar magyarázó videók is online.

33. ábra: Az Animoto nyitófelülete

3.3.3. Hippo Video

A Hippo Video (https://www.hippovideo.io) egy minden funkciót felölelő videó készítő oldal, első sorban vállalati célokra, azonban az oldalnak kiegészítő jelleggel van oktatást támogató verziója is. Mindemellett a Hippo Video az egyik leggyakrabban használt eszköz videó készítésre: a program tud saját képekből, videókból videót szerkeszteni; tud képernyőképet – hangot – és webkamerát is rögzíteni, valamint ezek tetszőleges kombinációját keverni. A honlap könnyen kezelhető, egyszerű, felhasználó-barát és rengeteg funkcióval bír – azonban a munkafolyamat egy kicsit nehezebb/bonyolultabb, mint az előzőleg bemutatott felületeken, így lehet, hogy a Hippo Video felhasználást megtanulni több időt vesz igénybe.

3.3.3.1. Bővebben a Hippo Video-ról ezeket érdemes tudni

Előnyök:

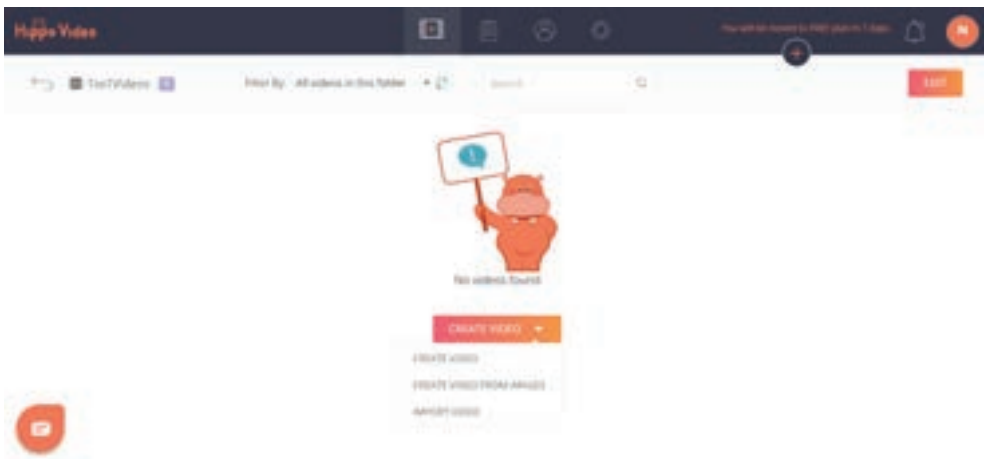
- A Hippo Video-n történő regisztráció ingyenes, felhőalapú. A szoftverhez használhatunk Gmail-fiókot és emailt is.
- A regisztráció után meg kell adni személyes adatokat: cég neve, illetve telefonszám. Elképzelhető, hogy a telefonszám megadása után kapunk egy telefonhívást egy angol nyelvű ügyfélszolgálati munkatárstól a Hippo Video-tól, mivel ez a cég alapvetően nagyobb cégeket szolgál ki; így nagyon odafigyelnek az ügyfelekre. Ez bevett eljárás náluk, hogy regisztráció után segítséget ajánlanak fel – de a felület is biztosít tanító elemeket.
- A felület sokszínű, majdnem minden kamerás megoldást, amire szükség lehet biztosít, emellett a szerkesztéssel további kreatív elemeket is bele lehet vinni a videókba. A Hippo Video egy hiánypótló és tág szolgáltatást nyújtó felület.
- Oktatási felületként használva, videós feladatokat (mappákat) is ki tudok adni a diákoknak, és őket is meg tudom hívni felhasználónak.

Hátrányok:

- Sajnos oktatási célokra kicsit bonyolultabb használni azonban a terméket, mint céges célokra: a regisztráció eredendően céges ügyfeleknek szól, egy ingyenes próbaidőszakkal (free trial), és ezek után lehet átállítani a Személyes Profilban (jobb felső sarok) a tanulói, vagy oktatói státuszra a programot. Ebben az esetben a felhasználás a próbaidőszak leteltével is ingyenes marad.
- A Hippo Video alapvetően Google Chrome-ban működik jól, a többi böngészőben akad. Google Chrome-ban is érdemes hozzá letölteni a Hippo Video böngészőbe beépülő modulját, ugyanis ez által fog tudni a program magabiztosan képernyőképet rögzíteni.
- A rögzítés még sokszor így is problémás tud lenni, a program ugyanis nagy felbontásban veszi fel a videót és a hangot: a videót szerkeszteni azonban csak feltöltés után lehet – ehhez pedig erős internetkapcsolatra van szükség. Sajnos erős internetkapcsolat hiányában az oldal nem jó választás.
- A honlap angol és magyar útmutató kevés helyen található meg hozzá online.

A továbbiakban pár képpel bemutatjuk a felületet, és a legelső lépéseket.

3.3.3.2. Néhány kép a Hippo Video-ról

34. ábra: A Hippo Video videó készítő felülete

A fenti felületet látjuk miután beléptünk, átállítottuk az oktatási felhasználást, és megnyitottuk a videó készítés menüt.

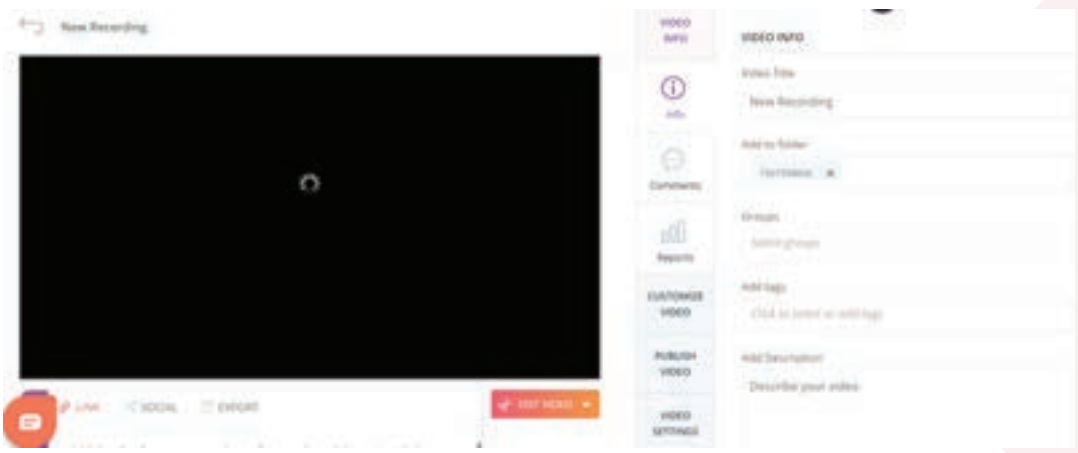

35. ábra: A videó készítés lehetőségei

Amikor rányomunk a videó készítésre, ezek közül a lehetőségek közül választhatunk (akár egyet, akár mindegyiket egyszerre). A felvételre való rányomással egy kis víziló visszaszámol, majd képernyőkép esetén kiválaszthatjuk, hogy melyik lapfület szeretnénk rögzíteni (lásd: alul, 36. kép).

36. ábra: Lapfül választás a Hippo Video-ban

37. ábra: A felvétel befejezése után

A felvétel befejezése után az alábbi képernyő tárul elénk. Itt tudjuk megadni videónk adatait, megosztani azt, illetve további szerkesztést végrehajtani benne. Fontos! Habár a Hippo Videoval több felvételt is gyárthatunk, egy témát érdemesebb egyszerre felvenni és utána a szerkesztéssel kivágni a nem kívánatos elemeket, mint újra és újra, elölről elkezdeni és leállítani a felvételt készítéskor, ugyanis két videót nagyobb kihívás összeszerkeszteni ezen a felületen.
Mindezen hiányosságai ellenére, jó szívvel ajánljuk a Hippo Videot, mert megoldásaiban az egyik legfelkészültebb termék a piacon.

3.3.4. Camstudio

A Camstudio (https://camstudio.org/) egy olyan program, ami az ingyenes letöltést követően lehetővé teszi a számítógép képernyőjén végzett tevékenységek (tehát minden, amit a saját képernyőnkön látunk), és a hozzá adott szóbeli magyarázat rögzítését (mikrofonnal). A program segítségével egyszerűvé válik a képernyőn végzett műveletek, vagy az ott szereplő ábrák magyarázata.

3.3.4.1. Bővebben a Camstudioról

Előnyök:

- A Camstudio menüjében beállítható, hogy a képernyő egészéről, vagy csak egy bizonyos részéről szeretnénk rögzíteni.
- A képernyőn történő tevékenységekről hang nélkül is készülhet felvétel.
- A Camstudio program „kép a képben” funkciójával akár magunkat is rögzíthetjük a képernyőn, beszéd, és a képernyőn való navigálás közben.
- Lehetőség van egyedi kurzor kiválasztására, ami segít a képernyőn történő manipuláció követését a hallgatók számára. Sőt, a kurzus útvonala megvilágítható egy effekttel.
- Szöveg hozzáadása kivitelezhető a felvett videó képére.
- Ingyenesen letölthető, nincs rajta korlátozás, hogy mekkora és mennyi anyagot veszünk fel.
- A Camstudio AVI, illetve Flash formátumban menti le a fájlokat.

Hátrányok:

- Letöltést igényel, tehát a rendszer nem felhőalapú. Ezt nem saját gépre nehéz lehet megtenni, saját gép esetében viszont könnyen alkalmazható: néhány kattintással installál ható a nem egészen 4 MB nagyságú letöltött program, ami különösebb testre szabás nélkül, azonnal használható.
- Az elkészített fájlokat saját gépre mentve tudjuk használni, és meglehetősen nagy tárhelyet igényel a tárolásuk. Emellett a program futtatása is modernebb gépeken egyszerűbb.
- A felület használatához alapszintű angoltudás szükséges.
- A telepítés során emellett beépülő modulok is települhetnek a gépünkre, ugyanis a programnak több ismert adatvédelmi gyengesége is van.

3.3.4.2. Néhány kép a Camstudio felületéről

A Camstudio (https://camstudio.org/) egy olyan program, ami az ingyenes letöltést követően lehetővé teszi a számítógép képernyőjén végzett tevékenységek (tehát minden, amit a saját képernyőnkön látunk), és a hozzá adott szóbeli magyarázat rögzítését (mikrofonnal). A program segítségével egyszerűvé válik a képernyőn végzett műveletek, vagy az ott szereplő ábrák magyarázata.

38. ábra: A camstudio.org felületén a zöld ikonra kattintva lehet megkezdeni a letöltést

39. ábra: A letöltött fájlt megnyitva megjelenő felület, melyen meg tudjuk kezdeni a telepítést

40. ábra: A telepítést követően megnyíló program kezdőfelülete, ahol a rögzítést el tudjuk kezdeni

3.3.5. Explain Everything

Az Explain Everything (https://explaineverything.com) egy felhőalapú szoftver, melyen egy innovatív, interaktívan szerkeszthető virtuális táblát használhatunk, ami lehetővé teszi gondolatok, magyarázatok szemléltetését, megjelenítését bárki számára. Az Explain Everything webes alkalmazás használatakor a rajztábla szerkesztése közben hanganyag készíthető, mely később visszamenőlegesen is szerkeszthető.

Az EXplain Everything kiválóan használható magyarázó videók készítésére, amelyek aztán a TANLET-be illeszthetők.

3.3.5.1. Bővebben az Explain Everything-ről

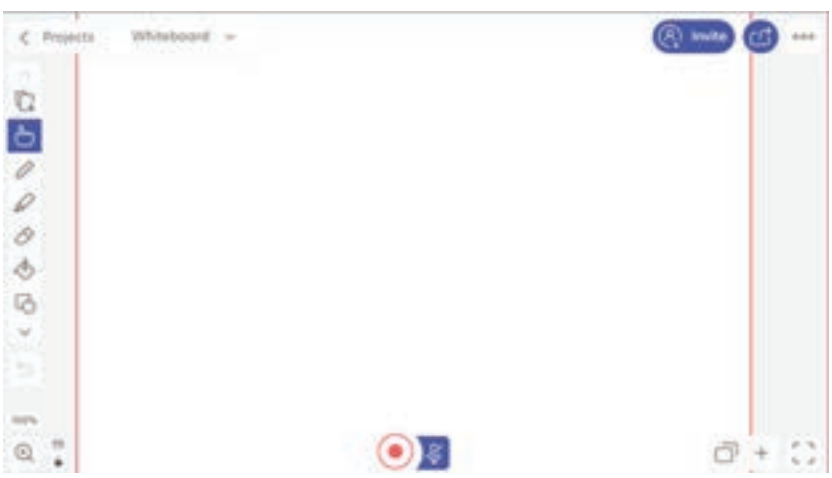
Előnyök:
- Az Explain Everything egy online, interaktív rajzoló felület.
- Könnyen átlátható. A hagyományos rajzolóprogramokból (pl.: Paint) már jól ismert ikonok segítségével használata egyszerűen megtanulható.

- A felület regisztráció nélkül is kipróbálható, a megosztáshoz azonban már szükséges regisztrálni, ami Google fiókkal is lehetséges.
- Lehetséges a közvetlen tartalommegosztás a felsorolt alkalmazásokból: iCloud, GDrive, Box, Dropbox, OneDrive, Evernote.
- Az Explain Everything - mint egy multimédiás, online interaktív rajztábla - lehetővé teszi képek, videók és szabad kézzel készített rajzok, jegyzetek integrálását is.
- Az Explain Everything beépített hangrögzítőjével a rajztáblán történő magyarázat valós időben rögzíthető. Ez azonban – a piacon található többi szoftverrel szemben - bármikor visszanézhető, sőt, még bővíthető is, illetve a közösség bármely tagja fűzhet hozzá kiegészítést, vagy saját hanganyaggal narrált vizuális magyarázatot.
- A program által kínált virtuális rajztáblája a végtelenségig bővíthető.
- A rajztábla minden eleme, illetve a képek egyenként is nagyíthatók a „zoom funkció” segítségével.
- A rajztábla jobb felső sarkában lévő ikonnal másokat is meghívhatunk az adott rajztábla szerkesztésére.
- A meghívott tagok hanghívással is kommunikálhatnak egymással a programon belül.
- Az elkészült videó egy link segítségével megosztható, vagy elmenthető PDF és MP4 formátumokban.

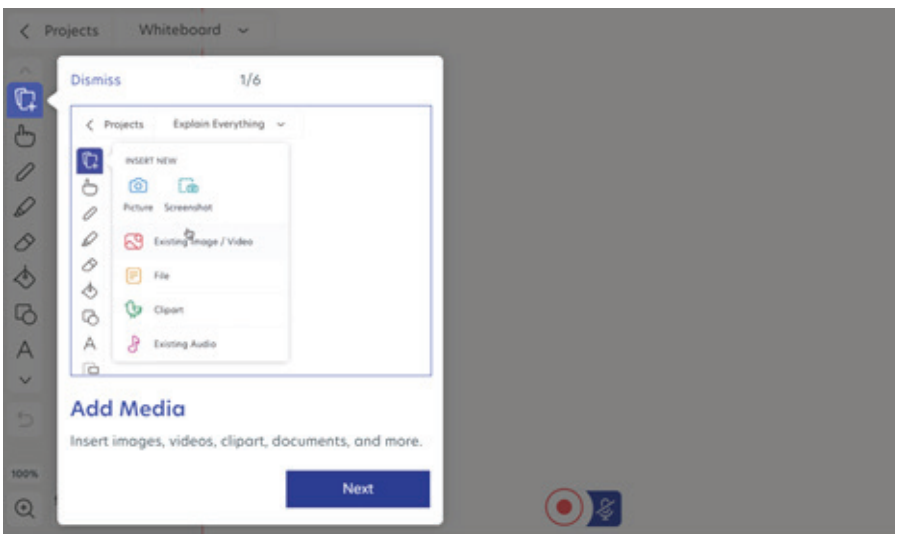
Hátrányok:

- Az Explain Everything webes alkalmazás ingyenes verziója csak korlátozott (3 db) projekt, azaz rajztábla szerkesztését teszi lehetővé; illetve egyes elemek is csak fizetés után érhetőek el.
- Megbízható internetkapcsolat szükséges a használatához, mivel a hangfelvétel és a grafikus magyarázat felvétele is valós időben, online történik.
- A program biztonságos használatához, és lehetőségeinek kiaknázásához érdemes mind a diáknak, mind a tanárnak időt szánni rá, hogy megtanulják a közös használat előtt.
- A felület angol nyelvű, kevés magyar leírás található hozzá.

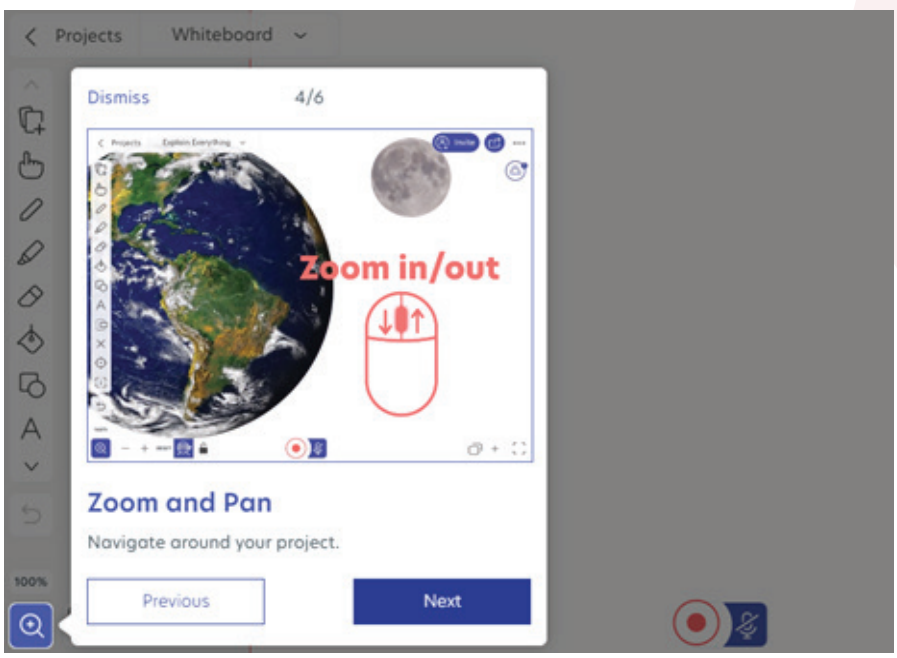
3.3.5.2. Néhány kép az Explain Everythingről

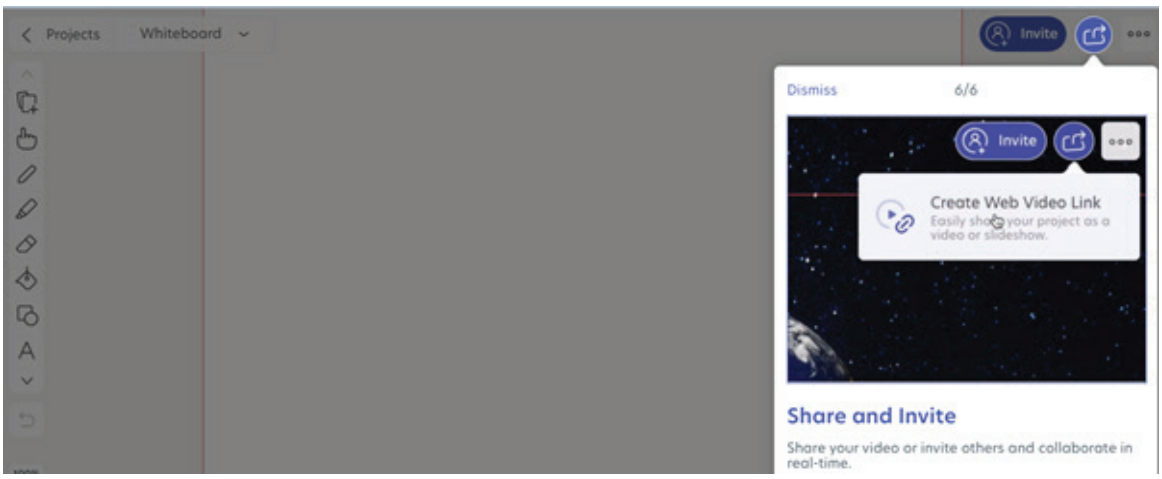
41. ábra: Az Explain Everything alkalmazás nyitófelülete

42. ábra: Multimédiák csatolási lehetőségei a felületen

43. ábra: A végtelenségig bővíthető virtuális vászon „zoom” funkciója

44. ábra: Megosztási, mentési lehetőségek az Explain Everything alkalmazásban

3.3.6. YouCut

A YouCut egy android alapú (letölthető a Google Playstore-ból) videószerkesztő és vágó alkalmazás, melynek használata okostelefonon a legoptimálisabb. A program a megszerkesztett felvételeket vízjel nélkül menti el a telefonra, ahonnan a videó könnyedén feltölthető, megosztható bármilyen platformon.

3.3.6.1. Bővebben a YouCut-ról

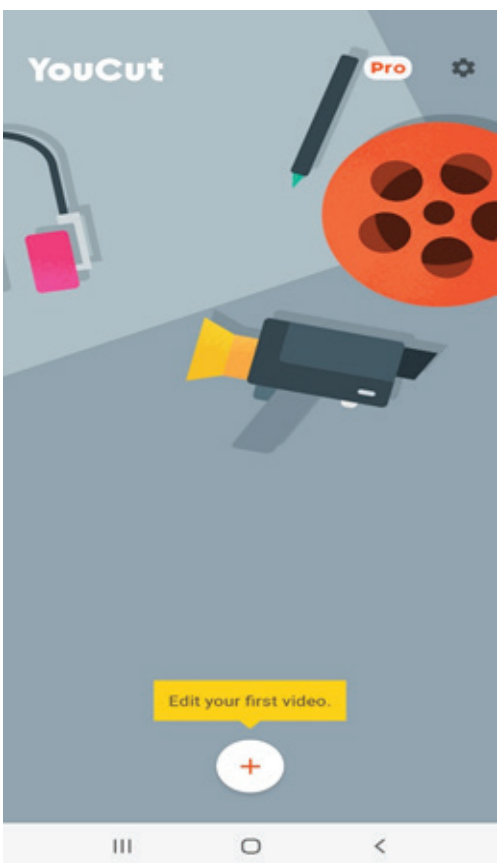
Előnyök:

- Gyorsan készíthető vele érdekes, figyelemfelkeltő videó a mobilunkon, korábban rögzített felvételek szerkesztésével. Több felvétel összevágása is lehetséges.
- A YouCut lehetővé teszi a felvételek vízjel nélküli szerkesztését, így az elkészült videó nem tartalmaz kéretlen reklámot.
- A videófelvételhez készíthető utólagos hangfelvétel, narrálás.
- Használatához nem szükséges internetes kapcsolat.
- A szerkesztő ikonok könnyen azonosíthatók, az applikáció kezelése könnyen és gyorsan megtanulható.
- Az applikáció ingyenes verziója is teljes értékű alkalmazás, tartalmaz minden funkciót, kivéve egy-két effektet.
- A felvétel bármely pontján beszúrhatunk hangfelvételt, feliratot, vagy különböző emojikat; ezen túl megváltoztathatjuk a színeket, különböző filtereket tehetünk a felvételre.
- A kész videó exportálása során több verzió közül is választhatunk, annak fényében, hogy hol akarjuk a videót felhasználni.

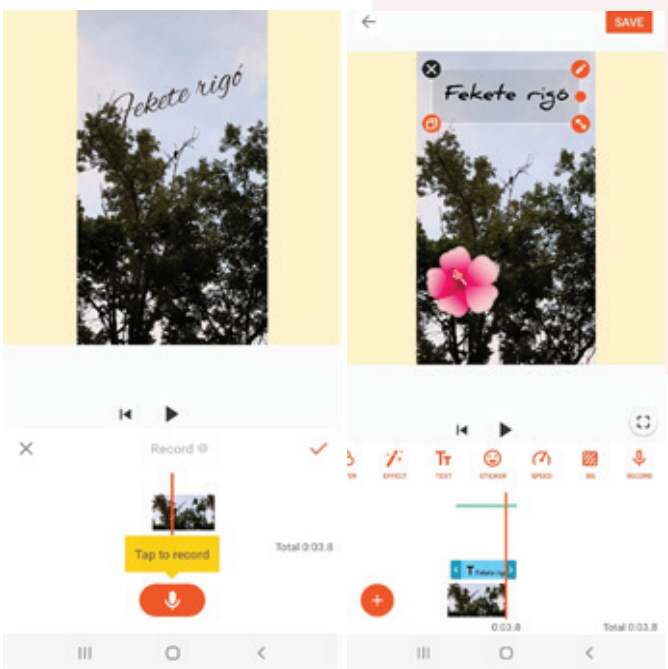
Hátrányok:

- Használatához megfelelő tárhellyel rendelkező okostelefon szükséges (első sorban).
- Android applikáció, ezért Android okostelefonokon működik a legoptimálisabban. Tabletre gond nélkül telepíthető, azonban asztali számítógépes verziójához egy emulátor („közvetítő, szimulátor program") telepítése szükséges (pl.: BlueStacks).
- Mivel elsődlegesen androidos készülékekre lett kifejlesztve, ezért a videó minősége sokszor romolhat vágás közben – azonban mégis ajánljuk, mivel a legjobban, legegysze rűbben használható vágóprogram a piacon, ami korábbi felvételekből, szép effektekkel tud videót összevágni.

3.3.6.2. Néhány kép a YouCut-ról

45. ábra: A YouCut kezdőfelülete okostelefonon

46. ábra: Hangfelvétel készítése és feliratok, matricák elhelyezése YouCut applikációban

3.3.7. Doodly

A Doodly (https://www.doodly.com) egy animációs szoftver, amivel oktatóvideókat, infografikákat, igényes és egyszerű magyarázó videókat hozhatunk létre automatikus grafikai elemekkel. Az utóbbi időben elterjedt doodle „firkálós" videók alkalmasak arra, hogy röviden, tömören, mégis a figyelmet fenntartva hozzunk létre izgalmas tartalmakat. A rajz a narrációval együtt alakul, ami igazán érdekessé és professzionálissá teszi ezeket a videókat – a Doodly alkalmazással egy ilyet tudunk készíteni pár kattintás után.

3.3.7.1. Bővebben a Doodly-ról

Előnyök:

- Egyszerűen és gyorsan lehet létrehozni animált oktatóvideókat. A program könnyen tanulható, rajztudás nem szükséges hozzá.
- A fekete-fehér grafika nem tereli el a figyelmet a tartalomról, mégis fenntartja a figyelmet.
- Rengeteg háttérből és előre rajzolt figurából tudunk választani, amiket személyre tudunk szabni, kiegészíteni saját feliratokkal.
- Megválaszthatjuk a háttérzenét is.
- Saját képeket, betűtípusokat és zenét is feltölthetünk.
- Mindezeket egy idővonal segítségével videóvá fűzhetjük össze.

Hátrányok:

- Csak előfizetős verzióban használható – de megvásárlása után minden frissítésre jogosultak leszünk, nem előfizetős rendszerben működik.
- Angol nyelven érhető el.
- Internet nélkül nem használható a kész videó sem.
- A videók mentése sok időt vesz igénybe.

3.3.7.2. Néhány kép a Doodly-ról

47. ábra: A Doodly kezdőfelülete

48. ábra: A Doodly szerkesztő felülete

3.4. Kitekintés: hasznos listák, csoportok

Fentebb megannyi adaptációra ajánlott és videó készítést segítő programot bemutattunk. Az IKT-s oktatás művelésében azonban az egyik legfontosabb elem a folyamatos önművelés, melyhez az online és/vagy pedagógus közösségek rengeteg segítséget tudnak adni. Tisztában vagyunk vele azonban, hogy ezeket a közösségeket, listákat rutin nélkül nehezebb megtalálni, így a következő oldalakon segítséget szeretnénk nyújtani ahhoz, hogy ebbe a közösségbe könnyebb legyen belépni. Megosztunk tehát pár tippet, csoportot, listát, ahol az önművelést/szinten tartást a közösség támogatja és elősegíti. Ezek:

Megnevezés	Elérhetőség
Online otthonoktatás csoport	Facebook: https://www.facebook.com/groups/onlineotthonoktatas/
Távoktatás, digitális oktatás, e-tananyagok	Facebook: https://www.facebook.com/groups/1463814070458396/
Digitalis oktatas Magyarorszag csoport	Facebook: https://www.facebook.com/groups/231050284691475/
Digitális szülő csoport (az Online otthonoktatás csoport testvér csoportja)	Facebook: https://www.facebook.com/groups/digitalisszulo/
Online Oktatás - Tippek & Megoldások csoport	Facebook: https://www.facebook.com/groups/1235325360005094/
Gamification a magyar oktatásban	Facebook: https://www.facebook.com/groups/1525540994344871
Magyar Digitális Oktatásért Egyesület	Facebook: https://www.facebook.com/mdoe.hu/ Honlap: http://mdoe.hu
Digitális Pedagógus Éves Konferencia	Facebook: https://www.facebook.com/digitalispedagogus/ Honlap: http://digitalispedagogus.hu/
Oktatás2030	Facebook: https://www.facebook.com/oktatas2030 Honlap: www.oktatas2030.hu
Oktondi - OKTatás ONline DIgitálisan	Facebook: https://www.facebook.com/oktondi Honlap: https://www.tavoktatas2020.hu
Digitális Tudatosság	Facebook: https://www.facebook.com/digitalistudatossag/ Honlap: https://digitalistudatossag.hu/

IKT és módszertani tanári szoba csoport	Facebook: https://www.facebook.com/groups/768739233177535/
„IKT és egyéb ötletek főként alsós tanítóknak" csoport	Facebook: https://www.facebook.com/groups/221845938742346
IKT eszközök alkalmazása alsó tagozaton	Facebook: https://www.facebook.com/groups/425846060952007/

Összegzésként pedig álljon itt egy lista, amit az ELTE PPK egyik oktatója, Czirfusz Dóra (2020) készített ajánlásként, amit azzal kapcsolatbanosztott meg az egyik ilyen csoportban, hogy milyen helyzetben milyen eszközöket érdemes használni.

49. ábra: Ajánlás távoktatáshoz – digitális oktatáshoz (Czirfusz Dóra, 2020)

Összegzés

4

Az elmúlt oldalakon megismerkedhettünk tehát mind a projekttel, mind a projekt felzárkóztatáshoz és fejlesztéshez kapcsolódó legfontosabb elemeivel, illetőleg az elkészült két tananyag szakmai hátterével és indokoltságával is. **A felzárkóztatás témakörében** áttekintettük az alapfogalmakat, a szakpolitikákat és válfajaikat, valamint foglalkoztunk demográfiával, jogi háttérrel és hazai felzárkóztatási jó gyakorlatokkal is – különös kitekintéssel a tanodai rendszerre és annak finanszírozására. Ezt a témakört összegezve a legfontosabb következtetések egyike talán az, hogy az elmúlt 20 év szakpolitikai próbálkozásai ellenére Magyarországon még mindig az egyik legszelektívebb iskolarendszert találhatjuk meg Európán belül. 2010 előtt a kevésbé központosított kormányzás csak helyileg tudott kisebb sikereket elérni az inklúzió és a felzárkóztatás területén; a nagyobb fősodor szakpolitikák nem oldották meg a leszakadás problémáját (sem a korai iskolaelhagyás nem csökkent; sem a halmozottan hátrányos helyzetű vagy hátrányos helyzetű tanulók aránya nem javult; illetve még mindig erősen szegregál a rendszer). A központosított oktatás sikereit és kudarcait még nehéz értékelni, azonban az megfigyelhető, hogy vannak olyan tendenciák és rendelkezések (például a tankötelesség korhatárának módosítása), melyek a sikert kétségessé teszik – ennek értékelésére és hosszú távú hatásainak felfejtésére azonban még várnunk kell.

Ezeken túl, elmondható, hogy a **fejlesztés kapcsán** első sorban a digitális fejlesztéssel foglalkoztunk - hiszen ez a projekt alapja – szóba került az inkluzív környezet, a digitális oktatás, a digitális intelligencia és a digitális állampolgárság is. Az első tanulmányban foglalkoztunk már a digitális oktatáshoz kapcsolódó szakismeretekkel, így ez a fejezet szorosan összefügg az ott leírtakkal. A digitális fejlesztés és a felzárkóztatás kapcsolatának küszöbén bemutatásra került pár európai jó gyakorlat, többnyire az Európai Fejlesztési Ügynökség kritérium rendszerén keresztül. A jó gyakorlatok összegzésében azt láttuk, hogy van ugyan Európa szerte helyenként nemzeti törekvés (és jó gyakorlat) az IKT eszközök elterjedt használatára – az inklúzió és az IKT kapcsolata azonban sokszor csak a speciális nevelési igényű hallgatók (a klasszikus értelmezésben; tehát a tehetségesek és a leszakadó népcsoportok itt nem tartoznak ebbe a kategóriába) körében kerül elő témaként. Ennek ellenére megannyi fejlesztett módszert és jó gyakorlatot láttunk, mely más társadalmi csoportokra is adaptálható lehet, illetve több szakpolitikai rendelkezés is említésre került, amely példaként járhat elől.

Az **elkészült tananyagok** (önismeret és szövegértés) viszonylatában pedig sorra vettük a tananyagok mögött lévő szakmai princípiumokat, elveket és elképzeléseket. Az önismeretnél foglalkoztunk az önismeret kialakulásával, és a projekthez kapcsolódó életkori sajátosságokkal és kihívásokkal (kiemelten a különböző énképekkel és korosztályokkal). A szövegértés kapcsán felvázoltuk a célcsoport legnagyobb kihívásait (a bernstein-i nyelvi kód elméleten keresztül), a szövegértés fogalmát és fontosságát, valamint kitekintést tettünk a szövegértés nemzetközi fontosságára mérések és következtetések kapcsán (szelekció, hátránykompenzáció, iskolai különbségek). Továbbá, a szövegértéshez kapcsolódóan foglalkoztunk a projekt rejtett tantervével, rejtett tananyagával: a digitális írástudással, mint a modern világ egyik leggyorsabban fejlődő és legfontosabb kompetenciájával. Ezen belül kitekintést tettünk a digitális intelligencia, a digitális műveltség, valamint a digitális állampolgárság irányába; s megpróbáltuk röviden megfogalmazni a projekt szakmai hozzáállását, illetve szerepvállalását is ezeken a területeken belül. Ugyanitt került bemutatásra az önismeret tréning vázlata, melynek felépítése látható, hogy kapcsolódik a bemutatott szakmai háttérhez.

4

Az utolsó fejezetben pedig **bemutatásra került több olyan applikáció, program** mellyel a pedagógusok gyakorlati munkáját igyekeztünk megsegíteni: bemutattunk olyan programokat, melyek teljes adaptálást ajánljuk a projekt alatt (5 darab program), illetve olyanokat is, melyekkel a digitális oktatás elemeinek elkészítését igyekeztük megkönnyíteni (vágás, videó készítés, animáció, satöbbi – 7 program). Ezek az információk a pedagógusok készségszintű változását hivatottak facilitálni. Ennek a fejezetnek legutolsó alpontjaként – a fenti célt megerősítve – pedig közöltünk egy gyűjtést, melyben olyan csoportokat ajánlunk megtekintésre, ahol a digitális oktatásban még kezdő pedagógusok támogatói csoportokra, közösségre találhatnak. Mindezek által reméljük, hogy egy-egy elakadásnál nem adják fel az innovációt, és munkánk hosszútávon is sikeres lesz.

Tapasztalataink szerint ezek azok az alapfogalmak, alapismeretek melyek a projekt elengedhetetlen elemeit alkotják, amikor a fejlesztés és a felzárkóztatás kapcsolatáról beszélünk. Még egyszer fontosnak tartjuk hangsúlyozni, hogy a tanulmány módszertani-szakmai iránymutatásként született azon kollégák számára, akik az általunk elkészített tananyagokat használni, fejleszteni kívánják – s nem a tudományművelés volt az elsődleges célpont.

Ezt azért is fontos kiemelni, mert a projektnek ebben a szakaszában már vannak olyan **gyakorlati tapasztalataink**, melyek ezeket a megfigyeléseket és igényeket támasztják alá – ilyenek például a tréningek általános visszajelzései. Ezek így szólnak (a teljesség igénye nélkül, hiszen a tapasztalatok összegzése a legutolsó tanulmány témája, feladata):

- „A Tanlet azért is jó, mert kevésbé uniformizált, színes, dinamikus formavilágú. Az egységesített tesztek a diákok szemében sokszor túl egyhangúak.”
- „A diákok könnyen megtanulják a táblagépek használatát. Mindössze a diákok 10-15 százalékának jelent komolyabb problémát az eszköz használatának elsajátítása. Ennek egyértelműen az az oka, hogy ezeknél a diákoknál otthon nincs internet, nincsenek hasonló eszközök.”
- „A Tanletes oktatás nem csak a módszertan és az átadott tananyag (tudásanyag) miatt fontos, de a diákok megtanulják használni a digitális eszközöket is.”
- „A pedagógusok jelezték, hogy szeretnének olyan tanyagokat előállítani, ami kizárólag kérdéseket tartalmaz. A kérdések nem teszt, hanem inkább rávezető jellegűek lennének, ezáltal is játékosan tanítva a gyerekeket.”
- „A tesztkérdések felhasználása dolgozatként is felmerült. Ez azért lenne kényelmes a pedagógusoknak, mert így automatikusan mérhető lenne a tudás.”
- „A pedagógusok úgy gondolják, hogy az általános témák felelnek meg leginkább a felzárkóztatási céloknak. A túl speciális témák kevésbé alkalmazhatóak közepes- és nagy csoportokban.”
- „A felzárkóztatásokkal kapcsolatban a pedagógusok azon a véleményen vannak, hogy általában az alapvető dolgokkal kapcsolatban kell „szintre” hozni a diákokat, a speciális, lexikális tudás megszerzésére megfelelőek hagyományos a tanórák is.”

- „A pedagógusok kértek javaslatot azzal kapcsolatban, hogy a kapott tableteken a Tanleten kívül milyen egyéb oktatószoftverek használhatóak felzárkóztatás céljából."

Ezeknek a visszajelzéseknek és igényeknek a fényében készült tehát el a fent említett struktúrában ez a tanulmány.

Azonban **mindezeken túl** fontos még megjegyezni – ami már az előszóban is lefektetésre került – hogy ez a tanulmány a második része egy öt elemből álló támogató csomagnak, s a projekt folyamán a további dokumentumokban kitekintéssel leszünk még több hasonlóan fontos fogalom és témakör iránt, illetve több tananyag és az általános projekttapasztalatok is bemutatásra kerülnek majd. A tananyagokhoz kapcsolódó témák, a teljesség igénye nélkül, a következőek: tehetséggondozás, kompetenciák, kompetenciafejlesztés és jó gyakorlatok, minőségbiztosítás. Tananyag szinten pedig: matematika, honismeret, illemtan, környezetismeret, sporttörténet.

Munkánkkal reméljük, hogy hozzájárultunk a pedagógus kollégák sikeres egyéni munkájához. Mindenkinek sikerekben gazdag felzárkóztatást és fejlesztést kívánunk a projekten belüli és a projekttől távolálló pedagógiai munkákban is!

Hivatkozásjegyzék

1. DARTKE (2018): Szakmai Terv

2. Dr. Hámoriné Váczy Zsuzsa (2014): Integrált Pedagógiai Rendszer Oktatási Segédanyag. Integrációs Szakmai Feladatokra és Pedagógus-szakvizsgára Felkészítő Szakirányú Tovább képzési Szak Programhoz. A Támop-4.1.2.B.2-13/1-2013-0005. Projekt 2. Modul – 16. 7. résztevékenység keretében kidolgozva.

3. Expanzió (2015): Felzárkóztató programok az elmúlt húsz évben. In: Felzárkóztatás, hatás vizsgálatok. Elérhető: http://mek.oszk.hu/15500/15582/15582.pdf

4. Fehérvári Anikó (2015): Társadalmi mobilitás és az iskola. In: A nevelésszociológia alapjai. Elérhető: http://mek.oszk.hu/14500/14566/14566.pdf

5. Fejes József Balázs (2014): Mire jó a tanoda? In: Esély 2014/4. Elérhető: http://www.staff.u-szeged.hu/~fejesj/pdf/Fejes_2014_Tanoda_Esely.pdf

6. Ferenczi Anita (2004): Esélyteremtés hátrányban. Elérhető: https://hirmagazin.sulinet.hu/hu/pedagogia/eselyteremtes-hatranyban

7. Híves Tamás (2016): Halmozottan hátrányos helyzetű tanulók és az Integrációs Pedagógiai Rendszerben résztvevők statisztikai elemzése. Elérhető: http://www.kompetenspedagogus.hu/sites/default/files/05-autonomia-es-felelosseg-pte-btk-ni-2016-01szam.pdf

8. Huszár Ágnes (2015): A nyelvi szocializáció és az iskola. In: A nevelésszociológia alapjai. Elérhető: http://mek.oszk.hu/14500/14566/14566.pdf

9. Juhász Valéria (2014): Esélyegyenlőség az oktatásban: az inkluzív oktatási rendszer a párbeszéd iskolája. Elérhető: http://www.juhaszvaleria.hu/wp-content/uploads/2014/07/inkluzív-iskola-a-párbeszéd-iskolája.pdf

10. Kerékgyártó László (2009): Felzárkóztatás a felnőttkor küszöbén. Elérhető: http://ofi.hu/tudastar/tanulas-kora/felzarkoztatas

11. Klenovitsné Zóka Tünde (2011): Digitális nemzedék. Elérhető: http://janus.ttk.pte.hu/tamop/tananyagok/digitalis_nemzedek/index.html

12. Magyar Nemzeti Felzárkóztatási Stratégia II. (2014). Elérhető: https://www.kormany.hu/download/1/9c/20000/Magyar%20NTFS%20II%20_2%20mell%20_NTFS%20II.pdf

13. Mártonfi György (2015): Szakiskolai Fejlesztési Program 2003-2009. Elérhető: http://mek.oszk.hu/15600/15632/15632.pdf

Hivatkozásjegyzék

14. Nagy Katalin (2016): A Szakképzési Híd Program törvényi szabályozása. Elérhető: http://www.iskolaszolga.hu/index.php?menu=cikk&id=77

15. Racskó Réka (2017): Digitális átállás az oktatásban. Elérhető: http://misc.bibl.u-szeged.hu/46196/1/iskolakultura_konyvek_052.pdf

16. Radó Péter (2009): Equity in Education – Synthesis Report: The Potential and Limitations of the Learning Outcomes Based Approach. Policy-making for equity in education in Austria, the Czech Republic, Hungary, Slovakia and Slovenia. In: Equity in Education. Country Notes of a Central-European Project 2009. Tempus Public Foundation, Budapest.

17. Szász Judit (2006): Önismeret és tanítás – önismerettanítás. Elérhető: http://rmpsz.ro/uploaded/tiny/files/magiszter/2006/osz/5.pdf

18. Szili Katalin (2013): Az IKT alkalmazása a gyógypedagógiában. Elérhető: http://www.jgypk.hu/mentorhalo/tananyag/az_ikt_alkalmazasa_a_gyogypedagogiaban_V2/index.html

19. Szurovecz Illés (2017): Hiába rugdossák a problémás gyerekeket, kizuhannak az oktatásból. Elérhető: https://abcug.hu/hiaba-rugdossak-problemas-gyerekeket-kizuhannak-az-oktatasbol/

20. Tókos Katalin (2005): A serdülőkori önismeret az elméleti és empirikus kutatások tükrében – pedagógiai megközelítésben. Elérhető: https://folyoiratok.ofi.hu/uj-pedagogiai-szemle/a-serdulokori-onismeret-az-elmeleti-es-empirikus-kutatasok-tukreben-pedagogiai

21. Varga Aranka (2016): A hazai oktatási integráció – tapasztalatok és lehetőségek. Elérhető: http://nevelestudomany.elte.hu/downloads/2016/nevelestudomany_2016_1_71-91.pdf

Törvények és rendeletek

- 1993. évi LXXIX. törvény a közoktatásról,
- 1995. évi LXXXV. törvény a közoktatás szervezésével és irányításával kapcsolatos egyes átmeneti szabályokról,
- 1996. évi LXII. törvény a közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény módosításáról,
- 1997. évi XXXI. törvény a gyermekvédelemről és a gyámügyről,
- 2011. évi CXC. törvény a nemzeti köznevelésről,
- 2011. évi CCIV. törvény a nemzeti felsőoktatásról,
- 2013. évi XXVII. törvény a gyermekvédelem kapcsán,
- 110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelet a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról.

Feldolgozott szakirodalom

1. Bagdy Emőke – Telkes József (1990): Személyiségfejlesztő módszerek az iskolában. Tankönyvkiadó, Budapest.
2. Dévai Margit (1980): Énkép-korrekció. Önismereti játékmódszerrel a serdülőkorban. Pest Megyei Pedagógiai Intézet, Budapest.
3. Híves Tamás (2015): A hátrányos helyzet területi aspektusai. In: Fehérvári Anikó és Tomasz Gábor (szerk.): Kudarcok és megoldások – Iskolai hátrányok, lemorzsolódás, problé makezelés. Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet, Budapest, 17–34.
4. Imre Anna (2014): Iskolai lemorzsolódást csökkentő oktatáspolitikák. Iskolakultúra, 5, 65–77.
5. Iskolai Integrációs Program. Elérhető: www.nefmi.gov.hu
6. Kézdy Gábor-Surányi Éva (2008): Egy sikeres integrációs program tapasztalatai. A hátrányos helyzetű tanulók oktatási integrációs programjának hatásvizsgálata. Educatio, Budapest, 2008.
7. Koncz István (1994): Videós önismeretfejlesztés: a videó felhasználási lehetőségei a 14–18 éves tanulók önismeretre nevelésében. Kiadja a Fitt Image, Budapest.Mérei Ferenc – V. Binét Ágnes (1998): Gyermeklélektan. Medicina Kiadó, Budapest.
8. Radó Péter (2000): Egyenlőtlenségek és méltányosság a közoktatásban. In: Halász Gábor és Lannert Judit (szerk.): Jelentés a magyar közoktatásról. Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet, Budapest, 343–349.
9. Réthy Endréné (2004): Inkluzív pedagógia. In: Nahalka István – Torgyik Judit (szerk.): Megközelítések. Eötvös Könyvkiadó, Budapest, 231–245.
10. Szűcs Norbert (2008): Méltányos és gazdaságos. A halmozottan hátrányos helyzetű tanulók integrációjának szükségessége. In: Nagy Judit (szerk.): A hódmezővásárhelyi modell, egy lehetséges válasz a XXI. századi közoktatás kihívásaira. Commitment Köznevelés Kht., 5–15.

Ábrajegyzék

1. ábra: A halmozottan hátrányos helyzetű tanulók megoszlása a 2013/2014-es tanévben, az általános iskolákban (Varga, 2016 – Híves alapján)
2. ábra: A halmozottan hátrányos és a hátrányos helyzetű tanulók összevetése Varga alap ján, kitekintéssel a 2013-as törvénymódosításra
3. ábra: Közoktatási ágazati stratégiaalkotás Magyarországon a rendszerváltás óta (Expan zió, 2015)
4. ábra: Az IPR és a halmozottan hátrányos helyzetű tanulók eloszlásának összevetése (Híves, 2016)
5. ábra: Tanoda finanszírozási pályázatok 2012-ig (Fejes, 2014)
6. ábra: Ki járhat egy tanodába? Mi a tanoda célcsoportja? (Fejes, 2014)
7. ábra: Mi a tanodák fő célkitűzése? (Fejes, 2014)
8. ábra: Korai iskolaelhagyók arányának változása Magyarországon és az EU átlagában (Expanzió, 2015)
9. ábra: A szövegértés, matematika és természettudományos kompetenciák alapján alultel jesítő 15 évesek arányának alakulása Magyarországon (OECD 2010, 2013) (Expanzió, 2015)
10. ábra: Egy egységnyi eltérés az ESCS indexen hány olvasás szövegértés pontnyi teljesít ménykülönbséget eredményez Magyarországon és az OECD átlagában? (OECD 2010 és 2013) (Expanzió, 2015)
11. ábra: A szövegértés eredmények szóródását hány százalékban magyarázzák az iskolák közötti teljesítménykülönbségek Magyarországon és az OECD-országok átlagában? (OECD 2010) (Expanzió, 2015)
12. ábra: 21. századi képességek (Racskó, 2017)
13. ábra: Játékok a Tanlet felületén
14. ábra: Videó beszúrása a Tanlet felületén
15. ábra: Képernyőkép a Tanlet egyik játékáról
16. ábra: A Whiteboard kezdőfelülete
17. ábra: A virtuális osztályterem beállításai Whiteboard-ban
18. ábra: A csatlakozáshoz alkalmas link tanulók számára
19. ábra: Whiteboard interaktív felülete rajzoló ikonokkal és egyéb funkciókkal
20. ábra: A Kahoot! kezdő felülete
21. ábra: Kvíz készítése Kahoot!-ban
22. ábra: A Kahoot! feladatszerkesztő felülete
23. ábra: A WooClap esemény szerkesztőfelülete
24. ábra: Csatlakozási lehetőség egy WooClap eseményhez
25. ábra: Fájlcsatolási opció a WooClap alkalmazásban
26. ábra: Meglévő prezentáció csatolása a WooClap alkalmazásban
27. ábra: A LearningApps magyar nyelvű kezdőfelülete
28. ábra: A Tankocka választható feladattípusai

Ábrajegyzék

29. ábra: Egy elkészült Tankocka, és a hozzá tartozó megosztható és beágyazható linkek
30. ábra: A Powtoon személyre szabható belépési felülete
31. ábra: A Powtoon menü rendszere
32. ábra: Egy szerkeszthető mintavideó részlete egy könyvbemutatóról
33. ábra: Az Animoto nyitófelülete
34. ábra: A Hippo Video videó készítő felülete
35. ábra: A videó készítés lehetőségei
36. ábra: Lapfül választás a Hippo Video-ban
37. ábra: A felvétel befejezése után
38. ábra: A camstudio.org felületén a zöld ikonra kattintva lehet megkezdeni a letöltést
39. ábra: A letöltött fájlt megnyitva megjelenő felület, melyen meg tudjuk kezdeni a telepítést
40. ábra: A telepítést követően megnyíló program kezdőfelülete, ahol a rögzítést el tudjuk kezdeni
41. ábra: Az Explain Everything alkalmazás nyitófelülete
42. ábra: Multimédiák csatolási lehetőségei a felületen
43. ábra: A végtelenségig bővíthető virtuális vászon „zoom” funkciója
44. ábra: Megosztási, mentési lehetőségek az Explain Everything alkalmazásban
45. ábra: A YouCut kezdőfelülete okostelefonon
46. ábra: Hangfelvétel készítése és feliratok, matricák elhelyezése YouCut applikációban
47. ábra: A Doodly kezdőfelülete
48. ábra: A Doodly szerkesztő felülete
49. ábra: Ajánlás távoktatáshoz – digitális oktatáshoz (Czirfusz Dóra, 2020)

1. számú melléklet: A hátrányos helyzet és a halmozottan hátrányos helyzet törvényi definíciója

A releváns törvényi rendelkezések alapján

- ***2013. augusztus 31-éig a hátrányos, halmozottan hátrányos helyzetű gyermek fogalmát a közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény 121. §-a tartalmazta, amely szerint:***

14. hátrányos helyzetű gyermek, tanuló: az, akit családi körülményei, szociális helyzete miatt a jegyző védelembe vett, illetve aki után rendszeres gyermekvédelmi támogatást folyósítanak; ezen belül halmozottan hátrányos helyzetű gyermek, tanuló: az, akinek a törvényes felügyeletét ellátó szülője legfeljebb az iskola nyolcadik évfolyamán folytatott tanulmányait fejezte be sikeresen, feltéve, hogy a szülő a gyermek, tanuló után rendszeres gyermekvédelmi támogatásra jogosult, továbbá az a gyermek, az a tanuló, akit tartós nevelésbe vettek.

- ***2008-ban, így változott a szöveg:***

14. hátrányos helyzetű gyermek, tanuló: az, akit családi körülményei, szociális helyzete miatt a jegyző védelembe vett, illetve akinek rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre való jogosultságát a jegyző megállapította; e csoporton belül halmozottan hátrányos helyzetű az a gyermek, az a tanuló, akinek a törvényes felügyeletét ellátó szülője - a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló törvényben szabályozott eljárásban tett önkéntes nyilatkozata szerint - óvodás gyermek esetén a gyermek három éves korában, tanuló esetében a tankötelezettség beállásának időpontjában legfeljebb az iskola nyolcadik évfolyamán folytatott tanulmányait fejezte be sikeresen; halmozottan hátrányos helyzetű az a gyermek, az a tanuló is, akit tartós nevelésbe vettek.

- ***Szabályozza továbbá 1997. évi XXXI. törvény 67/A. §-a, mely így szól:***
  *A hátrányos és a halmozottan hátrányos helyzet megállapítása**

67/A. § * (1) Hátrányos helyzetű az a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre jogosult gyermek és nagykorúvá vált gyermek, aki esetében az alábbi körülmények közül egy fennáll:
a) a szülő vagy a családbafogadó gyám alacsony iskolai végzettsége, ha a gyermeket együtt nevelő mindkét szülőről, a gyermeket egyedül nevelő szülőről vagy a családbafogadó gyámról - önkéntes nyilatkozata alapján - megállapítható, hogy a rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény igénylésekor legfeljebb alapfokú iskolai végzettséggel rendelkezik,

b) a szülő vagy a családbafogadó gyám alacsony foglalkoztatottsága, ha a gyermeket nevelő szülők bármelyikéről vagy a családbafogadó gyámról megállapítható, hogy a rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény igénylésekor az Szt. 33. §-a szerinti aktív korúak ellátására jogosult vagy a rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény igénylésének időpontját megelőző 16 hónapon belül legalább 12 hónapig álláskeresőként nyilvántartott személy,

c) * a gyermek elégtelen lakókörnyezete, illetve lakáskörülményei, ha megállapítható, hogy a gyermek a településre vonatkozó integrált településfejlesztési stratégiában szegregátumnak nyilvánított lakókörnyezetben vagy félkomfortos, komfort nélküli vagy szükséglakásban, illetve olyan lakáskörülmények között él, ahol korlátozottan biztosítottak az egészséges fejlődéséhez szükséges feltételek.

(2) Halmozottan hátrányos helyzetű
a) az a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre jogosult gyermek és nagykorúvá vált gyermek, aki esetében az (1) bekezdés a)-c) pontjaiban meghatározott körülmények közül legalább kettő fennáll,
b) a nevelésbe vett gyermek,
c) az utógondozói ellátásban részesülő és tanulói vagy hallgatói jogviszonyban álló fiatal felnőtt.

(3) A gyámhatóság a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre való jogosultság elbírálásával egyidejűleg kérelemre - külön döntésben, a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre való jogosultsággal egyező időtartamra - megállapítja a gyermek, nagykorúvá vált gyermek hátrányos vagy halmozottan hátrányos helyzetének fennállását.

(4) A hátrányos vagy halmozottan hátrányos helyzet fennállásának megállapítása a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre való jogosultság megállapítását követően is kérelmezhető. Ebben az esetben az (1) bekezdésben meghatározott feltételek fennállását a kérelem benyújtásának időpontjára vonatkozólag kell vizsgálni, valamint a hátrányos és halmozottan hátrányos helyzet a kérelem benyújtásának napjától a fennálló rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény időtartamára állapítható meg.

(5) * A gyámhatóság a tanulói vagy hallgatói jogviszonyban álló fiatal felnőtt utógondozói ellátásának igénybevételét elrendelő határozatában megállapítja a halmozottan hátrányos helyzet fennállását. A gyámhatóság a gyermek nevelésbe vételét és a tanulói vagy hallgatói jogviszonyban álló fiatal felnőtt utógondozói ellátásának igénybevételét elrendelő végleges határozatát megküldi a 138. § (1) bekezdése szerinti nyilvántartást vezető gyámhatóság részére.

(6) * A gyámhatóság a tanulói vagy hallgatói jogviszonyban álló fiatal felnőtt utógondozói ellátásának megszűnése vagy megszüntetése esetén megállapítja a halmozottan hátrányos helyzet fennállásának megszűnését. A gyámhatóság a gyermek nevelésbe vételének és a tanulói vagy hallgatói jogviszonyban álló fiatal felnőtt utógondozói ellátásának megszűnéséről vagy megszüntetéséről szóló végleges határozatát megküldi a 138. § (1) bekezdése szerinti nyilvántartást vezető gyámhatóság részére.

2. számú melléklet: A digitális intelligencia keretrendszere

Racskó, 2017 alapján

Digitális használat (digital use)	A digitális eszközök és média használatának képessége, amely magában foglalja az egészséges összhang megtalálását és kontrollját az online és az offline lét között.	képernyő előtt töltött idő (screen time)
		digitális egészség (digital health)
		közösségi résztvétel (community participation)
Digitális védelem * (digital safety)	Az internetes veszélyek kezelésésnek képessége (internetes zaklatás - cyberbulling; becserkészés - grooming; szélsőségessé válás -radikalizáció) és veszélyes (erőszakos, obszcén) online tartalmaktól való óvakodás, valamint az ezekkel való találkozás számának csökkenése.	viselkedési kockázatok (behavioral risks)
		tartalmi kockázatok (content risks)
		kapcsolati kockázatok (contact risks)
Digitális biztonság (digital secrity)	A kibertámadások felismerésének képessége, illetve a jó gyakorlatok, és biztonsági eszközök, alkalmazások ismerete és használata az adatok védelme érdekében.	jelszóvédelem
		internetes biztonság
		mobilbiztonság/ mobilvédelem
Digitális érzelmi intelligencia (digital emitional intelligence)	Az empatikus viselkedés és a másokkal való jó kapcsolat kiépítése az online közösségben.	empátia (empathy)
		érzelmi tudatosság / szabályozás (emotional awareness / regulation)
		társadalmi és érzelmi tudatosság (social and emitonal awareness)
Digitális kommunikáció (digitalcommunication)	A digitális technológia és média használata által történő kommunikáció és együttműködés képessége.	digitális lábnyomok (digital footprints)
		online kommunikáció (online communication)
		online együttműködés (online collaboration)
Digitális műveltség (digital literacy)	Az információ megtalálásának, értékelésének, hasznosításának, megosztásának, illetve a tartalmak létrehozásának képessége a számítógépes problémamegoldással együtt.	kritikus gondolkodás (critical thinking)
		tartalomlétrehozás (content creation)
		számítógépes problémamegoldás, algoritmikus gondolkodás (computational thinking)**

Digitális jogok (digital rigths)	A személyes és szerzői jogok megértésének és betartásának képessége, amelynek része a magánélethez való jog, a szellemi tulajdon védelme, a szólás szabadáság, illetve a gyűlöletbeszéd elleni védelem.	véleményszabadság, gondolatok szabadsága (freedom speech)
		szellemi tulajdonjogok (intellectual property rigths)
		magánélet (privacy)
Digitális identitás (digital identity)	A saját online identitás és hírnév kiépítésének, kezelésének képessége, valamint mások tisztelete. Magában foglalja az online személyiséget, az online jelenlétet, és magatartást, illetve annak menedzselését rövid és hosszú távon.	digitális állampolgár (digital citizen)
		digitális társszerző (digital cocreator)
		digitális vállalkozó (digital entrepreneur)

*** Farkas (2016) a digitális egyensúlyt használja a digital safety és a digital security gyűjtőfogalmaként, illetve felveti a digitális magabiztosság fogalmát, szintén ehhez a két fogalomhoz.**

**** Farkas (2016) bejegyzésében az algoritmus gondolkodást használja az angol camputational thinking fordításaként**